

Regeringens proposition

2015/16:113

Bättre straffrättsliga verktyg mot organiserad brottslighet

Prop.
2015/16:113

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 25 februari 2016

Stefan Löfven

Peter Hultqvist
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Den organiserade brottsligheten är en av rättssamhällets största utmaningar och det är därför viktigt att de straffrättsliga verktygen är ändamålsenliga. Regeringen föreslår följande ändringar i det straffrättsliga regelverket för att denna typ av brottslighet mer effektivt ska kunna motverkas:

- Försök, förberedelse och stämpling till allvarliga brott ska kriminaliseras i större utsträckning än i dag. Det gäller bl.a. grovt olaga hot, grov utpressning, övergrepp i rättssak, grovt övergrepp i rättssak samt grovt och synnerligen grovt vapenbrott.
- Bestämmelsen om straff för förberedelse och stämpling ändras så att högre straff än fängelse i två år ska kunna dömas ut i fler fall.
- Den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och låter bli att förhindra vissa allvarliga brott inom ramen för sammanslutningen ska kunna dömas för det.
- Det ska införas nya omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt. Bland annat ska det vid vissa brott med hotinslag särskilt beaktas om gärningen har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag.
- Brottbeteckningarna grovt brott och ringa brott införs för de brott som berörs av förslagen och som inte redan har en sådan beteckning. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2016.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Lagtext	6
2.1	Förslag till lag om ändring i brottsbalken.....	6
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:1703) om ändring i brottsbalken.....	20
2.3	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	21
2.4	Förslag till lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69).....	23
2.5	Förslag till lag om ändring i sjömanslagen (1973:282).....	24
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor.....	25
2.7	Förslag till lag om ändring i vapenlagen (1996:67).....	26
2.8	Förslag till lag om ändring i lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.....	27
2.9	Förslag till lag om ändring i lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser	29
3	Ärendet och dess beredning	30
4	Organiserad brottslighet och behovet av bättre straffrättsliga verktyg	31
4.1	Vad är organiserad brottslighet?.....	31
4.2	Behovet av bättre straffrättsliga verktyg	32
5	Försök, förberedelse och stämpling till allvarliga brott – kriminalisering och straff	34
5.1	Förstadier till brott och andra osjälvständiga brottsformer	34
5.2	Mer än två års fängelse i fler fall av förberedelse och stämpling	36
5.3	En utvidgning av ansvarsfrihetsregeln för förberedelse och stämpling.....	38
5.4	Allmänna utgångspunkter för en utökad kriminalisering av förstadier till brott.....	39
5.5	Förhållandet mellan förberedelse och stämpling	40
5.6	Nykriminalisering av försök, förberedelse och stämpling – brott för brott	41
5.6.1	Olaga tvång	41
5.6.2	Äktenskapstvång	42
5.6.3	Olaga hot	43
5.6.4	Ekonomisk brottslighet.....	45
5.6.5	Utpressning.....	46
5.6.6	Våld eller hot mot tjänsteman och förgripelse mot tjänsteman	47
5.6.7	Övergripping i rättsak.....	48

	5.6.8	Vapenbrott.....	49	Prop. 2015/16:113
6		Ett nytt underlåtenhetsbrott.....	51	
	6.1	Ledande personer inom den organiserade brottsligheten bör vara skyldiga att ingripa mot brott.....	51	
	6.2	Straffansvar för en ny form av underlåtenhet att förhindra brott införs	52	
	6.3	Bestämmelserna som straffbelägger underlåtenhet att avslöja brott kompletteras.....	56	
	6.4	Ansvarsfrihetsregeln vid fara utvidgas	57	
7		Grova brott – kvalifikationsgrunder och brottsbeteckningar.....	59	
	7.1	Kvalifikationsgrunder som betonar allvaret hos brott inom den organiserade brottsligheten.....	59	
	7.2	Hot av allvarligt slag	59	
	7.3	Gärningar av särskilt hänsynslös eller farlig art	66	
	7.4	Nya och ändrade kvalifikationsgrunder – brott för brott.....	67	
		7.4.1 För vilka brott ska kvalifikationsgrunden avseende hot av allvarligt slag införas?	67	
		7.4.2 Olaga tvång.....	68	
		7.4.3 Olaga hot	70	
		7.4.4 Grovt rån.....	71	
		7.4.5 Utpressning.....	72	
		7.4.6 Trolöshet mot huvudman.....	73	
		7.4.7 Våld eller hot mot tjänsteman.....	74	
		7.4.8 Förgripelse mot tjänsteman	76	
		7.4.9 Övergripping i rättssak.....	77	
	7.5	Särskilda brottsbeteckningar för grova och ringa brott	79	
8		Ekonomiska konsekvenser	80	
9		Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	81	
10		Författningskommentar	82	
	10.1	Förslaget till lag om ändring i brottsbalken.....	82	
	10.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:1703) om ändring i brottsbalken.....	98	
	10.3	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken.....	98	
	10.4	Förslaget till lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69)	99	
	10.5	Förslaget till lag om ändring i sjömanslagen (1973:282).....	99	
	10.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor.....	100	
	10.7	Förslaget till lag om ändring i vapenlagen (1996:67)....	100	
	10.8	Förslaget till lag om ändring i lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.....	101	
	10.9	Förslaget till lag om ändring i lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser.....	102	

Prop. 2015/16:113	Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Organiserad brottslighet – förfälts- och underlåtenhetsansvar, kvalifikationsgrunder m.m. (SOU 2014:63).....	103
	Bilaga 2	Betänkandets lagförslag	110
	Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna (SOU 2014:63).....	124
	Bilaga 4	Sammanfattning av promemorian Komplettering av förslagen i SOU 2014:63 – äktenskapstvång och olaga hot.....	125
	Bilaga 5	Promemorians lagförslag.....	126
	Bilaga 6	Förteckning över remissinstanserna (promemorian)	127
	Bilaga 7	Lagförslagen i utkastet till lagrådsremiss	128
	Bilaga 8	Förteckning över remissinstanserna (utkastet till lagrådsremiss).....	132
	Bilaga 9	Lagrådsremissens lagförslag	133
	Bilaga 10	Lagrådets yttrande	157
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 25 februari 2016		159

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2015/16:113

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1998:1703) om ändring i brottsbalken,
3. lag om ändring i rättegångsbalken,
4. lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69),
5. lag om ändring i sjömanslagen (1973:282),
6. lag om ändring i lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor,
7. lag om ändring i vapenlagen (1996:67),
8. lag om ändring i lagen (2003:148) om straff för terroristbrott,
9. lag om ändring i lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 11 §, 4 kap. 4, 5 och 10 §§, 6 kap. 15 §, 8 kap. 6 och 12 §§, 9 kap. 4 och 11 §§, 10 kap. 5 och 9 §§, 11 kap. 6 §, 12 kap. 5 §, 13 kap. 12 §, 14 kap. 13 §, 16 kap. 17 §, 17 kap. 1, 2, 10 och 16 §§, 18 kap. 7 §, 19 kap. 14 §, 21 kap. 15 §, 22 kap. 7 § och 23 kap. 2 och 6 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

11 §¹

För försök eller förberedelse till mord, dråp, barnadråp eller sådan misshandel som *ej* är ringa, *så ock* för stämpling till mord, dråp eller grov misshandel eller underlåtenhet att avslöja sådant brott *dömes* till ansvar enligt *vad i* 23 kap. *stadgas*.

För försök eller förberedelse till mord, dråp, barnadråp eller sådan misshandel som *inte* är ringa, *och* för stämpling till mord, dråp eller grov misshandel eller underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* sådant brott *döms det* till ansvar enligt 23 kap.

4 kap.

4 §

Den som genom misshandel eller *eljest* med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar *annan* att göra, tåla eller underlåta något, *dömes* för olaga tvång till böter eller fängelse i högst två år. Om någon med sådan verkan *övar* tvång genom hot att åtala eller *angiva* annan för brott eller att *om annan* lämna menligt meddelande, *dömes ock* för olaga tvång, *såframt* tvånget är otillbörligt.

Den som genom misshandel eller *annars* med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar *någon* att göra, tåla eller underlåta något *döms* för olaga tvång till böter eller fängelse i högst två år. Om någon med sådan verkan *utövar* tvång genom hot att åtala eller *ange någon* annan för brott eller att lämna menligt meddelande *om någon annan*, *döms också* för olaga tvång, *om* tvånget är otillbörligt.

Är brott som avses i första stycket grovt, *dömes* till fängelse, lägst sex månader och högst sex år. Vid *bedömande huruvida* brottet är grovt *skall* särskilt beaktas, om gärningen *innefattat pinande*

Om brottet är grovt döms för grovt olaga tvång till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid *bedömningen av om* brottet är grovt *ska det* särskilt beaktas om gärningen

¹ Paragrafen fick sin nuvarande beteckning genom 1991:679.

1. har innefattat våld av allvarligt slag,

2. har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag, eller

3. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

5 §²

Om någon lyfter vapen mot annan eller *eljest* hotar med brottslig gärning på sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla allvarlig fruktan för egen eller annans säkerhet till person eller egendom, döms för olaga hot till böter eller fängelse i högst ett år.

Är brottet grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst fyra år.

Om någon lyfter vapen mot *någon* annan eller *annars* hotar med brottslig gärning på *ett* sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla allvarlig fruktan för egen eller annans säkerhet till person eller egendom, döms för olaga hot till böter eller fängelse i högst ett år.

Om brottet är grovt döms för grovt olaga hot till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas

1. om hotet påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller annars har varit av allvarligt slag, eller

2. om gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

10 §³

För försök, förberedelse eller stämpling till människorov, människohandel eller olaga frihetsberövande och för underlåtenhet att avslöja ett sådant brott döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök eller förberedelse till olaga tvång som är grovt, äktenskapstvång, datain-

För försök, förberedelse eller stämpling till människorov, människohandel eller olaga frihetsberövande och för underlåtenhet att avslöja eller förhindra ett sådant brott döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök, förberedelse eller stämpling till grovt olaga tvång, äktenskaps-

² Senaste lydelse 1993:207.

³ Senaste lydelse 2014:382.

Prop. 2015/16:113 trång som om det fullbordats inte skulle ha varit att anse som ringa, eller grovt dataintrång.

tvång *eller grovt olaga hot och för försök eller förberedelse till dataintrång* som om det fullbordats inte skulle ha varit att anse som ringa, eller grovt dataintrång.

6 kap.

15 §⁴

För försök till våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt tvång, grovt sexuellt tvång, sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, grovt sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, köp av sexuell handling av barn, köp av sexuell tjänst, koppleri och grovt koppleri döms till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap.

Detsamma gäller i fråga om förberedelse till koppleri samt förberedelse och stämpling till och underlåtenhet att avslöja våldtäkt, grov våldtäkt, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering och grovt koppleri.

För försök till våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt tvång, grovt sexuellt tvång, sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, grovt sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, köp av sexuell handling av barn, köp av sexuell tjänst, koppleri och grovt koppleri döms *det* till ansvar enligt 23 kap.

Detsamma gäller *för* förberedelse till koppleri samt *för* förberedelse och stämpling till och underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* våldtäkt, grov våldtäkt, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering och grovt koppleri.

8 kap.

6 §

Är brott som i 5 § sägs att anse som grovt, skall för grovt rån dömas till fängelse, lägst fyra och högst tio år.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om våldet var livsfarligt eller om gärningsmannen tillfogat svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller om han eljest visat synnerlig råhet

Om brott som avses i 5 § är grovt, döms för grovt rån till fängelse i lägst fyra och högst tio år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas

1. om våldet har varit livsfarligt,
2. om gärningsmannen har tillfogat svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller annars har

⁴ Senaste lydelse 2011:511.

eller på ett hänsynslöst sätt utnyttjat den rånades skyddslösa eller utsatta ställning.

visat synnerlig råhet eller på ett hänsynslöst sätt har utnyttjat den rånades skyddslösa eller utsatta ställning, eller

3. om gärningen har varit av särskilt farlig art.

12 §⁵

För försök eller förberedelse till stöld, grov stöld, rån, grovt rån, tillgrepp av fortskaffningsmedel, olovlig kraftavledning eller olovlig avledning av värmeenergi, så ock för stämpling till eller underlåtenhet att avslöja rån eller grovt rån döms till ansvar enligt vad i 23 kap. stadgas. Skulle tillgrepp av fortskaffningsmedel eller olovlig avledning av värmeenergi, om brottet fullbordats, hava varit att anse som ringa, må dock ej dömas till ansvar som nu sagts.

För försök eller förberedelse till stöld, grov stöld, rån, grovt rån, tillgrepp av fortskaffningsmedel, olovlig kraftavledning eller olovlig avledning av värmeenergi döms det till ansvar enligt 23 kap. Det samma gäller för stämpling till eller underlåtenhet att avslöja eller förhindra rån eller grovt rån. Skulle tillgrepp av fortskaffningsmedel eller olovlig avledning av värmeenergi, om brottet fullbordats, ha varit att anse som ringa, ska gärningen dock inte medföra ansvar.

9 kap.

4 §⁶

Den som genom olaga tvång förmår någon till handling eller underlåtenhet som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den tvingade eller någon i vars ställe denne är, döms, om inte brottet är att anse som rån eller grovt rån, för utpressning till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

Är brottet grovt, döms till fängelse i lägst ett och högst sex år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om gärningen har innefattat våld eller hot av allvarligt slag eller om gärningsmannen har visat särskild hänsynslöshet.

Den som genom olaga tvång förmår någon till handling eller underlåtenhet som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den tvingade eller någon i vars ställe denne är, döms, om inte brottet är att anse som rån eller grovt rån, för utpressning till fängelse i högst två år. Om brottet är ringa döms för ringa utpressning till böter.

Om brottet är grovt döms för grov utpressning till fängelse i lägst ett och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

1. har innefattat våld av allvarligt slag,

⁵ Senaste lydelse 2008:264.

⁶ Senaste lydelse 2010:370.

2. har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag, eller

3. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

11 §⁷

För försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, utpressning, ocker eller grovt häleri och för stämpling till grovt häleri döms det till ansvar enligt 23 kap. Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning.

Såsom för förberedelse till bedrägeri eller grovt bedrägeri döms den som för att bedra försäkringsgivare eller annars med bedrägligt uppsåt skadar sig eller annan till person eller egendom. Detsamma ska gälla, om någon med samma uppsåt försöker åstadkomma sådan skada. Har han eller hon innan skadan uppstått frivilligt avstått från att fullfölja gärningen, ska han eller hon inte dömas till ansvar.

För försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, utpressning, *ringa utpressning, grov utpressning*, ocker eller grovt häleri och för stämpling till *grovt bedrägeri, grov utpressning* eller grovt häleri döms det till ansvar enligt 23 kap. Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning, *ringa utpressning* eller *grov utpressning*.

Som för förberedelse till bedrägeri eller grovt bedrägeri döms den som för att bedra försäkringsgivare eller annars med bedrägligt uppsåt skadar sig eller *någon* annan till person eller egendom. Detsamma ska gälla, om någon med samma uppsåt försöker åstadkomma sådan skada. Har han eller hon innan skadan uppstått frivilligt avstått från att fullfölja gärningen, ska han eller hon inte dömas till ansvar.

10 kap.

5 §⁸

Om någon, som på grund av förtroendeställning fått till uppgift att för någon annan sköta ekonomisk angelägenhet eller självständigt *handha* kvalificerad teknisk uppgift eller övervaka skötseln av sådan angelägenhet eller uppgift, missbrukar sin förtroendeställning

Om någon, som på grund av förtroendeställning fått till uppgift att för någon annan sköta *en* ekonomisk angelägenhet eller självständigt *hantera en* kvalificerad teknisk uppgift eller övervaka skötseln av *en* sådan angelägenhet eller uppgift, missbrukar sin för-

⁷ Senaste lydelse 2014:308.

⁸ Senaste lydelse 1986:123.

och därigenom skadar huvudmannen, döms han för trolöshet mot huvudman till böter eller fängelse i högst två år. Vad som har sagts nu gäller inte, om gärningen är belagd med straff enligt 1–3 §§.

Är brottet grovt, skall dömas till fängelse, lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om gärningsmannen begagnat falsk handling eller vilseledande bokföring eller tillfogat huvudmannen betydande eller synnerligen kännbar skada.

Missbrukar någon, som fått till uppgift att sköta rättslig angelägenhet för någon annan, till förfång för huvudmannen sin förtroendeställning, döms han enligt första stycket, även om angelägenheten inte är av ekonomisk eller teknisk art.

troendeställning och därigenom skadar huvudmannen, döms han *eller hon* för trolöshet mot huvudman till böter eller fängelse i högst två år. Vad som har sagts nu gäller inte om gärningen är belagd med straff enligt 1–3 §§.

Om brottet är grovt döms för grov trolöshet mot huvudman till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om huvudmannen har tillfogats betydande eller synnerligen kännbar skada, om gärningsmannen har använt falsk handling eller vilseledande bokföring eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

*Om någon som har fått till uppgift att sköta en rättslig angelägenhet för någon annan missbrukar sin förtroendeställning till förfång för huvudmannen, döms han *eller hon* enligt första stycket, även om angelägenheten inte är av ekonomisk eller teknisk art.*

9 §⁹

För försök till förskingring eller trolöshet mot huvudman *samt* för försök *eller* förberedelse till grov förskingring döms till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap. För förberedelse till grovt givande av muta döms också till ansvar enligt 23 kap.

För försök till förskingring eller trolöshet mot huvudman *och* för försök, förberedelse *eller stämpling* till grov förskingring *eller grov trolöshet mot huvudman* döms *det* till ansvar enligt 23 kap. För förberedelse till grovt givande av muta döms *det* också till ansvar enligt 23 kap.

11 kap. 6 §¹⁰

För försök till oredlighet mot borgenärer enligt 1 § första stycket eller försök till sådan oredlighet enligt 1 § andra stycket som innebär att tillgång bortförs ur *riket*

För försök till oredlighet mot borgenärer enligt 1 § första stycket eller försök till sådan oredlighet enligt 1 § andra stycket som innebär att tillgång bortförs ur *landet*

⁹ Senaste lydelse 2012:301.

¹⁰ Senaste lydelse 2011:511.

Prop. 2015/16:113 döms till ansvar enligt *vad som föreskrivs i 23 kap.* Detsamma gäller i fall då sådant brott *som nu har angetts* ska bedömas som grov oredlighet mot borgenärer. För förberedelse till grovt bokföringsbrott döms också till ansvar enligt *vad som föreskrivs i 23 kap.*

döms *det* till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller i fall då *ett* sådant brott ska bedömas som grov oredlighet mot borgenärer. För *förberedelse eller stämpling till grov oredlighet mot borgenärer eller* förberedelse till grovt bokföringsbrott döms *det* också till ansvar enligt 23 kap.

12 kap.

5 §¹¹

För försök eller förberedelse till grov skadegörelse och försök till skadegörelse samt för underlåtenhet att avslöja grov skadegörelse, döms till ansvar enligt *vad som föreskrivs i 23 kap.*

För försök eller förberedelse till grov skadegörelse och *för* försök till skadegörelse samt för underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* grov skadegörelse döms *det* till ansvar enligt 23 kap.

13 kap.

12 §¹²

För försök, förberedelse eller stämpling till mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, sabotage, grovt sabotage, kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatssabotage eller spridande av gift eller smitta eller till förgöring, *så ock* för underlåtenhet att avslöja sådant brott *dömes* till ansvar enligt *vad i 23 kap. stadgas.*

För försök, förberedelse eller stämpling till mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, sabotage, grovt sabotage, kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatssabotage eller spridande av gift eller smitta eller till förgöring *och* för underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* sådant brott *döms det* till ansvar enligt 23 kap.

14 kap.

13 §¹³

För försök eller förberedelse till urkundsförfalskning, grov urkundsförfalskning, hindrande av urkunds bevisfunktion, signaturförfalskning, penningförfalskning, märkesförfalskning, förfalskning av fast märke eller brukande av vad som förfalskats och för underlåtenhet att avslöja penningförfalskning döms *det* till ansvar enligt *vad som föreskrivs i 23 kap.* Detsamma gäller försök till olovlig

För försök eller förberedelse till urkundsförfalskning, grov urkundsförfalskning, hindrande av urkunds bevisfunktion, signaturförfalskning, penningförfalskning, märkesförfalskning, förfalskning av fast märke eller brukande av vad som förfalskats och för underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* penningförfalskning döms *det* till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller *för* försök till olovlig befatt-

¹¹ Senaste lydelse 2003:857.

¹² Senaste lydelse 1990:416.

¹³ Senaste lydelse 2013:425.

befattning med falska pengar som består i försök till anskaffande eller mottagande av det förfalskade. Skulle brottet, om det fullbordats, ha varit att anse som ringa, ska gärningen dock inte medföra ansvar.

ning med falska pengar som består i försök till anskaffande eller mottagande av det förfalskade. Skulle brottet, om det fullbordats, ha varit att anse som ringa, ska gärningen dock inte medföra ansvar.

16 kap.

17 §¹⁴

För förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja myteri döms till ansvar enligt vad som sägs i 23 kap. Detsamma ska gälla försök eller förberedelse till grovt dobbleri, försök till sådant barnpornografibrott som avses i 10 a § första stycket och försök eller förberedelse till grovt barnpornografibrott.

För förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* myteri döms *det* till ansvar enligt 23 kap. Detsamma *gäller för* försök eller förberedelse till grovt dobbleri, försök till sådant barnpornografibrott som avses i 10 a § första stycket och försök eller förberedelse till grovt barnpornografibrott.

17 kap.

1 §¹⁵

Den som med våld eller hot om våld förgriper sig *å någon* i hans myndighetsutövning eller för att tvinga *honom* till eller hindra honom från åtgärd *däri* eller hämnas för sådan åtgärd, dömes för våld eller hot mot tjänsteman till fängelse i högst fyra år *eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader*. Detsamma *skall gälla*, om någon *sålunda* förgriper sig mot *den* som tidigare har utövat myndighet för vad *denne däri* gjort eller underlåtit.

Den som med våld eller hot om våld förgriper sig *på en tjänsteman* i hans *eller hennes* myndighetsutövning eller för att tvinga *tjänstemannen* till eller hindra honom *eller henne* från *en* åtgärd i myndighetsutövningen eller för att hämnas för *en* sådan åtgärd döms för våld eller hot mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma *gäller* om någon *på detta sätt* förgriper sig mot *en tjänsteman* som tidigare har utövat myndighet för vad *han eller hon har* gjort eller underlåtit *att göra* i myndighetsutövningen.

Om brottet är grovt döms för grovt våld eller hot mot tjänsteman till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

1. har innefattat våld av allvarligt slag,

¹⁴ Senaste lydelse 2010:399.

¹⁵ Senaste lydelse 1975:667.

2. har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag, eller

3. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

2 §¹⁶

Den som, *annorledes* än i 1 § sägs, för att tvinga eller hindra någon i hans myndighetsutövning eller för att hämnas för åtgärd däri, *otillbörligen* företager gärning, som för *honom* medför lidande, skada eller annan olägenhet, eller hotar *därmed*, dömes för förgripelse mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst sex månader.

Är brottet grovt, dömes till fängelse i högst fyra år.

Den som, på något annat sätt än som anges i 1 §, *otillbörligen* utför en gärning som syftar till att tvinga eller hindra en tjänsteman i hans eller hennes myndighetsutövning eller att hämnas för en åtgärd i myndighetsutövningen och som för tjänstemannen medför lidande, skada eller annan olägenhet, eller hotar med en sådan gärning, döms för förgripelse mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om brottet är grovt döms för grov förgripelse mot tjänsteman till fängelse i högst fyra år.

10 §¹⁷

Den som med våld eller hot om våld angriper någon för att *denne* gjort anmälan, fört talan, avlagt vittnesmål eller annars vid förhör avgett utsaga hos en domstol eller annan myndighet eller för att hindra någon från en sådan åtgärd, döms för övergrepp i rättsak till fängelse i högst fyra år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader. Detsamma ska gälla, om man med någon annan gärning, som medför lidande, skada eller olägenhet, eller med hot om en sådan gärning angriper någon för att *denne* avlagt vittnesmål eller annars avgett utsaga vid förhör hos en myndig-

Den som med våld eller hot om våld angriper någon för att *han eller hon* gjort anmälan, fört talan, avlagt vittnesmål eller annars vid förhör avgett utsaga hos en domstol eller annan myndighet eller för att hindra någon från en sådan åtgärd döms för övergrepp i rättsak till fängelse i högst fyra år. Detsamma gäller den som med någon annan gärning, som medför lidande, skada eller olägenhet, eller med hot om en sådan gärning angriper någon för att *han eller hon* avlagt vittnesmål eller annars avgett utsaga vid förhör hos en myndighet eller för att hindra honom eller henne från att avge en

¹⁶ Senaste lydelse 1975:667.

¹⁷ Senaste lydelse 2009:1281.

het eller för att hindra honom eller henne från att avge en sådan utsaga.

Prop. 2015/16:113

Med domstol eller annan myndighet i första stycket avses även en dömande kammare eller ett annat organ i Internationella brottmålsdomstolen.

Är brottet grovt, döms till fängelse, lägst två och högst åtta år.

Om brottet är grovt döms för grovt övergrepp i rättssak till fängelse i lägst två och högst åtta år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas

1. om det har uppkommit eller funnits risk för betydande men för det allmänna eller någon enskild,

2. om gärningen har innefattat våld eller hot av allvarligt slag, eller

3. om gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Om brottet är ringa döms för ringa övergrepp i rättssak till böter eller fängelse i högst sex månader.

16 §¹⁸

För försök eller förberedelse till våld eller hot mot tjänsteman döms till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap., såvida inte brottet, om det fullbordats, skulle ha varit att anse som ringa. För försök eller förberedelse till främjande av flykt döms också till ansvar enligt vad som anges i 23 kap.

För försök eller förberedelse till våld eller hot mot tjänsteman, grovt våld eller hot mot tjänsteman, grov förgripelse mot tjänsteman, övergrepp i rättssak, grovt övergrepp i rättssak eller främjande av flykt döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för stämpling till grovt våld eller hot mot tjänsteman, grov förgripelse mot tjänsteman, övergrepp i rättssak eller grovt övergrepp i rättssak.

18 kap.

7 §

För försök, förberedelse eller stämpling till uppror eller väpnat hot mot laglig ordning, för underlåtenhet att avslöja sådant brott, så ock för försök till brott mot medborgerlig frihet eller svikande av

För försök, förberedelse eller stämpling till uppror eller väpnat hot mot laglig ordning, för underlåtenhet att avslöja eller förhindra sådant brott och för försök till brott mot medborgerlig frihet eller svik-

¹⁸ Senaste lydelse 2012:301.

Prop. 2015/16:113 försvarsplikt *dömes* till ansvar enligt *vad* i 23 kap. *stadgas*.

ande av försvarsplikt *döms det* till ansvar enligt 23 kap.

19 kap.

14 §¹⁹

För försök, förberedelse eller stämpling till högförräderi, trolöshet vid förhandling med främmande makt, spioneri, grovt spioneri, grov obehörig befattning med hemlig uppgift, olovlig under rättelseverksamhet mot främmande makt eller olovlig underrättelseverksamhet mot person döms det till ansvar enligt *vad som föreskrivs* i 23 kap. Detsamma gäller för försök eller förberedelse till obehörig befattning med hemlig uppgift. *Såsom* stämpling till högförräderi ska även anses att träda i förbindelse med främmande makt för att förbereda, möjliggöra eller underlätta att sådant brott kan begås.

Den som underlåter att avslöja högförräderi, trolöshet vid förhandling med främmande makt, spioneri, grovt spioneri eller grov obehörig befattning med hemlig uppgift, döms till ansvar enligt *vad som anges* i 23 kap. Detsamma gäller även om han eller hon inte insett men borde ha insett att brottet *höll på att ske*.

För försök, förberedelse eller stämpling till högförräderi, trolöshet vid förhandling med främmande makt, spioneri, grovt spioneri, grov obehörig befattning med hemlig uppgift, olovlig under rättelseverksamhet mot främmande makt eller olovlig underrättelseverksamhet mot person döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök eller förberedelse till obehörig befattning med hemlig uppgift. *Som* stämpling till högförräderi ska även anses att träda i förbindelse med främmande makt för att förbereda, möjliggöra eller underlätta att sådant brott kan begås.

Den som underlåter att avslöja *eller förhindra* högförräderi, trolöshet vid förhandling med främmande makt, spioneri, grovt spioneri eller grov obehörig befattning med hemlig uppgift döms till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller även om han eller hon inte insett men borde ha insett att brottet *var förestående eller pågick*.

21 kap.

15 §²⁰

För försök, förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja rymning samt för försök, förberedelse eller stämpling till våld eller hot mot förman *skall dömas* till ansvar enligt 23 kap.

För försök, förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* rymning samt för försök, förberedelse eller stämpling till våld eller hot mot förman *döms det* till ansvar enligt 23 kap.

¹⁹ Senaste lydelse 2014:383.

²⁰ Senaste lydelse 1986:645.

22 kap.

7 §²¹

För försök, förberedelse eller stämpling till landsförräderi eller landssvek *skall dömas* till ansvar enligt 23 kap. Som stämpling *skall* även anses att träda i förbindelse med fienden för att förbereda, möjliggöra eller underlätta att brott *som nu sagts förövas*. För förberedelse eller stämpling under tid, då *riket* hotas av krig, ockupation eller andra fientligheter, *skall* dömas till ansvar trots att fientligheter inte *utbrutit*.

Den som underlåter att avslöja landsförräderi eller landssvek *skall* dömas till ansvar enligt 23 kap. Till *sådant* ansvar *skall han* dömas *även om han* inte insett men *bort inse* att brottet *höll på att ske*.

För försök, förberedelse eller stämpling till landsförräderi eller landssvek *döms det* till ansvar enligt 23 kap. Som stämpling *ska* även anses att träda i förbindelse med fienden för att förbereda, möjliggöra eller underlätta att *något av dessa brott begås*. För förberedelse eller stämpling under tid då *landet* hotas av krig, ockupation eller andra fientligheter *ska det* dömas till ansvar trots att fientligheter inte *brutit ut*.

Den som underlåter att avslöja *eller förhindra* landsförräderi eller landssvek *ska* dömas till ansvar enligt 23 kap. Till ansvar *för underlåtenhet att avslöja landsförräderi eller landssvek ska även den* dömas *som* inte insett men *borde ha insett* att brottet *var förestående eller pågick*.

23 kap.

2 §²²

Den som, med uppsåt att utföra eller främja brott,

1. tar emot eller lämnar pengar eller annat som betalning för ett brott eller för att täcka kostnader för utförande av ett brott, eller

2. skaffar, tillverkar, lämnar, tar emot, förvarar, transporterar, sammanställer eller tar annan liknande befattning med något som är särskilt ägnat att användas som hjälpmedel vid ett brott,

skall i de fall det särskilt anges dömas för förberedelse till brottet, om han inte gjort sig skyldig till fullbordat brott eller försök.

I de fall det särskilt anges döms för stämpling till brott. Med stämpling förstås, att någon i samråd med annan beslutar gärningen eller att någon söker anstifta annan

ska i de fall det särskilt anges dömas för förberedelse till brottet, om han *eller hon* inte *har* gjort sig skyldig till fullbordat brott eller försök.

I de fall det särskilt anges döms för stämpling till brott. Med stämpling förstås att någon i samråd med *någon* annan beslutar gärningen eller att någon söker

²¹ Senaste lydelse 1986:645.

²² Senaste lydelse 2001:348.

Prop. 2015/16:113 eller åtar eller erbjuder sig att utföra den.

Straff för förberedelse eller stämpling *skall* bestämmas under den högsta och får sättas under den lägsta gräns som gäller för fullbordat brott. Högre straff än fängelse i två år får bestämmas endast om fängelse i åtta år eller däröver kan följa på det fullbordade brottet. Om faran för att brottet skulle fullbordas var ringa, *skall* inte dömas till ansvar.

anstifta någon annan eller åtar eller erbjuder sig att utföra den.

Straffet för förberedelse eller stämpling *ska* bestämmas under den högsta och får sättas under den lägsta gräns som gäller för fullbordat brott. Högre straff än fängelse i två år får bestämmas endast om fängelse i sex år eller mer kan följa på det fullbordade brottet.

Om faran för att brottet skulle fullbordas var ringa eller om gärningen med hänsyn till andra omständigheter är mindre allvarlig, *ska* det inte dömas till ansvar.

6 §

Underlåter någon att i tid anmäla eller eljest avslöja brott som är å färde, när det kan ske utan fara för honom själv eller någon av hans närmaste, skall han i de fall särskilt stadgande givits därom dömas för underlåtenhet att avslöja brottet enligt vad som är stadgat för den som allenast i mindre mån medverkat till sådant brott; dock må ej i något fall dömas till svårare straff än fängelse i två år. I de fall då det är särskilt föreskrivet skall för underlåtenhet att avslöja brott ansvar enligt vad nu sagts ådömas jämväl den som ej insett men bort inse att brottet var å färde.

Den som underlåter att i tid anmäla eller annars avslöja ett förestående eller pågående brott ska, i de fall det är särskilt föreskrivet, dömas för underlåtenhet att avslöja brottet enligt vad som är föreskrivet för den som medverkat endast i mindre mån till sådant brott. Högre straff än fängelse i två år får dock inte dömas ut. I de fall det är särskilt föreskrivet ska för underlåtenhet att avslöja brott även den dömas som inte haft uppsåt till men borde ha insett att brottet var förestående eller pågick.

Den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott inom ramen för sammanslutningen ska, i de fall det är särskilt föreskrivet, dömas för underlåtenhet att förhindra brottet enligt första stycket.

Om föräldrar eller andra uppfostrare eller förmyndare, i annat fall än första stycket avser, underlåta att från brott hindra den som står under deras vård eller lydnad, när det kan ske utan fara för dem själva eller deras närmaste och

För underlåtenhet att förhindra brott döms också en förälder eller annan uppfostrare eller förmyndare som underlåter att hindra den som står under hans eller hennes vård eller lydnad från att begå brott.

utan anmälan till myndighet, dömes för underlåtenhet att hindra brottet enligt vad i första stycket är stadgat.

Ej må för underlåtenhet att avslöja eller hindra brott dömas, med mindre den gärning som var åfärde så fortskridit att straff kan följa därå.

Ansvar för underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott förutsätter att

1. gärningen har fortskridit så långt att den är straffbar, och

2. brottet kan avslöjas eller förhindras utan fara för den handlande eller för någon annan och, i fall som avses i tredje stycket, att brottet kan förhindras utan anmälan till myndighet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

Prop. 2015/16:113 2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:1703) om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 22 kap. 7 § brottsbalken i stället för lydelsen enligt lagen (1998:1703) om ändring i den balken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 kap.

7 §

För försök, förberedelse eller stämpling till landsförräderi eller landssvek *skall dömas* till ansvar enligt 23 kap. Som stämpling *skall* även anses att träda i förbindelse med fienden för att förbereda, möjliggöra eller underlätta att brott *som nu sagts förövas*. För förberedelse eller stämpling under tid, då *riket* hotas av krig, ockupation eller andra fiendtligheter, *skall* dömas till ansvar trots att fiendtligheter inte *utbrutit*.

Den som underlåter att avslöja landsförräderi eller landssvek *skall* dömas till ansvar enligt 23 kap. Till *sådant* ansvar *skall han* dömas även om han inte insett men *bort inse* att brottet *höll på att ske*.

För försök eller förberedelse till olovlig kärnsprängning *skall* dömas till ansvar enligt 23 kap.

För försök, förberedelse eller stämpling till landsförräderi eller landssvek *döms det* till ansvar enligt 23 kap. Som stämpling *ska* även anses att träda i förbindelse med fienden för att förbereda, möjliggöra eller underlätta att *något av dessa brott begås*. För förberedelse eller stämpling under tid då *landet* hotas av krig, ockupation eller andra fiendtligheter *ska det* dömas till ansvar trots att fiendtligheter inte *brutit ut*.

Den som underlåter att avslöja *eller förhindra* landsförräderi eller landssvek *ska* dömas till ansvar enligt 23 kap. Till ansvar *för underlåtenhet att avslöja landsförräderi eller landssvek ska även den* dömas som inte insett men *borde ha insett* att brottet var *förestående eller pågick*.

För försök eller förberedelse till olovlig kärnsprängning *ska det* dömas till ansvar enligt 23 kap.

Härigenom föreskrivs att 27 kap. 20 d § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 kap.

20 d §¹

Med hemlig rumsavlyssning avses avlyssning eller upptagning som

1. görs i hemlighet och med ett tekniskt hjälpmedel som är avsett att återge ljud, och

2. avser tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster som allmänheten inte har tillträde till.

Hemlig rumsavlyssning får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. spioneri enligt 19 kap. 5 § brottsbalken,

3. brott som avses i 3 § lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning och det kan antas att brottet inte leder till endast böter,

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år och det är fråga om

a) människohandel enligt 4 kap. 1 a § brottsbalken,

b) våldtäkt enligt 6 kap. 1 § första eller andra stycket brottsbalken,

c) grovt sexuellt tvång enligt 6 kap. 2 § tredje stycket brottsbalken,

d) våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 4 § första eller andra stycket brottsbalken,

e) grovt sexuellt övergrepp mot barn enligt 6 kap. 6 § andra stycket brottsbalken,

f) grovt utnyttjande av barn för sexuell posering enligt 6 kap. 8 § tredje stycket brottsbalken,

g) grovt koppleri enligt 6 kap. 12 § tredje stycket brottsbalken,

h) utpressning, *grovt brott*, h) *grov* utpressning enligt 9 kap. enligt 9 kap. 4 § andra stycket 4 § andra stycket brottsbalken, brottsbalken,

i) grovt barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § femte stycket brottsbalken,

j) övergrepp i rättssak, *grovt* j) *grovt* övergrepp i rättssak *brott*, enligt 17 kap. 10 § tredje enligt 17 kap. 10 § tredje stycket stycket brottsbalken, brottsbalken,

k) grovt narkotikabrott enligt 3 § narkotikastrafflagen (1968:64), eller

l) grov narkotikasmuggling enligt 6 § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

¹ Senaste lydelse 2014:1419.

- Prop. 2015/16:113
5. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff,
 6. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 4, om en sådan gärning är belagd med straff och det med hänsyn till omständigheterna kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i fyra år.
-

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

2.4 Förslag till lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69)

Prop. 2015/16:113

Härigenom föreskrivs att 11 § skattebrottslagen (1971:69) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

	11 § ¹	
För förberedelse till grovt skattebrott döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.		För förberedelse <i>eller stämpling</i> till grovt skattebrott döms <i>det</i> till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

¹ Senaste lydelse 2011:513.

Prop. 2015/16:113 2.5 Förslag till lag om ändring i sjömanslagen
(1973:282)

Härigenom föreskrivs att 69 § sjömanslagen (1973:282) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

För förberedelse eller stämpling till brott som avses i 68 § eller underlåtenhet att avslöja sådant brott *dömes* till ansvar enligt *vad som stadgas* i 23 kap. brottsbalken. Detsamma gäller försök eller förberedelse till brott som avses i 67 §, om *ej* brottet skulle ha varit att anse som ringa om det fullbordats.

Föreslagen lydelse

69 §

För förberedelse eller stämpling till brott som avses i 68 § eller underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* sådant brott *döms det* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken. Detsamma gäller *för* försök eller förberedelse till brott som avses i 67 §, om *inte* brottet skulle ha varit att anse som ringa om det *hade* fullbordats.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor

Prop. 2015/16:113

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §²

Den som bryter mot 1 § döms till fängelse i högst fyra år.

Om brottet har medfört livsfara, allvarlig sjukdom eller i annat fall inneburit ett synnerligen hänsynslöst beteende *skall* det bedömas som grovt. För grovt brott döms till fängelse, lägst två och högst tio år.

För försök, förberedelse och stämpling samt underlåtenhet att avslöja brott döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Om brottet har medfört livsfara, allvarlig sjukdom eller i annat fall inneburit ett synnerligen hänsynslöst beteende, *ska* det bedömas som grovt. För grovt brott döms *det* till fängelse *i* lägst två och högst tio år.

För försök, förberedelse och stämpling samt *för* underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* brott döms *det* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1998:407.

² Senaste lydelse 1998:407.

Prop. 2015/16:113 2.7 Förslag till lag om ändring i vapenlagen
(1996:67)

Härigenom föreskrivs att det i vapenlagen (1996:67) ska införas en ny paragraf, 9 kap. 8 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

8 §

För försök, förberedelse eller stämpling till grovt vapenbrott eller synnerligen grovt vapenbrott döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (2003:148) om straff för terroristbrott

Prop. 2015/16:113

Härigenom föreskrivs att 3 och 4 §§ lagen (2003:148) om straff för terroristbrott ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Följande gärningar utgör terroristbrott under de förutsättningar som anges i 2 § i denna lag:

1. mord, 3 kap. 1 § brottsbalken,
2. dråp, 3 kap. 2 § brottsbalken,
3. grov misshandel, 3 kap. 6 § brottsbalken,
4. människorov, 4 kap. 1 § brottsbalken,
5. olaga frihetsberövande, 4 kap. 2 § brottsbalken,
6. grov skadegörelse, 12 kap. 3 § brottsbalken,
7. mordbrand och grov mordbrand, 13 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken,
8. allmänfarlig ödeläggelse, 13 kap. 3 § brottsbalken,
9. sabotage och grovt sabotage, 13 kap. 4 och 5 §§ brottsbalken,
10. kapning och sjö- eller luftfartssabotage, 13 kap. 5 a § brottsbalken,
11. flygplatssabotage, 13 kap. 5 b § brottsbalken,
12. spridande av gift eller smitta, 13 kap. 7 § brottsbalken,
13. olovlig befattning med kemiska vapen, 22 kap. 6 a § brottsbalken,
14. vapenbrott, grovt vapenbrott och synnerligen grovt vapenbrott, 9 kap. 1 § första stycket och 1 a § vapenlagen (1996:67),
15. brott enligt 29 § tredje stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor,
16. uppsåtligt brott enligt 25 och 26 §§ lagen (1992:1300) om krigsmateriel, som avser kärnladdningar, radiologiska, biologiska och kemiska stridsmedel, apparater och andra anordningar för spridning av radiologiska, biologiska eller kemiska stridsmedel samt speciella delar och substanser till sådant material,
17. brott enligt 18, 18 a och 20 §§ lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd, som avser sådana produkter eller sådant tekniskt bistånd som kan användas för att framställa kärnladdningar, biologiska eller kemiska vapen,
18. smuggling och grov smuggling, 3 och 5 §§ lagen (2000:1225) om straff för smuggling, om brottet avser sådana varor som omfattas av 14–17,
19. olaga hot, 4 kap. 5 § brottsbalken, som innefattar hot om att begå någon av de gärningar som avses i 1–18.
19. olaga hot *och grovt olaga hot*, 4 kap. 5 § brottsbalken, som innefattar hot om att begå någon av de gärningar som avses i 1–18.

¹ Senaste lydelse 2014:896.

För försök, förberedelse eller stämpling till samt underlåtenhet att avslöja terroristbrott döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

För försök, förberedelse eller stämpling till samt underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* terroristbrott döms *det* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2014:406)
om straff för folkmord, brott mot
mänskligheten och krigsförbrytelser

Prop. 2015/16:113

Härigenom föreskrivs att 16 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

För försök, förberedelse eller stämpling till och underlåtenhet att avslöja folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelse döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Föreslagen lydelse

16 §

För försök, förberedelse eller stämpling till och underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelse döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 21 februari 2013 att en särskild utredare skulle analysera om det straffrättsliga regelverket på vissa särskilt angivna områden kan skärpas för att på ett mer effektivt sätt motverka organiserad brottslighet. Enligt tilläggsdirektiv som beslutades den 5 december 2013 gavs utredaren även i uppdrag att bl.a. överväga och föreslå åtgärder som skulle medföra skärpta straff för vapenbrott.

Utredningen, som antog namnet Utredningen om skärpta straffrättsliga åtgärder mot organiserad brottslighet, överlämnade i februari 2014 delbetänkandet Skärpta straff för vapenbrott (SOU 2014:7). I betänkandet redovisade utredningen sina överväganden avseende merparten av de frågor som framgår av tilläggsuppdraget. Lagförslagen behandlades tillsammans med vissa andra förslag i lagstiftningsärendet Skärpningar i vapenlagstiftningen (prop. 2013/14:226, bet. 2013/14:JuU36, rskr. 2013/14:393).

Utredningen överlämnade i september 2014 slutbetänkandet Organiserad brottslighet – förfälts- och underlåtenhetsansvar, kvalifikationsgrunder m.m. (SOU 2014:63). Betänkandet har remissbehandlats.

En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1* och betänkandets lagförslag i *bilaga 2*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (Ju2014/05566/L5).

För att komplettera beredningsunderlaget utarbetades inom Justitiedepartementet en promemoria med förslag på kriminalisering av stämpling till äktenskapstvång samt förberedelse och stämpling till grovt olaga hot (Ju2014/07758/L5). Promemorian har remissbehandlats.

En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 4*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 5*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (Ju2014/07758/L5).

För att komplettera beredningsunderlaget remissbehandlades vidare ett utkast till lagrådsremiss (Ju2015/07463/L5). Remissinstanserna har, förutom att ges tillfälle att yttra sig över utkastet i dess helhet, ombetts att yttra sig över ett mindre antal särskilt utpekade förslag. De av utkastets lagförslag som avviker från förslagen i lagrådsremissen finns i *bilaga 7* och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 8*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (Ju2015/07463/L5).

Riksdagen har gett regeringen till känna att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag om skärpta straff för brott som begåtts inom ramen för en organiserad kriminell verksamhet och om att skärpa och utvidga straffansvaret för underlåtenhet att avslöja och hindra brott ytterligare (bet. 2014/15:JuU14, rskr. 2014/15:138). Frågorna behandlas i avsnitten 5, 6 och 7.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 1 december 2015 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som anges i *bilaga 9*. Lagrådets yttrande

4 Organiserad brottslighet och behovet av bättre straffrättsliga verktyg

4.1 Vad är organiserad brottslighet?

Det finns ingen svensk definition

I Sverige finns det inte någon vedertagen definition av organiserad brottslighet. I stället används beskrivningar av vad som avses med begreppet i olika sammanhang. Från att tidigare ha väckt associationer till grupperingar med en strikt hierarkisk struktur omfattar begreppet numera även bl.a. grupperingar där släktskap, ursprung och geografiska anknytningar fungerar som en sammanhållande faktor. Utöver mer varaktiga nätverk förekommer även mer löst sammansatta och tillfälliga grupperingar som bildas för att genomföra ett visst brott.

Brottsförebyggande rådet har utifrån forskning om svenska förhållanden utarbetat en beskrivning av begreppet som kan sammanfattas i följande tre punkter (Lokala åtgärder mot organiserad brottslighet, Idéskrift nr 18 från Brottsförebyggande rådet 2009, s. 34):

- Det rör sig om nätverksbaserad vinstinriktad brottslig verksamhet i projektform där gärningspersonerna har vilja och förmåga att skydda och underlätta brottsligheten genom otillåten påverkan.
- Inom projekten, som avlöser varandra, finns en arbetsordning och flexibilitet som innebär att medarbetare går i och ur projekten.
- Verksamheten bedrivs som regel diskret men kan ibland ta sig uttryck i synliga gäng med ett utmanande beteende, symboler och maktspråk.

Det finns inte heller någon legaldefinition av begreppet organiserad brottslighet i svensk rätt och någon sådan har inte ansetts lämplig att införa. I samband med Sveriges genomförande av rådets rambeslut (2005/212/RIF) om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott angavs t.ex. att regeringen valde att inte begränsa tillämpningen av de nya förverkanderegler till brott som utförts av eller inom kriminella organisationer (prop. 2007/08:68 s. 54 f.). Att som i rambeslutet använda sig av begreppet kriminell organisation ansågs främmande för svensk rätt. I stället avgränsades tillämpningsområdet till brott med minst sex års fängelse i straffskalan och därutöver till vissa särskilt angivna brott med en lägre straffskala (36 kap. 1 b § brottsbalken).

Det närmaste man i svensk rätt kommer en definition är bestämmelsen i 29 kap. 2 § 6 brottsbalken. Enligt bestämmelsen ska som försvårande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet särskilt beaktas bl.a. om ett brott utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt eller om brottet föregåtts av särskild planering. I proposition 2009/10:147 Skärpta straff för allvarliga våldsbrott m.m. (s. 43 f.) anförs bl.a. att med brottslighet som utövats i organiserad form

Prop. 2015/16:113 avses brottslighet som har begåtts inom ramen för en struktur där flera personer samverkat under en inte helt obetydlig tidsperiod för att begå brott. Syftet att begå brott ska ha sträckt sig längre än till enbart det aktuella brottet. Att brottet ska ha utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form innebär att brottet ska ha haft ett naturligt samband med brottsligheten. Det är inte nödvändigt att brottet begåtts av den eller de som organiserat brottsligheten. Ett exempel på brottslighet som utövats i organiserad form kan vara fickstölder som begåtts av en grupp av personer. Ett annat exempel är illegal indrivningsverksamhet som en gruppering ägnat sig åt. Med brottslighet som utövats systematiskt avses brottslighet där ett visst tillvägagångssätt upprepats ett flertal gånger av antingen en ensam gärningsman eller av flera personer i samförstånd. Ett exempel är att någon vid upprepade tillfällen förmått någon till utbetalning av en förmån som han eller hon inte haft rätt till. Ett annat exempel är om flera personer rånat olika butiker eller banker och gått till väga på ett likartat sätt vid varje tillfälle.

Internationella definitioner och instrument

År 1998 antog EU:s medlemsstater en gemensam åtgärd om att göra deltagande i en kriminell organisation i EU:s medlemsstater till ett brott (98/733/RIF). Den gemensamma åtgärden ersattes 2008 av rådets rambeslut (2008/841/RIF) om kampen mot organiserad brottslighet. Sverige har genomfört rambeslutet (prop. 2010/11:76, bet. 2010/11:JuU26, rskr. 2010/11:255). År 2000 antog FN:s generalförsamling en konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet (Palermokonventionen). Sverige har tillträtt konventionen (prop. 2002/03:146, bet. 2003/04:JuU6, rskr. 2003/04:23). Enligt instrumenten, som har stora likheter med varandra, kan organiserad brottslighet sägas ta sikte på gärningar begångna inom en strukturerad sammanslutning av tre personer eller fler som handlar i samförstånd i syfte att begå ett eller flera brott som kan föranleda fyra års fängelse eller mer för att direkt eller indirekt uppnå ekonomisk eller annan materiell vinning.

4.2 Behovet av bättre straffrättsliga verktyg

<p>Regeringens bedömning: För att förbättra förutsättningarna att komma åt den organiserade brottsligheten behövs bättre straffrättsliga verktyg.</p>
--

Utredningens bedömning överensstämmer i sak med regeringens.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslagen eller lämnar dem utan invändning. Av övriga remissinstanser är så gott som samtliga positiva till huvuddelen av förslagen. *Stockholms universitet (Kriminologiska institutionen)* avvisar förslagen om skärpningar i det straffrättsliga regelverket rörande organiserad brottslighet. Universitetet anför att skadan eller faran av denna brottslighet och dess utveckling inte har visats på ett övertygande sätt, att utredningens alarmistiska beskrivning strider mot tidigare utredningar från bl.a. Polisen, att den allmänpreventiva effekten av föreslagna lagändringar

inte har gjorts trolig och att effekterna av en expansion av strafflagstiftningen inte har problematiserats. Prop. 2015/16:113

Bedömningen i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslagen eller lämnar dem utan invändning. Övriga remissinstanser lämnar synpunkter i vissa delar men är över lag positiva till förslagen.

Skälen för regeringens bedömning

Tidigare och pågående arbete

År 2007 togs initiativ till en bred nationell mobilisering mot den organiserade brottsligheten. De nya arbetsformer som utvecklats har bidragit till snabbare kommunikationsvägar och ett utökat informationsutbyte mellan myndigheterna. För att arbetet ska ge resultat krävs också ett väl utvecklat internationellt samarbete och att de brottsbekämpande myndigheterna har tillgång till effektiva metoder och straffprocessuella tvångsmedel.

Det har även tagits initiativ till flera lagstiftningsreformer av betydelse för arbetet mot organiserad brottslighet. Den 1 januari 2015 genomfördes vissa lagändringar i syfte att skapa en tydlig och väl avvägd reglering när det gäller att använda hemliga tvångsmedel mot allvarlig eller samhällsfarlig brottslighet. Lagändringarna innebär bl.a. att bestämmelserna i lagen om hemlig rumsavlyssning och lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, som tidigare varit tidsbegränsade, har permanentats (prop. 2013/14:237).

Ett antal nyligen vidtagna reformer inom det straffrättsliga området kan också bidra till möjligheterna att komma åt brottslighet som bedrivs i organiserad form. Den 1 juli 2010 genomfördes en rad åtgärder i syfte att skärpa straffen för grova våldsbrott. I samband med reformen utvidgades bestämmelsen i 29 kap. 2 § 6 brottsbalken (se avsnitt 4.1 ovan). Genom den nya lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott har straffansvaret för penningtvätt förändrats och utvidgats i flera avseenden. Straffansvar har också införts för försök, förberedelse och stämpling till brott som inte är ringa (prop. 2013/14:121). För att skapa bättre förutsättningar att komma åt brottsvinster är det sedan 2008 genom bestämmelsen om s.k. utvidgat förverkande möjligt att vid vissa former av allvarlig brottslighet förverka vinster från en inte närmare preciserad brottslig verksamhet (prop. 2007/08:68). I lagrådsremissen Utökade möjligheter till förverkande föreslår regeringen bl.a. att utvidgat förverkande ska kunna beslutas vid fler brott än i dag.

Bättre straffrättsliga verktyg behövs

En viktig förutsättning för framgång i kampen mot den organiserade brottsligheten är att det straffrättsliga regelverket är ändamålsenligt utformat. Även om systemet i allt väsentligt fungerar väl finns det ett antal områden där regeringen bedömer att de straffrättsliga verktygen behöver bli bättre.

Utmärkande för den organiserade brottsligheten är bl.a. att flera personer är delaktiga i den brottsliga verksamheten och att brottsligheten

Prop. 2015/16:113 ofta är välplanerad. Detta innebär att medverkan, försök, förberedelse och stämpling till brott har särskild betydelse för förutsättningarna att motverka sådan brottslighet. Medan medverkan är straffbart i förhållande till alla brottsbalksbrott och alla övriga brott med fängelse i straffskalan, är förstadier till brott, alltså försök, förberedelse och stämpling, straffbara bara i de fall det är särskilt föreskrivet i relation till ett visst brott. Utredningen har identifierat ett antal allvarliga brott som är vanligt förekommande inom organiserad brottslighet i fråga om vilka det saknas möjlighet att ingripa mot straffvärda gärningar på planeringsstadiet. Vidare har utredningen konstaterat att det kan förekomma fall av stämpling och förberedelse som är så allvarliga att den befintliga straffskalan kan uppfattas som ett hinder mot att fullt ut beakta förberedelse- eller stämplingsgärningens allvar.

Med dagens regelverk är det många gånger svårt att hålla ledande personer ansvariga för brott som begås i organiserade sammanhang vilket inte är en tillfredsställande ordning. Den organiserade brottsligheten präglas av att det ofta finns försvårande omständigheter kring ett brott utöver det förhållandet att brottet har ingått i ett organiserat sammanhang. Sådana omständigheter uppmärksammas inte alltid i tillräcklig grad.

Mot bakgrund av regeringens målsättning att effektivt kunna bekämpa den organiserade brottsligheten, bedömer regeringen, till skillnad från *Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet*, att det finns goda skäl att överväga om det straffrättsliga regelverket går att förändra så att det tillhandahåller bättre verktyg mot organiserad brottslighet. Regeringen konstaterar också att syftet, som Kriminologiska institutionen antyder, inte är att åstadkomma en generell skärpning av det straffrättsliga regelverket, utan att utveckla de befintliga straffrättsliga verktygen.

5 Försök, förberedelse och stämpling till allvarliga brott – kriminalisering och straff

5.1 Förstadier till brott och andra osjälvständiga brottsformer

Som konstateras i avsnitt 4.2 utmärks den organiserade brottsligheten bl.a. av att flera personer är delaktiga i den brottsliga verksamheten och att brottsligheten ofta är välplanerad, något som innebär att de osjälvständiga brottsformerna kan ha särskild betydelse för förutsättningarna att motverka sådan brottslighet. Nedan redogörs för försök, förberedelse och stämpling till brott (som berörs av regeringens förslag i detta avsnitt) samt medverkan till brott. Underlåtenhet att avslöja eller hindra brott behandlas i avsnitt 6.

Det är främst fullbordade brott som föranleder straffansvar men det har även ansetts nödvändigt att straffbelägga vissa gärningar på vägen mot ett fullbordat brott. Detta har skett genom kriminalisering av de osjälvständiga brottsformerna försök, förberedelse och stämpling till brott. Straffansvar förutsätter att det för brottet är särskilt föreskrivet att brottet är straffbelagt på dessa förstadier. Förberedelse är straffbelagt i mindre utsträckning än försök och stämpling i färre fall än förberedelse. Stämpling är inte i något fall straffbart utan att även förberedelse till brottet är straffbart.

Har någon påbörjat utförandet av ett visst brott utan att det kommit till fullbordan, ska han eller hon enligt 23 kap. 1 § brottsbalken dömas för försök till brottet. För ansvar krävs att det förelegat fara för att handlingen skulle leda till brottets fullbordan eller att sådan fara varit utesluten endast på grund av tillfälliga omständigheter. Försök är kriminaliserat i relativt stor omfattning.

Ansvar för förberedelse kan enligt 23 kap. 2 § första stycket brottsbalken dömas ut då det inte är fråga om fullbordat brott eller försök till brott men någon, med uppsåt att utföra eller främja brott, tar emot eller lämnar pengar eller annat som betalning för ett brott eller för att täcka kostnader för utförande av ett brott. För förberedelse döms också den som skaffar, tillverkar, lämnar, tar emot, förvarar, transporterar, sammanställer eller tar annan liknande befattning med något som är särskilt ägnat att användas som hjälpmedel vid ett brott. Om faran för brottets fullbordan är ringa ska det inte dömas till ansvar.

Att exempelvis komma överens med någon om ett brott rubriceras enligt 23 kap. 2 § andra stycket brottsbalken som stämpling. Enligt bestämmelsen är det straffbart att i samråd med någon annan besluta att en brottslig gärning ska begås, att söka anstifta någon annan eller att åta sig eller erbjuda sig att utföra gärningen. Om faran för att brottet skulle fullbordas var ringa gäller, precis som i fråga om förberedelse, att ansvar inte ska dömas ut.

Medverkan

Enligt bestämmelsen om medverkan i 23 kap. 4 § brottsbalken ska inte bara den som utfört en gärning utan även någon annan som har främjat den med råd eller dåd dömas till ansvar för brott. Man skiljer mellan två former av medverkan, nämligen anstiftan av brott och medhjälp till brott.

Ansvar för medverkan förutsätter inte att det är särskilt föreskrivet för det aktuella brottet. Medverkansansvaret gäller i relation till alla brott i brottsbalken och, när det gäller specialstraffrätten, brott med fängelse i straffskalan. Varje medverkande bedöms efter det uppsåt eller den oaktsamhet som ligger honom eller henne till last.

Medverkan kan ske genom råd eller handling. Det är tillräckligt att den medverkande genom sin medverkan har styrkt någon annan i hans eller hennes uppsåt att begå brottet. En gärning som inte innebär att någon har utövat inflytande på brottets tillkomst vare sig fysiskt eller psykiskt är däremot inte att anse som medverkan.

Mer än två års fängelse i fler fall av förberedelse och stämpling

Regeringens förslag: Möjligheten att döma till mer än två års fängelse för förberedelse och stämpling utvidgas. Fängelse i mer än två år ska kunna dömas ut när fängelse i sex år eller mer, i stället för som tidigare åtta år eller mer, kan följa på det fullbordade brottet.

Utredningens förslag överensstämmer inte med regeringens. Utredningen föreslår att det ska vara möjligt att döma till mer än två års fängelse, trots att åtta års fängelse inte ingår i straffskalan för det fullbordade brottet, när gärningen med hänsyn till det avsedda brottets straffvärde, faran för att brottet skulle fullbordas och omständigheterna i övrigt är särskilt allvarlig.

Remissinstanserna: *Göta hovrätt* och *Norrköpings tingsrätt* anför att bestämmelsen kan bli svår att tillämpa. Tingsrätten avstyrker mot den bakgrunden förslaget, medan hovrätten ifrågasätter om skälen för att reformera bestämmelsen är tillräckliga för att motivera ändringen. Som ett alternativ föreslår båda domstolarna att högre straff än fängelse i två år ska få bestämmas om fängelse i sex år eller mer kan följa på det fullbordade brottet. *Malmö tingsrätt* anför att det av lagtexten bör framgå att det, för att en förberedelse- eller stämplingsgärning ska bedömas som särskilt allvarlig, normalt bör förutsättas att det för det fullbordade brottet är föreskrivet sex års fängelse och att den avsedda gärningen ligger i den övre delen av straffskalan. *Ekobrottsmyndigheten* framhåller som positivt att förslaget kan innebära en möjlighet att i större utsträckning använda hemliga tvångsmedel i förundersökningar om stämpling eller förberedelse.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Hovrätten för Nedre Norrland*, *Södertälje tingsrätt*, *Malmö tingsrätt*, *Åklagarmyndigheten* och *Polismyndigheten* tillstyrker förslaget. Enligt *Södertälje tingsrätt* förefaller förslaget, mot bakgrund av tingsrättens erfarenhet av mål om grov organiserad brottslighet, ytterst motiverat. Åklagarmyndigheten anför att det ur ett systematiskt perspektiv framstår som bättre än utredningens förslag och att risken för tillämpnings-svårigheter är mindre. *Sveriges advokatsamfund* motsätter sig förslaget. Enligt samfundet är det systematiskt viktigt att dagens skillnad mellan fullbordade och ofullbordade brott består. Dessutom är det enligt samfundet uppenbart att den föreslagna ändringen snarare motiveras av en önskan att möjliggöra en tillämpning av tvångsmedelsbestämmelserna i förundersökningar om stämplings- och förberedelsebrott än av gärningens straffvärde i sig.

Skälen för regeringens förslag: Straffet för förberedelse eller stämpling ska enligt 23 kap. 2 § tredje stycket brottsbalken bestämmas under den högsta och får sättas under den lägsta gräns som gäller för fullbordat brott. Högre straff än fängelse i två år får dock bestämmas endast om fängelse i åtta år eller mer kan följa på det fullbordade brottet.

Det högsta straffet för förberedelse och stämpling skiljer sig från det högsta straffet för försök, som enligt 23 kap. 1 § andra stycket brottsbalken får bestämmas till vad som gäller för fullbordat brott. Skillnaden är naturlig, eftersom stämplings- och förberedelsegärningar i allmänhet

ligger längre från det fullbordade brottet än försöksgärningar och därmed typiskt sett är mindre straffvärda än sådana.

Det kan emellertid förekomma förberedelse- eller stämplingsgärningar som är så allvarliga att de är jämförbara med det fullbordade brottet. Ett exempel är när kvalificerade stämplings- eller förberedelsegärningar har vidtagits och gärningsmannen står i begrepp att påbörja utförandet av ett allvarligt brott men inte når försökspunkten, exempelvis till följd av polisens ingripande. Om det fullbordade brottet inte har minst åtta års fängelse i straffskalan kan i sådana situationer möjligheten att döma ut straff i proportion till förberedelse- eller stämplingsbrottets allvar uppfattas som begränsad. För ett brott med fängelse i sex år som straffmaximum – t.ex. grovt olaga tvång, grov stöld, rån och grovt bedrägeri – innebär tvåårsregeln i praktiken att straffet för förberedelse eller stämpling får bestämmas till högst en tredjedel av det högsta straff som kan följa på det fullbordade brottet.

Regeringen anser mot denna bakgrund att bestämmelsen om straff för förberedelse och stämpling bör förändras. I likhet med utredningen anser regeringen att tvåårsregeln bör vara kvar som huvudregel. Ett högre straff än två års fängelse är i de allra flesta fall av förberedelse och stämpling inte motiverat. För att möjliggöra en mer nyanserad straffmätning av allvarliga förberedelse- och stämplingsgärningar bör dock möjligheten att döma till mer än två års fängelse utvidgas.

Enligt utredningens förslag ska det, även om åtta års fängelse inte ingår i straffskalan för det fullbordade brottet, gå att döma till mer än två års fängelse när gärningen med hänsyn till det avsedda brottets straffvärde, faran för att brottet skulle fullbordas och omständigheterna i övrigt är särskilt allvarlig. Förslaget innebär att straffmaximum för förberedelse och stämpling till brott med minst åtta års fängelse i straffskalan skulle avgöras av straffskalan för det fullbordade brottet, medan straffmaximum i de fall där brottet inte har minst åtta års fängelse i straffskalan skulle avgöras av omständigheter i det enskilda fallet. Straffmaximum för t.ex. förberedelse till rån skulle således styras av om förberedelsegärningen i det enskilda fallet var särskilt allvarlig eller inte. Om gärningen var särskilt allvarlig skulle straffet för förberedelsen sättas under det högsta straffet för fullbordat rån, dvs. under fängelse i sex år; i annat fall skulle det högsta straffet vara fängelse i två år. Samtidigt skulle det högsta straffet för förberedelse till grovt rån avgöras av straffskalan för det fullbordade brottet. Straffet skulle, oberoende av omständigheter i det enskilda fallet, sättas under det högsta straffet för grovt rån, dvs. under fängelse i tio år. Ur ett systematiskt perspektiv framstår lösningen som tveksam. Det kan inte heller uteslutas att bestämmelsen, som *Göta hovrätt* och *Norrköpings tingsrätt* anför, kan bli svår att tillämpa. Straffskalan för förberedelse och stämpling bör därför inte förändras på det sätt som utredningen föreslår.

I stället anser regeringen att gränsen för när mer än två års fängelse ska få dömas ut bör justeras på det sätt som *Göta hovrätt* och *Norrköpings tingsrätt* har föreslagit. Högre straff än fängelse i två år ska därmed få bestämmas om fängelse i minst sex år – i stället för minst åtta år enligt nuvarande reglering – ingår i straffskalan för det fullbordade brottet. Med en sådan förändring behålls bestämmelsens struktur. Samtidigt blir det möjligt att döma till längre straff än fängelse i två år för förberedelse och

Prop. 2015/16:113 stämpling till ett antal allvarliga brott – bl.a. många av de grova för-
mogenhetsbrotten – där högre straff ibland kan vara motiverade. Enligt
regeringens uppfattning innebär förslaget inte, som *Sveriges advokat-
samfund* synes mena, att åtskillnaden mellan fullbordade och ofullbordade
brott luckras upp. För de flesta brott kvarstår tvåårsregeln, och för de
allvarliga brott som inte träffas av tvåårsregeln gäller som tidigare att
straffet ska bestämmas under straffmaximum för det fullbordade brottet (jfr
försök, där hela straffskalan för det fullbordade brottet är tillgänglig).

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att det ska vara möjligt att
döma till mer än två års fängelse för förberedelse och stämpling när
fängelse i sex år eller mer ingår i straffskalan för det fullbordade brottet.

5.3 En utvidgning av ansvarsfrihetsregeln för förberedelse och stämpling

Regeringens förslag: Den ansvarsfrihetsregel som innebär att det inte
ska dömas till ansvar för förberedelse eller stämpling om faran för
brottets fullbordan var ringa utvidgas till att gälla också när gärningen,
med hänsyn till andra omständigheter, är mindre allvarlig.

Regeringens bedömning: Förberedelse till ringa utpressning, nar-
kotikabrott som är ringa, narkotikasmuggling som är ringa och ringa
människosmuggling bör inte avkriminaliseras.

Utredningens förslag om att utvidga ansvarsfrihetsregeln överens-
stämmer med regeringens förslag. Utredningens förslag om avkriminali-
sering överensstämmer inte med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Hovrätten för Nedre Norrland* påtalar att det vore
tydligare om den utvidgade ansvarsfrihetsregeln utformades på ett annat
sätt eftersom de olika rekvisiten i bestämmelsen tar sikte på olika
omständigheter. *Malmö tingsrätt* anser att uttrycket ”måttligt allvarlig
brottslighet” i författningskommentaren bör förtydligas, särskilt avseende
hur det ska tolkas i förhållande till ”mindre allvarliga gärningar”.
Norrköpings tingsrätt anser att det även bör övervägas om det är befogat
med ansvar för försöksbrott i ringa fall. *Malmö tingsrätt* ifrågasätter om
ringa utpressning ska vara straffbart på försöksstadiet.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss om att utvidga ansvars-
frihetsregeln överensstämmer med regeringens förslag. Förslaget i
utkastet till lagrådsremiss om avkriminalisering överensstämmer inte
med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Sveriges advokatsamfund* är positivt till förslaget
att utvidga ansvarsfrihetsregeln.

Skälen för regeringens förslag: Kriminalisering av förstadier till brott
är, som regeringen återkommer till i avsnitt 5.4, tänkt att förbehållas brott
av visst allvar. Denna avsikt har, särskilt för brott som inte är grad-
indelade, visat sig vara svår att upprätthålla fullt ut; exempelvis är för-
beredelse och stämpling i flera fall kriminaliserat i förhållande till brotts-
typer med böter och kortare fängelsestraff i straffskalan. Detta torde
delvis ha sin grund i det förhållandet att vissa brottstyper innehåller såväl
allvarliga som mindre allvarliga gärningar. I sådana fall kan ansvar för

förstadier till brottstypen framstå som befogat i förhållande till de allvarigare gärningarna, samtidigt som den omständigheten att brottstypen har ett lågt straffminimum och därmed även omfattar mindre allvarliga gärningar talar emot en sådan kriminalisering.

För att säkerställa att straffansvaret för förberedelse och stämpling endast träffar klart straffvärda förberedelse- och stämplingsgärningar anser regeringen att mindre allvarliga gärningar bör undantas från straffansvar. Därigenom möjliggörs också en bredare kriminalisering av förberedelse och stämpling, eftersom hänsyn inte behöver tas till den omständigheten att en gärningstyp innefattar gärningar för vilka ett förberedelse- eller stämplingsansvar inte framstår som motiverat.

Regeringen föreslår därför att ansvarsfrihetsregeln i bestämmelsen om förberedelse och stämpling i 23 kap. 2 § brottsbalken ska utvidgas så att, utöver fall där faran för brottets fullbordan var ringa, även mindre allvarliga gärningar undantas från straffansvar. Den föreslagna utformningen, som innebär att det vid sidan av farebedömningen också ska göras en bedömning av andra omständigheter kring gärningen, ger god vägledning för hur bedömningen av om en gärning ska vara straffri ska gå till. En jämförelse kan göras med undantagsregeln i 7 § lagen (2010:299) om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet, enligt vilken ansvar inte ska dömas ut om det funnits endast obetydlig fara för att gärningen skulle leda till sådan brottslighet som avses i lagen eller om gärningen med hänsyn till andra omständigheter är att anse som ringa. Regeringen delar därmed inte *Hovrättens för Nedre Norrland* uppfattning om bestämmelsens utformning.

Vid bedömningen av om gärningen är mindre allvarlig bör hänsyn framförallt tas till det avsedda brottets straffvärde och till förberedelse- eller stämplingsgärningens karaktär. Också omständigheterna kring förberedelse- eller stämplingsgärningen bör beaktas. Regeringen återkommer i författningskommentaren till när en gärning bör kunna bedömas som mindre allvarlig.

Regeringen anser inte att det finns tillräckliga skäl att genomföra utredningens förslag om avkriminalisering av förberedelse till vissa ringa brott. Det finns inte heller skäl att, som *Norrköpings tingsrätt* och *Malmö tingsrätt* föreslår, överväga avkriminaliseringar på försöksstadiet.

5.4 Allmänna utgångspunkter för en utökad kriminalisering av förstadier till brott

Att på ett tidigt stadium kunna ingripa mot allvarigare brott är viktigt i arbetet mot organiserad brottslighet. Sådan brottslighet föregås många gånger av noggrann planering vid vilken flera personer deltar, varför bestämmelserna om osjälvständiga brott är av särskild betydelse för möjligheterna att motverka densamma.

För att kriminalisering ska vara befogad gäller som en allmän utgångspunkt att det beteende som ska kriminaliseras är straffvärt. Kriminalisering av förstadier till brott är dessutom tänkt att förbehållas brott av visst allvar. En utgångspunkt för bedömningen av om ett brott bör straff-

Prop. 2015/16:113 beläggas på försöks-, förberedelse- eller stämplingsstadiet är således det fullbordade brottets abstrakta straffvärde. Därutöver bör det också i praktiken finnas fall av brottet som är så allvarliga att ett ingripande redan på förstadiet framstår som motiverat.

Vid bedömningen av om förstadier till ett brott bör kriminaliseras måste hänsyn vidare tas till det självständiga brottets konstruktion. Som regel finns starkare skäl för en kriminalisering om det självständiga brottet är konstruerat som ett skadebrott än som ett farebrott.

Liksom vid annan kriminalisering måste det i fråga om förstadier till brott finnas skäl att anta att kriminaliseringen har någon effekt. Det innebär att det måste undersökas om det för den aktuella brottstypen finns något reellt tillämpningsområde för den tänkta osjälvständiga brottsformen. Det måste också krävas att införandet av ett straffansvar skulle få praktisk betydelse och att det blir möjligt att i praktiken upprätthålla kriminaliseringen (se prop. 2010/11:76 s. 27).

Utrymmet för att straffbelägga försök till brott är något större än beträffande förberedelse och stämpling eftersom de senare brottsformerna avser gärningar som i regel befinner sig på ett längre avstånd från fullbordat brott.

5.5 Förhållandet mellan förberedelse och stämpling

Regeringens bedömning: Stämpling till brott bör inte generellt betraktas som mindre allvarligt än förberedelse till samma brott. Det saknas därför som utgångspunkt skäl att särbehandla stämpling som osjälvständig brottsform.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Remissinstanserna godtar utredningens bedömning eller lämnar den utan erinran.

Bedömningen i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över bedömningen.

Skälen för regeringens bedömning: Kriminalisering av såväl förberedelse som stämpling är avsedd att endast omfatta sådana företeelser på planeringsstadiet som kan anses vara särskilt farliga med hänsyn till risken för att brott ska begås (se prop. 2000/01:85 s. 35). Stämpling är också kriminaliserat i avsevärt mindre utsträckning än förberedelse, vilket har sin bakgrund i ett kronologiskt synsätt enligt vilket stämpling ligger längre från ett fullbordat brott än förberedelse och därmed ansetts mindre straffvärd. I likhet med utredningen finner regeringen dock att detta synsätt kan ifrågasättas. Det kan också ifrågasättas om inte den nuvarande regleringen innebär att klart straffvärda förfaranden kommit att falla utanför det kriminaliserade området. Det förhållandet att två eller flera personer kommer överens om att begå brott torde innebära en påtaglig risk för att det tänkta brottet också kommer till stånd, medan en ensam persons befattningsmed t.ex. ett brottsverktyg inte nödvändigtvis innebär en större eller ens en lika stor risk.

Förberedelsebrottet är snävt definierat genom begränsningen till befattning med pengar eller brottshjälpmiddel och det finns en överlappning mellan bestämmelserna om förberedelse och stämpling. Den som tar emot eller lämnar pengar för ett brott torde utöver förberedelse till brottet i regel även göra sig skyldig till stämpling (i samråd med annan beslutar gärningen, söker anstifta annan eller åtar eller erbjuder sig att utföra gärningen) senast i samband med förberedelsegärningen. För det fall förberedelse men inte stämpling till ett visst brott är kriminaliserad och åklagaren lyckas visa att en överenskommelse om brott skett men inte att pengar har överlämnats blir gärningen straffri. Även om det förhållandet att pengar överlämnats eller mottagits typiskt sett ökar risken för att ett fullbordat brott kommer till stånd, och förberedelsehandlingen således kan sägas vara något mera straffvärd, är skillnaden marginell och motiverar inte särbehandlingen av stämpling.

Regeringen bedömer mot denna bakgrund att stämpling till brott som huvudregel inte bör betraktas som en mindre allvarlig osjälvständig brottsform än förberedelse till samma brott.

I avsnitt 5.6 föreslås en utvidgad kriminalisering av förstadiet till ett flertal allvarliga brott. *Åklagarmyndigheten* har efterfrågat överväganden angående kriminalisering av stämpling till människosmuggling. Detta förslås dock inte av utredningen och regeringen gör bedömningen att det inte finns underlag för att lämna ett sådant förslag. Inte heller har regeringen funnit skäl att överväga kriminalisering av förstadiet till andra brott än de som behandlas i betänkandet respektive promemorian.

5.6 Nykriminalisering av försök, förberedelse och stämpling – brott för brott

5.6.1 Olaga tvång

Regeringens förslag: Stämpling till grovt olaga tvång kriminaliseras.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Den som genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar någon att göra, tåla eller underlåta något döms enligt 4 kap. 4 § brottsbalken för olaga tvång. Detsamma gäller den som med sådan verkan utövar tvång genom hot att åta sig eller ange någon för brott eller att om någon lämna menligt meddelande, om tvånget är otillbörligt. Straffskalan för brott av normalgraden är böter eller fängelse i högst två år. Om brottet är grovt döms till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. I avsnitt 7.4.2 föreslår regeringen ändrade omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett olaga tvång är grovt, och i avsnitt 7.5 föreslås att brottsbeteckningen grovt olaga tvång ska införas för brottets grova grad. Försök och förberedelse till grovt olaga tvång är straffbart.

Straffskalan för det grova brottet är sådan att en kriminalisering av stämpling i sig framstår som rimlig. Det framstår vidare som tydligt att det, inte minst inom den organiserade brottsligheten, finns ett reellt tillämpningsområde för ett stämplingsansvar. Brottsens karaktär är sådant att det kan planeras och beslutas i förväg och det kan bl.a. tänkas att individer inom kriminella nätverk söker anstifta någon att utföra tvånget. Även brottets konstruktion – att det för brottets fullbordning krävs att ett tvång faktiskt kommer till stånd – är sådan att det finns ett praktiskt tillämpningsområde för stämpling till brottet. Mot denna bakgrund och i linje med regeringens allmänna överväganden om kriminalisering av stämpling till brott görs bedömningen att det finns skäl att utvidga kriminaliseringen av grovt olaga tvång till att även omfatta stämpling till sådant brott.

5.6.2 Äktenskapstvång

Regeringens förslag: Stämpling till äktenskapstvång kriminaliseras.

Förslaget i promemorian överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Sveriges advokatsamfund* avstyrker förslaget och anför bl.a. att kriminalisering av stämpling till brott bör ske med försiktighet samt att syftet att minska antalet tvångsäktenskap bör kunna uppnås bättre genom olika sociala åtgärder.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Länsstyrelsen i Östergötlands län* tillstyrker förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Den 1 juli 2014 infördes brottet äktenskapstvång i 4 kap. 4 c § brottsbalken. Brottet består i att någon genom olaga tvång eller utnyttjande av utsatt belägenhet förmår en person att gifta sig eller ingå en äktenskapsliknande förbindelse. Fall som omfattar tvång var även tidigare straffbara enligt bestämmelsen om olaga tvång i 4 kap. 4 § brottsbalken. Kriminaliseringen av utnyttjandefallen innebar däremot en nykriminalisering. Brottet, som inte är gradindelad, har straffskalan fängelse i högst fyra år. I de fall som innefattar tvång kan de allvarligaste gärningarna bestraffas enligt straffskalan för grovt olaga tvång. Äktenskapstvång är straffbart på försöks- och förberedelsestadiet. Straffbestämmelsen kompletteras dessutom av en bestämmelse om vilseledande till tvångsäktenskapsresa (4 kap. 4 d § brottsbalken) som avser vissa gärningar på vägen mot ett äktenskapstvång.

I den proposition som låg till grund för den nya lagstiftningen (prop. 2013/14:208 s. 59 f.) angavs att det kunde diskuteras om inte även stämpling till äktenskapstvång borde straffbeläggas. Ett skäl som anfördes mot detta var att olaga tvång – vars grova grad alltså omfattar de grävsta fallen av tvång till äktenskap och äktenskapsliknande förbindelser – inte var straffbart på stämplingsstadiet. Med hänvisning till att frågan om att kriminalisera stämpling till grovt olaga tvång omfattades av uppdraget till den nu aktuella utredningen gjordes emellertid bedömningen att det kunde finnas anledning att återkomma till frågan.

Straffskalan för äktenskapstvång är fängelse i högst fyra år. Brottets straffskala är sådan att en kriminalisering av stämpling till äktenskapstvång i sig framstår som rimlig. Ett fullbordat äktenskapstvång förutsätter att brottsoffret ingått ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse mot sin vilja. Det innebär att det fullbordade brottet kan få såväl långvariga som långtgående följder för den som drabbas. Eftersom tvångsäktenskap normalt sett är en familje- eller släktangelägenhet, kan det förutsättas att handlingar av stämplingskaraktär förekommer i samband med sådana äktenskap.

Med beaktande av det sagda och i linje med regeringens allmänna överväganden om kriminalisering av stämpling till brott, inklusive förslaget om att kriminalisera också stämpling till grovt olaga tvång, föreslås att stämpling till äktenskapstvång kriminaliseras. Regeringen instämmer således inte i *Sveriges advokatsamfunds* uppfattning att sociala åtgärder bör väljas i stället för kriminalisering.

5.6.3 Olaga hot

Regeringens förslag: Försök, förberedelse och stämpling till grovt olaga hot kriminaliseras.

Förslaget i promemorian överensstämmer i huvudsak med regeringens. Promemorians förslag omfattar dock inte försök till grovt olaga hot.

Remissinstanserna: *Stockholms universitet* efterfrågar ytterligare underlag beträffande i vilken utsträckning det förekommer gärningar motsvarande förberedelse eller stämpling till olaga hot som inte syftar till sådan påverkan som avses i bestämmelserna om olaga tvång, våld eller hot mot tjänsteman eller övergrepp i rättssak men som samtidigt är så straffvärda och utgör ett sådant samhällsproblem att en kriminalisering av förberedelse och stämpling till grovt olaga hot är nödvändig. *Åklagarmyndigheten* invänder mot bedömningen att det saknas tillräckliga skäl att kriminalisera försök till grovt olaga hot. *Göta hovrätt* och *Sveriges advokatsamfund*, som i och för sig inte invänder mot bedömningen att utrymmet för försök till grovt olaga hot är litet, ifrågasätter att en sådan kriminalisering helt skulle sakna praktisk betydelse.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Hovrätten för Nedre Norrland*, *Södertälje tingsrätt*, *Åklagarmyndigheten* och *Polismyndigheten* tillstyrker förslaget om kriminalisering av försök till grovt olaga hot. *Norrköpings tingsrätt*, som avstyrker förslaget i denna del, ifrågasätter att förekomsten är så omfattande att en försökskriminalisering skulle få tillräcklig praktisk nytta för att motivera lagstiftning. Enligt *Malmö tingsrätt* skulle försökskriminaliseringen få ett ytterst snävt tillämpningsområde. *Sveriges advokatsamfund* har ingen invändning mot försökskriminalisering men anför att det kan ifrågasättas om sådan kriminalisering verkligen skulle få någon praktisk betydelse.

Skälen för regeringens förslag: Av 4 kap. 5 § brottsbalken framgår att om någon lyfter vapen mot någon annan eller annars hotar med brottslig gärning på ett sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla

Prop. 2015/16:113 allvarlig fruktan för egen eller annans säkerhet till person eller egendom döms för olaga hot. Straffskalan för brott av normalgraden är böter eller fängelse i högst ett år. Är brottet grovt döms till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. I avsnitt 7.4.3 föreslår regeringen att det i bestämmelsen om olaga hot ska införas s.k. kvalifikationsgrunder, alltså omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt, och i avsnitt 7.5 föreslås att brottsbeteckningen grovt olaga hot ska införas för brottets grova grad. Förstadier till olaga hot är inte kriminaliserade.

Hot är vanligt förekommande inom den organiserade brottsligheten och kan användas för att upprätthålla makt och för att utöva påtryckning i olika situationer. Olaga hot betraktas som allvarligt av lagstiftaren och straffskalan för det grova brottet ligger på en sådan nivå att en kriminalisering av såväl försök som förberedelse och stämpling i sig framstår som rimlig.

Utrymmet för försök till olaga hot är begränsat till följd av brottets konstruktion, som förutsätter att den hotade nås av hotet. Det kan emellertid förekomma situationer där ett hot har uttryckts men, av skäl som legat utanför gärningsmannens kontroll, inte kommit till den hotades kännedom. Ett exempel som förs fram av *Åklagarmyndigheten* är ett allvarligt hot som uttalas på ett internetforum vid en tidpunkt då den hotade inte är närvarande på forumet. Om den hotade inte fått kännedom om uttalandet har ingen straffbar gärning begåtts. Ett ytterligare exempel, som utredningen nämner i anslutning till övergrepp i rättsak, är att någon har skrivit och skickat ett meddelande som innehåller hot men detta inte når mottagaren på grund av hinder under postgången.

Denna typ av handlingar, som ofta torde ske med modern teknik, måste anses straffvärda och de ovan beskrivna exemplen visar också på ett praktiskt behov av en försökskriminalisering. Regeringen finner därför att det finns goda skäl att kriminalisera försök till grovt olaga hot.

När det gäller förberedelsegärningar torde det inom den organiserade brottsligheten inte vara ovanligt att någon tar emot eller lämnar pengar eller annat som betalning för att framföra ett hot, eller skaffar eller tar emot t.ex. ett vapen som är avsett att användas vid detsamma. Det kan också tänkas att det särskilt inom kriminella nätverk i samband med planeringen av hot sammanställs uppgifter (om adresser, familjeförhållanden, arbetsplatser etc.) om de personer som ska hotas på ett sådant sätt att sammanställningen kan anses utgöra hjälpmedel vid brottet. Beträffande stämplingsgärningar torde det vara vanligt att individer inom kriminella nätverk beslutar eller uppdrar åt någon att framföra ett hot. *Brottsförebyggande rådet* har också påtalat att samtliga nu framlagda hypoteser vinner stöd i dess forskning. Det finns således ett reellt tillämpningsområde för en kriminalisering av förberedelse och stämpling till olaga hot.

Stockholms universitet frågar om förekomsten av straffvärda förberedelse- och stämplingshandlingar som syftar enbart till olaga hot och inte till brott som t.ex. våld eller hot mot tjänsteman. Regeringen konstaterar att det torde förekomma att medlemmar i en kriminell organisation i inledningsskedet av en s.k. beskyddarverksamhet eller indrivningsverksamhet använder sig av allvarliga hot som inte syftar till någon omedelbar påverkan utan enbart till att hos mottagaren framkalla allvarlig

fruktan för att etablera respekt. Gärningar av förberedelse- eller stämplingskaraktär, t.ex. att komma överens om brottet eller att införskaffa vapen som ska användas i samband med det, kan då förekomma. I en sådan situation kan det planerade hotet ha ett sådant straffvärde att kriminalisering av förberedelse och stämpling framstår som befogad. Vidare kan det tänkas att det vid ingripanden på ett tidigt stadium kan vara svårt att styrka gärningsmannens uppsåt till moment i ett mer kvalificerat brott, exempelvis att tvinga någon till eller hindra någon från att vidta en åtgärd. Om det i en sådan situation inte går att styrka förberedelse eller stämpling till det mer kvalificerade brottet skulle gärningen i stället kunna vara att bedöma som förberedelse eller stämpling till grovt olaga hot.

Med beaktande av de skäl som framförts ovan bör såväl försök som förberedelse och stämpling till grovt olaga hot kriminaliseras.

5.6.4 Ekonomisk brottslighet

Regeringens förslag: Stämpling till grov stöld, grovt bedrägeri, grov förskingring och grovt skattebrott samt förberedelse och stämpling till grov trolöshet mot huvudman och grov oredlighet mot borgenärer kriminaliseras.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Kronofogdemyndigheten* är positiv till förslagen att kriminalisera förberedelse och stämpling till grov oredlighet mot borgenärer.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslagen.

Skälen för regeringens förslag: Organiserad brottslighet syftar i förlängningen till att bereda förövarna vinning och det är därför av avgörande betydelse att det finns goda möjligheter att ingripa mot förmögenhetsbrott och annan ekonomisk brottslighet. Många av dessa brott har det gemensamt att de inte är kriminaliserade på stämplingsstadiet. Detta gäller för brotten grov stöld (8 kap. 4 § brottsbalken), grovt bedrägeri (9 kap. 3 § brottsbalken), grov förskingring (10 kap. 3 § brottsbalken), grov trolöshet mot huvudman (10 kap. 5 § andra stycket brottsbalken – i avsnitt 7.4.6 föreslås en komplettering av kvalifikationsgrunderna för grovt brott och i avsnitt 7.5 föreslås att brottsbeteckningen grov trolöshet mot huvudman ska införas), grov oredlighet mot borgenärer (11 kap. 1 § tredje stycket brottsbalken) och grovt skattebrott (4 § skattebrottslagen [1971:69]). Straffskalan för den grova graden av dessa brott – fängelse i lägst sex månader och högst sex år – är sådan att det i och för sig framstår som rimligt med en kriminalisering av stämpling och, där detta inte redan är kriminaliserat, förberedelse.

Brottens konstruktion talar inte emot en kriminalisering. En utvidgad kriminalisering av förstadier till dessa brott bör också kunna få viss praktisk betydelse. Mot denna bakgrund och i linje med regeringens allmänna överväganden om stämpling till brott finns goda skäl att

Prop. 2015/16:113 utvidga kriminaliseringen av dessa brott genom att också stämpling straffbeläggs. För brotten grov trolöshet mot huvudman och grov oredlighet mot borgenärer – som i dag endast är kriminaliserade på försöksstadiet – bör dessutom förberedelse kriminaliseras.

Sammanfattningsvis bör alltså stämpling till grov stöld, grovt bedrägeri, grov förskingring och grovt skattebrott samt förberedelse och stämpling till grov trolöshet mot huvudman och grov oredlighet mot borgenärer kriminaliseras.

5.6.5 Utpressning

Regeringens förslag: Stämpling till grov utpressning kriminaliseras.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Den som genom olaga tvång förmår någon till handling eller underlåtenhet som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den tvingade eller någon i vars ställe den tvingade är döms, om inte brottet är att anse som rån eller grovt rån, enligt 9 kap. 4 § brottsbalken för utpressning. Straffskalan för brott av normalgraden är fängelse i högst två år och för ringa brott böter. Om brottet är grovt döms till fängelse i lägst ett och högst sex år. I avsnitt 7.4.5 föreslår regeringen vissa justeringar när det gäller vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet utpressning är grovt. I avsnitt 7.5 föreslås att brottsbeteckningarna grov och ringa utpressning ska införas för brottets grova respektive ringa grad. Försök och förberedelse till grov utpressning är straffbart. Möjligheten till straffrihet på grund av frivilligt tillbakaträdande från försök enligt 23 kap. 3 § brottsbalken gäller inte för utpressning.

Straffskalan för det grova brottet ligger på en sådan nivå att en kriminalisering av stämpling i sig framstår som rimlig. Utpressning är ett brott som är starkt förknippat med den organiserade brottsligheten, där det i vissa fall närmast utgör en affärsidé. Enligt uppgifter från Brottsförebyggande rådet tycks utpressaren i en tiondel av fallen ha en koppling till kriminella nätverk och grupperingar. Inom organiserad brottslighet kan utpressning förekomma i form av s.k. beskyddarverksamhet och indrivningsverksamhet. I dessa fall framstår det som uppenbart att verksamheten föregås av planering och att det ofta är flera personer är inblandade.

Sammanfattningsvis gör regeringen bedömningen att det finns skäl att utvidga kriminaliseringen av grov utpressning till att även omfatta stämpling till sådant brott.

5.6.6 Våld eller hot mot tjänsteman och förgripelse mot tjänsteman

Prop. 2015/16:113

Regeringens förslag: Stämpling till grovt våld eller hot mot tjänsteman samt försök, förberedelse och stämpling till grov förgripelse mot tjänsteman kriminaliseras.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som yttrar sig är bl.a. *Kriminalvården* och *Migrationsverket* positiva till förslagen.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Ekobrottsmyndigheten* anser att även stämpling till våld eller hot mot tjänsteman av normalgraden bör vara straffbart.

Skälen för regeringens förslag: Brotten i 17 kap. brottsbalken riktar sig mot allmän verksamhet. Bestämmelserna utgör till viss del kvalificerade former av gärningar som är kriminaliserade genom andra bestämmelser.

Den som med våld eller hot om våld förgriper sig på någon i hans eller hennes myndighetsutövning eller för att tvinga personen till eller hindra honom eller henne från en åtgärd i myndighetsutövningen eller hämnas för en sådan åtgärd döms enligt 17 kap. 1 § brottsbalken för våld eller hot mot tjänsteman. Detsamma gäller den som på motsvarande sätt förgriper sig mot någon som tidigare har utövat myndighet för vad han eller hon har gjort eller underlåtit i myndighetsutövningen. Straffet för våld eller hot mot tjänsteman är fängelse i högst fyra år. Om brottet är ringa är straffskalan böter eller fängelse i högst sex månader.

I avsnitt 7.4.7 föreslås en ändrad gradindelning av brottet våld eller hot mot tjänsteman som innebär att den ringa graden tas bort och en grov grad införs. Straffskalan föreslås för brott av normalgraden vara böter eller fängelse i högst två år och för den grova graden fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. I avsnitt 7.4.7 föreslår regeringen vidare att det ska införas omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt. I avsnitt 7.5 föreslås att brottsbeteckningen grovt våld eller hot mot tjänsteman ska införas för brottets grova grad.

Av 17 kap. 2 § brottsbalken framgår att den som, på något annat sätt än vad som anges i bestämmelsen om våld eller hot mot tjänsteman, för att tvinga eller hindra någon i hans eller hennes myndighetsutövning eller för att hämnas för en åtgärd i myndighetsutövningen, otillbörligen utför eller hotar med gärning som för tjänstemannen medför lidande, skada eller annan olägenhet, döms för förgripelse mot tjänsteman. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader. Om brottet är grovt döms till fängelse i högst fyra år.

Försök och förberedelse till våld eller hot mot tjänsteman är kriminaliserat i fall där fullbordat brott inte skulle ha bedömts som ringa. Stämpling är inte kriminaliserat. Förgripelse mot tjänsteman är inte straffbart på vare sig försöks-, förberedelse- eller stämplingsstadiet.

Straffskalorna för de grova brotten (i enlighet med förslaget i avsnitt 7.4.7 om en ändrad gradindelning för brottet våld eller hot mot tjänsteman) ligger på en sådan nivå att en kriminalisering av stämpling och, för förgripelse mot tjänsteman, även försök och förberedelse i sig framstår

Prop. 2015/16:113 som rimlig. Det är inte ovanligt att myndighetspersoner utsätts för allvarliga trakasserier, hot och våld på ett sätt som kan vara systemhotande. Bland annat förekommer otillåten påverkan mot poliser från individer inom organiserad brottslighet. Det framstår vidare som tydligt att det finns ett praktiskt tillämpningsområde för en kriminalisering av förstadier till de nu aktuella brotten.

Mot denna bakgrund bör det straffbara området för grovt våld eller hot mot tjänsteman utvidgas till att även omfatta stämpling till sådant brott. Det saknas skäl att behandla grov förgripelse mot tjänsteman på annat sätt. Även försök, förberedelse och stämpling till detta brott bör därför kriminaliseras.

Försök och förberedelse till våld eller hot mot tjänsteman av normalgraden är sedan tidigare straffbelagt. Enligt *Ekobrottsmyndigheten* bör även stämpling till våld eller hot mot tjänsteman av normalgraden kriminaliseras. Regeringen konstaterar att det saknas underlag för att lämna ett sådant förslag.

5.6.7 Övergrepp i rättssak

Regeringens förslag: Försök, förberedelse och stämpling till övergrepp i rättssak av normalgraden och grovt övergrepp i rättssak kriminaliseras.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 17 kap. 10 § brottsbalken döms den som med våld eller hot om våld angriper någon för att denne gjort anmälan, fört talan, avlagt vittnesmål eller annars vid förhör avgett utsaga hos en domstol eller annan myndighet eller för att hindra någon från en sådan åtgärd för övergrepp i rättssak. För övergrepp i rättssak döms även den som med någon annan gärning som medför lidande, skada eller olägenhet, eller med hot om en sådan gärning, angriper någon för att denne avlagt vittnesmål eller annars avgett utsaga vid förhör hos en myndighet eller för att hindra honom eller henne från att avge en sådan utsaga. Straffskalan för brottet har skärpts flera gånger, senast 2002, och är numera fängelse i högst fyra år eller, om brottet är ringa, böter eller fängelse i högst sex månader. För grovt brott döms till fängelse i lägst två och högst åtta år. I avsnitt 7.4.9 föreslår regeringen att det i bestämmelsen om övergrepp i rättssak ska införas omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt, och i avsnitt 7.5 föreslås att brottsbeteckningarna grovt övergrepp i rättssak och ringa övergrepp i rättssak ska införas för brottets grova respektive ringa grad. Övergrepp i rättssak är inte straffbelagt på vare sig försöks-, förberedelse- eller stämplingsstadiet.

Ett fungerande rättsväsende är beroende av att målsägande och vittnen anmäler och lämnar information om misstänkta brott. Brottet övergrepp i

rättssak omfattar direkta angrepp på rättsordningen som i allvarligare fall kan vara av systemhotande karaktär. Sådan brottslighet kan ytterst utgöra ett hot mot demokratin. Det är angeläget att de rättsvårdande myndigheterna kan ingripa mot sådan brottslighet redan på ett tidigt stadium. Regeringen bedömer mot den bakgrunden att det finns situationer där ansvar för försök, förberedelse och stämpling skulle vara av värde.

För grovt brott ligger straffskalan på en sådan nivå att en kriminalisering av förstadier till brott är rimlig. Även brott av normalgraden kan innefatta gärningar med ett sådant straffvärde att det är befogat att utöka kriminaliseringen. Övergrepp i rättssak är konstruerat på ett sådant sätt att det för fullbordat brott inte krävs att någon effekt uppnås genom det våld eller hot som offret utsätts för. Samtidigt innefattar fullbordade brott åtminstone ett hot mot den utsatta, och detta hot måste i sig anses innefatta ett slags skada för den som utsätts. Brotts konstruktion kan därmed inte sägas tala mot en kriminalisering av de olika förstadierna till brottet.

I fråga om övergrepp i rättssak som begås genom hot är, i likhet med olaga hot, utrymmet för försök begränsat, till följd av att brotts konstruktion kräver att den hotade nåtts av hotet. Som framgår av de exempel som redovisas i avsnitt 5.6.3 finns dock fall där en försökskriminalisering skulle kunna få praktisk betydelse.

Sammantaget görs bedömningen att det finns skäl att utvidga kriminaliseringen av övergrepp i rättssak till att också omfatta försök, förberedelse och stämpling till både brott av normalgraden och grovt brott.

5.6.8 Vapenbrott

Regeringens förslag: Försök, förberedelse och stämpling till grovt vapenbrott och synnerligen grovt vapenbrott kriminaliseras.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Svenska Jägareförbundet* avstyrker förslaget.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 9 kap. 1 § vapenlagen (1996:67) döms den som uppsåtligen innehar ett skjutvapen utan att ha rätt till det, eller överlåter eller lånar ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet, för vapenbrott. Straffskalan för brott av normalgraden är fängelse i högst två år. Om gärningen har begåtts av oaktsamhet eller om brottet är ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Om brottet är grovt, döms enligt 9 kap. 1 a § för grovt vapenbrott till fängelse i lägst ett och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om vapnet har innehafts på en allmän plats eller på annan plats där människor brukar samlas eller har samlats eller i ett fordon på en sådan plats, om vapnet har varit av särskilt farlig beskaffenhet, om innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett flera vapen, eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art. Om brottet är synnerligen grovt döms för synnerligen grovt vapenbrott till

Prop. 2015/16:113 fängelse i lägst tre och högst sex år. Vid den bedömningen ska det särskilt beaktas om innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett ett stort antal vapen. Förstadier till vapenbrott är inte kriminaliserade.

Straffskalan för de grova vapenbrotten, som dessutom nyligen förändrats i syfte att markera en skärpt syn på brottens allvar (prop. 2013/14:226 s. 33 f.), är sådan att en kriminalisering av förstadier till brotten i sig framstår som rimlig.

Som regeringen tidigare konstaterat finns det tecken på att personer som tillhör kriminella gäng har tillgång till skjutvapen i större utsträckning än tidigare (prop. 2013/14:226 s. 34). Även benägenheten att använda vapen, liksom andelen dödligt våld med skjutvapen, verkar ha ökat. Enligt en analys av Brottsförebyggande rådet var antalet bekräftade eller sannolika skjutningar 20 procent fler 2014 än 2006. Vidare var antalet skottskadade personer nära 50 procent fler 2014 än 2006 (Skjutningar 2006 och 2014 – omfattning, spridning och skador, kortanalys 7/2015). Inom kriminella kretsar används vapen vid utförandet av andra allvarliga brott, vilket ökar risken för att en våldssituation ska få svåra följder.

Särskilt de grövsta vapenbrotten torde många gånger föregås av överenskommelser av det slag som beskrivs i bestämmelsen om stämpling. Vad gäller förberedelsehandlingar kan man tänka sig att individer inom kriminella nätverk genom att ta emot betalning förbereder en överlåtelse av ett vapen som de ännu inte innehar. En kriminalisering av dessa gärningar skulle med andra ord kunna förväntas få praktiska effekter.

Utöver överlåtelse och utlåning avser vapenbrottet innehav. Förvärv av vapen är inte kriminaliserat, eftersom vapenlagen inte ställer något krav på tillstånd för att äga men däremot bl.a. för att inneha vapen. I ett tidigare lagstiftningsärende gjorde den dåvarande regeringen bedömningen att förberedelsehandlingen inte är en praktisk realitet i förhållande till ett innehav (se prop. 2010/11:76 s. 29). Som utredningen och *Svenska Jägareförbundet* konstaterar kan det vara svårt att föreställa sig en förberedelse inför eller ett försök till ett tillstånd såsom ett innehav, till skillnad från en aktivitet (såsom exempelvis ett förvärv). Det finns dock exempel på kriminalisering av försök och förberedelse i relation till innehav, exempelvis i alkohollagen (2010:1622). En kriminalisering av försök och förberedelse till vapenbrott skulle i praktiken avse försök eller förberedelse att komma i besittning av vapen. En situation då ett försöksansvar skulle kunna ha praktisk betydelse när det gäller innehav är då en kriminell gruppering försöker komma i besittning av illegala vapen genom att beställa dem från utlandet, men transporten stoppas på vägen till Sverige.

I fråga om *Svenska Jägareförbundets* farhåga att en kriminalisering skulle kunna få till följd att legala vapenägare som annonserar ut vapen skulle kunna misstänkas för brott, bör följande beaktas. För straffansvar för försök, förberedelse och stämpling krävs uppsåt i förhållande till det självständiga brottets samtliga rekvisit. Detta innebär att ansvar för försök till överlåtelse av vapen förutsätter att ägaren haft uppsåt till att överlåta vapnet till någon som saknar rätt att inneha det, dvs. enbart publiceringen av en vapenannons riktad till en obestämd krets människor kommer inte att omfattas av den utökade kriminaliseringen. Uppsåtet blir på motsvarande sätt avgörande för den av Svenska Jägareförbundet

framförda frågeställningen om man kan dömas för försök till grovt vapenbrott om man köper vapen innan man har sökt och erhållit tillstånd att inneha dem. Eftersom det inte finns något krav på tillstånd för själva förvärvet blir det avgörande även i detta fall om köparens uppsåt omfattar att inneha vapnet utan tillstånd. Om det står klart att tillstånd aldrig skulle ges, t.ex. om vapenaffären gäller ett avsågat hagelgevär, torde köparen ha uppsåt att senare inneha vapnet utan tillstånd och försöksbestämmelsen torde kunna tillämpas.

Regeringen gör sammanfattningsvis bedömningen att övervägande skäl talar för att kriminalisera såväl försök som förberedelse och stämpling till grovt respektive synnerligen grovt vapenbrott.

6 Ett nytt underlåtenhetsbrott

6.1 Ledande personer inom den organiserade brottsligheten bör vara skyldiga att ingripa mot brott

Den organiserade brottsligheten är många gånger allvarlig och kan i förlängningen hota grundläggande samhällsfunktioner och demokratiska värden. En särskild svårighet med att beivra brott som begås i organiserad form är att det kan vara svårt att reda ut vem eller vilka inom sammanslutningen som kan hållas straffrättsligt ansvariga. Utgångspunkten för det straffrättsliga systemet är att straffansvaret är personligt. När flera personer deltar i ett brott kan emellertid bestämmelserna om medverkan i 23 kap. 4 § brottsbalken tillämpas (se avsnitt 5.1). Alla som har främjat en gärning med råd eller dåd kan dömas som medverkande till brottet. Ett främjande kan bestå i att någon har gjort något som underlättat gärningens utförande.

Den som utan att ingripa iakttar att någon begår brott, och som varken fysiskt eller psykiskt har utövat inflytande på brottets tillkomst, kan inte dömas för medverkan. Det finns inte heller någon allmän skyldighet att avslöja brott eller hindra andra personer från att begå brott. Endast när det gäller ett antal särskilt utpekade allvarliga brott finns det en möjlighet att enligt 23 kap. 6 § första stycket brottsbalken straffa en person som underlåtit att i tid anmäla eller på annat sätt *avslöja* ett sådant brott, när det kan ske utan fara för personen själv eller hans eller hennes närmaste. I andra stycket föreskrivs vidare en generell skyldighet för föräldrar och andra uppfostrare eller förmyndare – personer i s.k. garantställning – att *hindra* den som står under deras vård eller lydnad från att begå brott. Straffet för underlåtenhet att avslöja eller hindra brott ska bestämmas i enlighet med vad som är stadgat för den som medverkat endast i mindre mån, men får inte överstiga fängelse i två år. Enligt bestämmelsen om medverkan i mindre mån i 23 kap. 5 § brottsbalken får straffet sättas under vad som gäller för brottet och ringa fall är straffria.

Bestämmelsen om underlåtenhet att avslöja brott kan användas för att straffa någon som misstänks för brott eller medverkan till brott, när det

Prop. 2015/16:113 inte går att bevisa mer än att personen på förhand känt till brottet. Så kan vara fallet med personer som rör sig i kretsar där brott begås.

Kommittén om straffansvar för organiserad brottslighet, m.m., övervägde en ny bestämmelse om ansvar för underlåtenhet att hindra brottslig verksamhet av följande lydelse (SOU 2000:88, Organiserad brottslighet, hets mot folkgrupp, hets mot homosexuella, m.m. – straffansvarets räckvidd):

Den som i ledande ställning inom en sammanslutning, där allvarlig brottslig verksamhet förekommer, underlåter att göra vad som skäligen kan begäras för att verksamheten skall upphöra, döms för *underlåtenhet att hindra brottslig verksamhet* till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, böter.

Majoriteten avstod från att lägga fram förslaget, bl.a. med hänvisning till att bestämmelsen närmast skulle utgöra en komplettering till reglerna om medverkan, förberedelse och stämpling till brott och därför skulle få ett förhållandevis begränsat tillämpningsområde. Dessutom skulle bestämmelsen vara förknippad med bevissvårigheter och den kunde därmed inte förväntas bli särskilt effektiv.

Regeringen anser att det är rimligt att ledande personer i olika sammanhang kan avkrävas ett särskilt ansvar. Ett särskilt ansvar finns redan för personer i garantställning, t.ex. föräldrars ansvar för sina barn och en företagares ansvar för vad som sker i verksamheten. Ett uttryckligt utvidgat underlåtenhetsansvar för förmän har också införts genom lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser.

Inom den organiserade brottsligheten förekommer det grupperingar som är strukturerade och ordnade enligt ett hierarkiskt mönster med bl.a. en utpekad ledare. Trots att en ledare med en maktposition i en sådan gruppering kan styra över verksamheten i gruppen kan det, med utgångspunkt i hur det straffrättsliga ansvaret är konstruerat, vara svårt att direkt knyta personen till sådana konkreta brottsliga gärningar som förekommer i, och många gånger kan sägas vara huvudsyftet för, verksamheten. En sådan persons passivitet i förhållande till att brott begås är ett beteende som inte bör accepteras från samhällets sida och det finns därför skäl att utvidga skyldigheten att ingripa.

6.2 Straffansvar för en ny form av underlåtenhet att förhindra brott införs

Regeringens förslag: Den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott inom ramen för sammanslutningen ska, i de fall det är särskilt föreskrivet, dömas för underlåtenhet att förhindra brottet.

Bestämmelsen om föräldrars m.fl. ansvar att förhindra brott formuleras om.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår dock en annan lagteknisk lösning.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som yttrar sig i denna del tillstyrker en majoritet förslaget. Flera remissinstanser uppehåller sig dock kring frågor om tillämpnings- och bevisvårigheter. *Hovrätten för Nedre Norrland* avstyrker förslaget med hänvisning till att bestämmelsen kommer att bli svår att tillämpa och torde få en för begränsad praktisk nytta för att motivera lagstiftning. Att bestämmelsen sannolikt inte kommer att kunna tillämpas annat än i ett fåtal fall framhålls även av *Göta hovrätt*, *Malmö tingsrätt*, *Åklagarmyndigheten* och *Tullverket*. *Göta hovrätt* och *Åklagarmyndigheten* tillstyrker ändå förslaget och hänvisar bl.a. till att det bör kunna få praktisk betydelse i vissa fall. Också *Brottsförebyggande rådet* påtalar vissa tillämpningsproblem och invänder därtill att förslaget kan uppfattas som att statsmakterna legitimerar det skrämsekäpital som kan utgöra en grund för en persons ställning som ledande.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Hovrätten för Nedre Norrland*, *Malmö tingsrätt*, *Åklagarmyndigheten* och *Polismyndigheten* tillstyrker förslaget. *Södertälje tingsrätt* ser betydande tillämpningsproblem men anför att kriminaliseringen måhända tjänar ett pedagogiskt syfte. Även *Sveriges advokatsamfund* ser tillämpningssvårigheter. Samfundet har utifrån principiella utgångspunkter ingen invändning mot justeringarna i förhållande till utredningens förslag men anför att det kan ifrågasättas om förslaget kommer att få någon praktisk betydelse.

Skälen för regeringens förslag

Ett nytt underlåtenhetsbrott införs

Som regeringen har konstaterat finns skäl att utvidga skyldigheten att ingripa för ledande personer inom den organiserade brottsligheten. Regeringen bedömer att detta bör ske genom att straffansvar för en ny form av underlåtenhet att förhindra brott införs.

Det nya underlåtenhetsbrottet kommer visserligen i någon mån att utgöra ett komplement till medverkansbestämmelserna och, som även bl.a. *Hovrätten för Nedre Norrland* och *Åklagarmyndigheten* anför, få ett förhållandevis begränsat tillämpningsområde. Men även om det – som *Tullverket* påpekar – ofta bör finnas någon som kan hållas ansvarig med stöd av andra bestämmelser är detta inte alltid fallet. Vidare bör, som *Göta hovrätt* konstaterar, en sådan bestämmelse ändå kunna få betydelse genom att i vissa fall försvåra för personer med ledande ställning inom organisationer som bedriver kriminell verksamhet att undandra sig ansvar.

Särskilt med tanke på allvaret i den brottslighet som regleringen föreslås ta sikte på gör regeringen bedömningen att ett utvidgat underlåtenhetsansvar skulle utgöra ett värdefullt komplement till det befintliga regelverket och även, som framhålls av bl.a. *Göta hovrätt* och *Tullverket*, kan antas få en viss brottsavhållande effekt. Regeringen instämmer alltså inte i invändningen från *Hovrätten för Nedre Norrland* att den praktiska nyttan av bestämmelsen torde bli för begränsad för att motivera lagstiftning.

Prop. 2015/16:113 I samband med att det nya underlåtenhetsbrottet införs finns det skäl att se över straffbestämmelsens struktur och språk. Bland annat bör underlåtenhet att hindra brott benämnas underlåtenhet att *förhindra* brott.

Hur ska det straffbara området avgränsas?

En grundläggande förutsättning för att ansvar för underlåtenhet att förhindra brott ska kunna komma i fråga är att ansvaret är begränsat till personer som i kraft av sin ställning har faktisk möjlighet att förhindra att en viss brottslig gärning begås. Detta bör, som utredningen föreslår, uttryckas som att personen har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning. Till denna krets hör för det första den som har ett inflytande över sammanslutningens verksamhet i kraft av sin formella ställning. Även den som utan att ha en formell position i sammanslutningen faktiskt utövar ledningen och därigenom har ett reellt inflytande över verksamheten bör kunna dömas till ansvar. I vissa sammanslutningar med mer komplicerad nätverksstruktur kan det, som *Brottsförebyggande rådet* påtalar, vara svårt att konstatera vem som egentligen har ett bestämmande inflytande. Sådana svårigheter kan emellertid inte helt undvikas om inte ansvaret begränsas till ett rent formellt sådant, vilket inte framstår som en framkomlig väg i detta fall. Enligt regeringens mening utgör inte invändningen något hinder mot den föreslagna utformningen. En jämförelse kan göras med bedömningen av vem som kan anses vara faktisk företrädare för en juridisk person. Liksom vid en sådan prövning får bedömningen av om en person har ett bestämmande inflytande göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

Brottsförebyggande rådet invänder också att begreppet sammanslutning är svårt att använda för nätverksstrukturer. Regeringen delar inte den uppfattningen. Begreppet sammanslutning får enligt gängse språkbruk anses omfatta såväl olika former av juridiska personer som mer eller mindre varaktiga grupperingar och nätverk. Regeringen delar inte heller *Göta hovrätts* farhåga att bestämmelsen möjligen riskerar att få ett alltför vitt tillämpningsområde eftersom den inte är begränsad till sammanslutningar som ägnar sig åt brottslig verksamhet.

För straffansvar ska det således inte krävas att det kan bevisas att en sammanslutning är att hänföra till den organiserade brottsligheten eller annars är kriminell. Däremot ska det kunna konstateras att det inom ramen för sammanslutningen har begåtts en konkret brottslig gärning samtidigt som det finns en person som har ett bestämmande inflytande och som hade kunnat förhindra gärningens utförande, men som inte har gjort det. En ytterligare avgränsning av det straffbara området följer av att skyldigheten att förhindra brott ska gälla brott som begåtts inom ramen för sammanslutningen. Det innebär att gärningar som ligger utanför ramen för sammanslutningens verksamhet inte kan föranleda ansvar.

Enligt *Brottsförebyggande rådet* skulle en bestämmelse av detta slag kunna förstås som att statsmakterna legitimerar det skrämselkapital som utgör en grund för personens ställning som ledande person, vilket enligt rådet kan utgöra ett principiellt problem. Regeringen konstaterar att den föreslagna regleringen inte innebär något godkännande av positionen utan tvärtom lägger ett utökat straffrättsligt ansvar på den som har en sådan position.

Den nya formen av underlåtenhet att förhindra brott ska endast omfatta uppsåtlig underlåtenhet. Det innebär att gärningsmannen ska ha känt till brottet men underlåtit att förhindra det.

Regeringen bedömer sammanfattningsvis att det finns goda skäl att införa en skyldighet att förhindra brott för personer som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning när det gäller brott som begås inom ramen för sammanslutningen.

För vilka brott ska det nya underlåtenhetsansvaret gälla?

En kriminalisering av ett tidigare straffritt beteende måste ske med försiktighet och begränsas till verkligt klandervärda beteenden. Detta gäller i än högre utsträckning vid överväganden om att kriminalisera den särskilda form av gärning som underlåtenhet att förhindra brott utgör. Ett sätt att åstadkomma en sådan avgränsning är att begränsa kriminaliseringen till de brott där underlåtenhet att avslöja brottet är straffbelagd. Detta skulle innebära att ansvaret endast aktualiseras när det gäller vissa mycket allvarliga brott för vilka det ansetts särskilt angeläget att förhindra att ett fullbordat brott kommer till stånd. Regeringen delar utredningens bedömning att en sådan avgränsning av ansvaret är lämplig. De brott som det vid en sådan avgränsning blir fråga om är sådana som den som har ett bestämmande inflytande i en viss sammanslutning bör vara skyldig att förhindra (en lista över de brott för vilka underlåtenhet att avslöja brottet är straffbart – bl.a. mord, dråp, grov misshandel, människorov, grovt koppleri, rån, grovt rån och penningförfalskning – finns i SOU 2014:63 s. 159).

Bestämmelsen om föräldrars m.fl. ansvar formuleras om

Enligt 23 kap. 6 § andra stycket brottsbalken gäller föräldrars m.fl. ansvar för underlåtenhet att hindra brott *i annat fall än första stycket avser*. I första stycket finns bestämmelsen om ansvar för underlåtenhet att avslöja brott i de fall det särskilt anges. Skrivningen ”i annat fall än första stycket avser” tillkom i samband med en ändring i 3 kap. 7 § strafflagen. Av förarbetena går inte att utläsa vad som avses med uttrycket (NJA II 1948 s. 224). Skrivningen kan emellertid ge intryck av att föräldrars m.fl. ansvar att förhindra brott inte gäller i de fall det särskilt anges att underlåtenhet att avslöja brott är straffbelagd. Att detta inte varit avsikten är dock uppenbart med beaktande av att föräldrars m.fl. skyldighet att förhindra brott är en längre gående skyldighet än skyldigheten för envar att avslöja vissa särskilt allvarliga brott och ”avser vad brott som helst, alltså även smärre brott och även gärningar som äro belagda med straff annorstädes än i S.L.” (NJA II 1948 s. 222). Då skrivningen således inte tillför något och är missvisande bör den strykas.

6.3 Bestämmelserna som straffbelägger underlåtenhet att avslöja brott kompletteras

Regeringens förslag: De bestämmelser i brottsbalken och i specialstraffrätten som anger att underlåtenhet att avslöja ett visst brott är straffbar ändras genom att det anges att underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* ett visst brott är straffbar.

Utredningens förslag överensstämmer inte med regeringens förslag. Utredningen föreslår att det av 23 kap. 6 § brottsbalken ska framgå i vilka fall den nya formen av underlåtenhet att hindra brott är straffbar.

Remissinstanserna uttalar sig inte särskilt om förslaget till lagteknisk lösning.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Hovrätten för Nedre Norrland* och *Polismyndigheten* tillstyrker förslaget. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* yttrar sig över förslaget till den del det avser lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor och tillstyrker förslaget i den delen.

Skälen för regeringens förslag: Utredningen föreslår att det av bestämmelsen om ansvar för den nya formen av underlåtenhet i 23 kap. 6 § brottsbalken ska framgå att ansvaret gäller i de fall det är särskilt angivet att underlåtenhet att avslöja brott är straffbelagd. Därigenom skulle det inte krävas att det i förhållande till varje brott som omfattas av kriminaliseringen särskilt anges att underlåtenhet att förhindra brott är kriminaliserad. En sådan angivelse skulle enligt utredningen bli lagtekniskt besvärlig eftersom något sådant stadgande inte behövs beträffande föräldrars, andra uppfostrares eller förmyndares ansvar för underlåtenhet att förhindra brott.

Som framgått ovan bedömer regeringen, i likhet med utredningen, att ansvar för den nya formen av underlåtenhet att förhindra brott bör införas för de brottstyper där underlåtenhet att avslöja brott är kriminaliserad. Enligt regeringen är det emellertid, med beaktande av legalitetsprincipen och av systematiska skäl, angeläget att det av de stadganden som i relation till enskilda brott föreskriver ansvar för osjälvständiga brottsformer går att utläsa att den nya formen av underlåtenhet att förhindra brott är straffbelagd. Regeringen delar inte utredningens farhåga att en sådan lagteknisk lösning skulle skapa osäkerhet beträffande det underlåtenhetsansvar som gäller för föräldrar, andra uppfostrare och förmyndare. Dessa personers underlåtenhetsansvar gäller nämligen, som framgått ovan, alla brott och utan att det är särskilt föreskrivet.

Med beaktande av ovanstående bör de bestämmelser i brottsbalken, sjömanslagen (1973:282), lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor, lagen (2003:148) om straff för terroristbrott och lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser som anger att underlåtenhet att avslöja ett visst brott är straffbelagd ändras så att de anger att underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* ett visst brott är straffbelagd.

Regeringens förslag: Regeln om ansvarsfrihet vid fara ska gälla också för de personer som omfattas av det nya underlåtenhetsbrottet. Ansvarsfrihetsregeln ska även gälla när faran avser någon annan person än den handlande eller någon av hans eller hennes närmaste.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens.

Remissinstanserna: *Åklagarmyndigheten* påtalar att det kan finnas anledning att ytterligare överväga om ansvarsfrihetsregeln bör vara tillämplig i samma utsträckning för den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra brott. *Kronofogdemyndigheten* anser att undantagsregeln riskerar att göra den nya bestämmelsen uddlös. *Tullverket* anför att det kan bli svårt att motbevisa ett påstående från den som träffas av den nya bestämmelsen om att det förelegat fara för personen själv, någon närstående eller någon annan.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Ansvarsfrihetsregeln vid fara ska vara tillämplig också för de personer som omfattas av det nya underlåtenhetsansvaret

Det har inte ansetts rimligt att kräva att någon ska avslöja eller förhindra ett brott om personen därigenom riskerar att själv bli dömd som medgärningsman och inte heller om personen riskerar repressalier av den skyldiga eller andra. Från straffansvar för såväl underlåtenhet att avslöja som att förhindra brott undantas därför den som är förpliktad att handla om inte personen kan göra detta utan fara för sig själv eller sina närmaste (23 kap. 6 § första och andra stycket brottsbalken). Även övriga ansvarsfrihetsregler, exempelvis bestämmelsen i 24 kap. 4 § brottsbalken om nöd, är tillämpliga.

Regeringen kan i någon mån instämma i *Åklagarmyndighetens* uppfattning att det inte är helt självklart att en person som har en ledande roll i en sammanslutning och som underlåter att förhindra att andra drabbas av brott ska vara fri från straffansvar när han eller hon själv riskerar att drabbas, i vart fall inte om risken för repressalier bedöms vara låg och repressalierna lindriga eller i vart fall mindre allvarliga samtidigt som någon annan riskerar att drabbas av ett synnerligen allvarligt brott. *Kronofogdemyndigheten* invänder att det nya underlåtenhetsbrottet riskerar att bli uddlöst om ansvarsfrihetsregeln ska vara tillämplig eftersom våld och hot är så nära sammankopplat med den organiserade brottsligheten att det är svårt att se när det kan uteslutas att ett ingripande skulle vara befriat från skada.

Skyldigheten att förhindra brott ställer krav på vissa personer att agera för att förhindra att ett fullbordat brott kommer till stånd. Ansvaret omfattar personer med ett bestämmande inflytande i en sammanslutning. I detta ligger, som redogjorts för i avsnitt 6.2, att personen i kraft av sin position har en faktisk förmåga att kontrollera vad som sker i samman-

Prop. 2015/16:113 slutningen, inbegripet en faktisk förmåga att förhindra att brottsliga gärningar utförs av underlydande personer. Regeringens bedömning är mot den bakgrunden att förhindrande av brott i nu aktuella situationer inte i normalfallet kan förväntas vara förenat med sådan fara att bestämmelsen av den anledningen skulle sakna praktisk betydelse. Det finns därför inte skäl att undanta det nya underlåtenhetsbrottet från ansvarsfrihetsregeln. När det gäller *Tullverkets* påpekande om att det kan vara svårt att motbevisa ett påstående om en hotbild, noterar regeringen att bevisläget kan jämföras med vad som gäller t.ex. vid en invändning om nödvärn. Liksom när det gäller nödvärn bör ett blankt påstående om fara normalt kunna lämnas utan avseende. Först när det finns en mera konkretiserad invändning om fara bör gälla att åklagaren ska förebbringa så mycket bevisning att invändningen framstår som obefogad (jfr NJA 1990 s. 210). Det finns mot den bakgrunden inte skäl att undanta det nya underlåtenhetsansvaret från tillämpningsområdet för ansvarsfrihetsregeln.

Utöver vad som följer av ansvarsfrihetsregeln vid fara gäller för föräldrar, andra uppfostrare eller förmyndare att skyldigheten att förhindra brott ska kunna fullgöras utan anmälan till myndighet. Det saknas skäl att låta detta undantag omfatta personer med ett bestämmande inflytande i en sammanslutning. Förarbetena till bestämmelsen ger inte något klart besked om bakgrunden till undantaget men det finns skäl att anta att det är motiverat av att det inte framstår som rimligt att kräva att en förälder t.ex. polisanmäler sitt barn (jfr NJA II 1948 s. 221 och 223). Undantag med hänsyn till närstående förhållanden finns även i bestämmelserna om skyddande av brottsling och främjande av flykt i 17 kap. 11 och 12 §§ brottsbalken.

Ansvarsfrihet ska gälla också om faran avser någon annan person än den handlande och dennes närstående

Regeringen finner, i likhet med utredningen, att det finns skäl att göra undantagsregeln avseende fara tillämplig även om faran avser någon annan än den handlande eller hans eller hennes närstående. Intresset av att skydda utomstående mot fara måste anses väga lika tungt som intresset att skydda den handlande eller dennes närstående.

Utredningen föreslår att undantagsregeln ska uttryckas så att ansvar förutsätter att ingripandet kan ske utan fara. Det går emellertid att föreställa sig att en person förhindrar ett brott genom underlåtenhet att vidta någon åtgärd, t.ex. genom att inte tillhandahålla ett vapen eller nycklar till ett fordon som ska användas vid ett värdetransportrån. Det är tveksamt om en sådan underlåtenhet kan inrymmas i begreppet ingripande. För att säkerställa att samtliga åtgärder som innebär ett avslöjande eller förhindrande omfattas bör undantagsregeln i stället uttryckas så att ansvar förutsätter att avslöjandet eller förhindrandet kan ske utan fara.

7 Grova brott – kvalifikationsgrunder och brottsbeteckningar

7.1 Kvalifikationsgrunder som betonar allvaret hos brott inom den organiserade brottsligheten

Brott inom ramen för kriminella organisationer eller andra kriminella grupperingar begås ofta under omständigheter som är försvårande. Att synliggöra gärningar med sådana inslag kan ha ett värde bl.a. som ett sätt att åstadkomma ett skarpare ingripande mot brottsligheten i fråga.

Ett sätt att säkerställa att försvårande omständigheter får ett tydligt genomslag är att i lagtexten ange vad som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt. Genom att ställa upp sådana s.k. kvalifikationsgrunder kan man också få till stånd ett utvidgat tillämpningsområde för det grova brottet. Att ange kvalifikationsgrunder har dessutom den fördelen att bestämmelsen blir mer informativ och ger bättre vägledning för den som ska tillämpa den.

Det finns därför anledning att överväga om några försvårande omständigheter som är vanliga vid organiserad brottslighet bör lyftas fram som kvalifikationsgrunder för den grova graden av vissa brott. Samtidigt är det viktigt att beakta att brott som begås inom den organiserade brottsligheten också förekommer i sammanhang utan anknytning till denna. Utformningen av eventuella nya kvalifikationsgrunder bör därför ske med beaktande av att de ska införas i generellt tillämpliga straffbestämmelser.

7.2 Hot av allvarligt slag

Regeringens förslag: Det införs en ny kvalifikationsgrund som innebär att det vid bedömningen av om brottet är grovt särskilt ska beaktas om gärningen har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att det särskilt ska beaktas dels om gärningsmannen har anspelat på ett våldskapital, dels om gärningen har utförts med understöd av skjutvapen, sprängämne, vapenattrapp eller annat sådant hjälpmedel.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inte några invändningar mot förslagen. Enligt *Norrköpings tingsrätt* innefattas de föreslagna kvalifikationsgrunderna i uttrycket att gärningen varit av särskilt farlig art. *Malmö tingsrätt* anför att de föreslagna kvalifikationsgrunderna kommer att innebära en straffskärpning genom att fler brott bedöms som grova.

Beträffande det förslag som avser understöd av skjutvapen, sprängämne, vapenattrapp eller annat sådant hjälpmedel instämmer *Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten* med utredningen i att användningen av bl.a. vapenattrapper bör betraktas som en kvalificerande omständighet vid brottsrubriceringen och att det väsentliga är att vapnet för den utsatta framstår som riktigt. Åklagarmyndigheten vill samtidigt poängtera att det faktum att gärningsmannen varit beväpnad med ett riktigt vapen är mer allvarligt och bör påverka straffvärdet i ytterligare skärpande riktning.

När det gäller det förslag som avser anspelning på ett våldskapital har flera remissinstanser synpunkter. *Hovrätten för Nedre Norrland* avstyrker att anspelning på ett våldskapital införs som en självständig kvalifikationsgrund men påpekar att denna omständighet torde ingå i kvalifikationsgrunden att gärningen annars har varit av särskilt farlig art. *Åklagarmyndigheten* är positiv till förslaget men anför att en ordning där det i en rättegång slås fast att vissa organisationer besitter ett våldskapital kan riskera att stärka deras ställning. Enligt *Hovrätten för Nedre Norrland* kan det inte uteslutas att införandet av begreppet våldskapital kan ge den organiserade brottsligheten pondus. *Malmö tingsrätt*, som ifrågasätter införandet av den kvalifikationsgrund som avser våldskapital, anför att om någon anspelat på att han eller hon tillhör en kriminell organisation är det en omständighet som medför att ett brott som olaga hot kan ha begåtts; med förslaget skulle samma person inte bara göra sig skyldig till olaga hot utan även dömas för grovt olaga hot. Flera remissinstanser ifrågasätter användningen av uttrycket våldskapital. *Göta hovrätt*, som instämmer i att ett brott bör kunna bedömas som grovt om gärningsmannen i samband med brottet hänvisar till sina eller andras särskilda möjligheter eller benägenhet att utöva våld, anför att uttrycket inte framstår som så vedertaget och entydigt att det bör användas i lagtext. Enligt *Hovrätten för Nedre Norrland* saknar uttrycket förankring i språkbruket och känns konstruerat och svårtytt. *Norrköpings tingsrätt* anför att uttrycket torde sakna vedertagen betydelse och inte lämpligen bör användas i lagtext. *Rikspolisstyrelsen* ifrågasätter om uttrycket är tillräckligt känt och definierat för att användas i strafflag.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inte några invändningar mot förslaget. *Södertälje tingsrätt* anför att tingsrättens erfarenhet starkt talar för förslaget. Enligt tingsrätten är det notoriskt i Södertälje att nätverksbaserade hot alltid förstärks med hjälp av vapen med åtföljande anspelning på ett våldskapital som är välkänt i staden och ofta direkt påtagligt i stadsmiljön. *Malmö tingsrätt* tillstyrker de förändringar som föreslås av utformningen av lagtexten men vidhåller i övrigt sitt tidigare yttrande. *Sveriges advokatsamfund* är tveksamt till den allmänna straffskärpning som samfundet anser att de föreslagna kvalifikationsgrunderna skulle medföra och påpekar att det saknas en analys av varför det skulle finnas anledning att skärpa straffen även när det gäller brott begångna utanför den organiserade brottsligheten.

Åklagarmyndigheten instämmer i att varje användning av vapen etc. inte nödvändigtvis bör anses som så allvarlig att brottet bör bedömas som grovt och instämmer därför i att vapenkriteriet bör kvalificeras på det sätt som

förslagits, dvs. att det påtagligt har förstärkt hotet. *Ekobrottsmyndigheten* har i sak inga invändningar mot förslaget att det särskilt ska beaktas om gärningen har innefattat hot som påtagligt har förstärkts på visst sätt. Myndigheten anser dock att den språkliga utformningen kan ge upphov till tillämpningsproblem; om hotet enbart består i t.ex. användning av vapen eller anspelning på våldskapital, är det enligt myndigheten tveksamt om man kan säga att hotet samtidigt har förstärkts på detta sätt.

Göta hovrätt, som anger att justeringarna i kvalifikationsgrunderna i förhållande till utredningens förslag överlag framstår som väl övervägda, ställer sig tveksam till formuleringen ”annars har varit av allvarligt slag” och efterfrågar en ytterligare kvalifikation såsom ”annars har varit av särskilt allvarligt slag”.

När det gäller ”anspelning på ett våldskapital” avstyrker *Norrköpings tingsrätt* denna del av förslaget. I och med att bestämmelsen ska ta sikte på kriminella nätverk och grupperingar kommer den enligt tingsrätten sannolikt att medföra vissa gränsdragningsproblem. Tingsrätten anför vidare att blotta medlemskapet i en organisation eller sammanslutning i praktiken riskerar att kvalificera brottet som grovt, eftersom gärningsmannen ska anses ha uppfyllt kravet på anspelning på ett våldskapital redan genom att han eller hon bär en kriminell organisations symbol i hotsituationen. Även *Sveriges advokatsamfund* avstyrker att kvalifikationsgrunden införs. Enligt samfundet kan den omständigheten att en person uppger eller visar att han eller hon har en koppling till en kriminell gruppering inte i sig anses utgöra grund för att brottet ska anses grovt. Vidare ifrågasätter samfundet att det enligt förslaget inte ska spela någon roll om gärningsmannen anspelar på ett fiktivt eller faktiskt våldskapital. Enligt samfundet gör det kvalifikationsgrunden mycket långtgående, något som starkt kan ifrågasättas utifrån ett legalitetsperspektiv. Samfundet anför också att kvalifikationsgrunden i praktiken förutsätter svåra bedömningar, eftersom det måste ha framstått som trovärdigt att gärningsmannen har tillgång till det våldskapital som påståtts eller antytts för att hotet påtagligt ska kunna anses ha förstärkts genom anspelningen. Samfundet invänder dessutom mot uttrycket våldskapital, som det anser inte är tillräckligt etablerat och klart.

Skälen för regeringens förslag

Kriminaliseringen av hot är viktig i kampen mot organiserad brottslighet

Hot utgör – ofta som ett alternativ till våld – ett gärningsmoment i flera brott, t.ex. olaga hot, våld eller hot mot tjänsteman och olaga tvång. Olaga tvång ingår dessutom som ett rekvisit i flera andra brott, bl.a. utpressning. Brott med hotinslag spelar en central roll inom den organiserade brottsligheten, ofta som en del i en brottslig verksamhet som syftar till vinning. Utpressning är ett exempel på detta. Kriminella grupperingar kan också använda hotbrottslighet för att underlätta eller skydda vinstgivande brottslighet. Ett exempel på det är hot mot tjänsteman. Genom att medlemmarna begår t.ex. misshandelsbrott med tydlig koppling till en kriminell gruppering, kan grupperingen skapa eller förstärka ett rykte om sig att vara farlig. När ett sådant s.k. våldskapital väl är uppbyggt blir hot särskilt effektiva som påtryckningsmedel, eftersom hoten – på goda grunder – uppfattas som allvarligt menade.

Prop. 2015/16:113 Straffbestämmelser som tar sikte på hot är mot denna bakgrund viktiga i kampen mot organiserad brottslighet.

Två typer av allvarliga hot bör lyftas fram särskilt

Utredningen föreslår att det i ett antal straffbestämmelser där hot ingår ska läggas till två nya kvalifikationsgrunder som båda avser omständigheter som är vanligt förekommande inom organiserad brottslighet. Enligt förslaget ska det vid bedömningen av om brottet är grovt särskilt beaktas dels om gärningen har utförts med understöd av skjutvapen, sprängämne, vapenattrapp eller annat sådant hjälpmedel, dels om gärningsmannen har anspelat på ett våldskapital.

De föreslagna kvalifikationsgrunderna kan sägas avse sätt att förstärka hot. Ett hot som utförs med hjälp av vapen framstår för brottsoffret typiskt sett som allvarligt menat och överhängande – inte sällan uppfattas sådana hot som hot till livet. På samma sätt kan ett hot som antyder att gärningsmannen har uppbackning av en kriminell organisation inge brottsoffret uppfattningen att det finns all anledning att räkna med att hotet kommer att verkställas. Ett sådant subtilt hot torde därmed många gånger vara både mer skrämmande och handlingsstyrande än ett mera explicit hot. På så sätt utgör de nu aktuella omständigheterna exempel på förhållanden som gör det hot som ingår i brottet så allvarligt att brottet enligt regeringens uppfattning många gånger bör anses som grovt. Det gäller oavsett om gärningen har koppling till organiserad brottslighet eller inte.

Som *Hovrätten för Nedre Norrland* och *Norrköpings tingsrätt* påpekar torde omständigheterna i och för sig innefattas i den kvalifikationsgrund avseende gärningar av särskilt farlig art som utredningen också föreslår (avsnitt 7.3). Enligt regeringens mening finns det ändå goda skäl att lyfta fram omständigheterna i de straffbestämmelser där de bedöms vara särskilt relevanta för bedömningen av om brottet är grovt. Det ger bestämmelserna mer konkretion, vilket ger bättre vägledning för bedömningen. Vidare framhålls allvaret i omständigheter som kanske annars inte alltid skulle uppfattas som så försvårande som de enligt regeringens uppfattning bör anses vara.

Beträffande omständigheten att gärningsmannen har anspelat på ett våldskapital – något som kan beskrivas som en förmåga och beredskap inom en kriminell gruppering att begå allvarligare våldsbrott eller andra brott som kan medföra fara för liv och hälsa – lyfter *Hovrätten för Nedre Norrland* och *Åklagarmyndigheten* risken för att kriminella organisationer kan komma att stärkas genom rättegångar där de påstås besitta ett våldskapital. Enligt regeringens uppfattning måste den risken vägas mot fördelarna med att synliggöra det allvarliga problemet att kriminella grupperingar utnyttjar ett våldskapital de har byggt upp genom tidigare brottslighet. Som framgått handlar det bl.a. om att åtstadkomma ett skarpare ingripande mot gärningar med koppling till organiserad brottslighet. Det kan tilläggas att den föreslagna kvalifikationsgrunden, som framgår nedan, inte kräver bevisning om huruvida en organisation besitter ett våldskapital eller inte. Organisationens faktiska styrka behöver således inte bli en fråga i rättegången.

Hot som förstärkts med hjälp av t.ex. vapen eller genom anspelning på ett våldskapital kan, som anförts ovan, ses som exempel på allvarliga hot. Enligt regeringens uppfattning finns det skäl att framhålla detta förhållande genom att ge de nämnda omständigheterna en exemplifierande funktion i en ny kvalifikationsgrund som avser hot av allvarligt slag. Att både fastslå en huvudregel och ge exempel på fall som omfattas av denna grund förstärker bestämmelsens vägledande funktion. Anknytningen till huvudregeln innebär också att kvalifikationsgrunderna för ett brott får en mindre kasuistisk prägel än annars. En mer allmänt formulerad bestämmelse minskar också en av *Malmö tingsrätt* uppmärksammas risk för att det i praktiken enbart blir de i bestämmelsen angivna omständigheterna som beaktas vid bedömningen.

Det bör således införas en ny kvalifikationsgrund som innebär att det vid bedömningen av om brottet är grovt särskilt ska beaktas om gärningen har innefattat hot som förstärkts med hjälp av t.ex. vapen eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag. Som framgår av avsnitten nedan, där den nya kvalifikationsgrundens närmare utformning behandlas, föreslås att det dessutom ska vara fråga om hot som ”påtagligt” förstärkts. Med hänsyn till detta ser regeringen, till skillnad från *Göta hovrätt*, inte behov av någon ytterligare kvalifikation, såsom att hotet varit av ”särskilt” allvarligt slag. Genom att hotet ”annars” har varit av allvarligt slag markeras att de båda exempel på påtagligt förstärkta hot som nämns i bestämmelsen är relevanta som jämförelse vid bedömningen av den grad av allvar som bör krävas.

I avsnitt 7.4.1 återkommer regeringen till frågan om vilka straffbestämmelser som ska kompletteras med den nya kvalifikationsgrunden.

Hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp

Utredningens förslag till en kvalifikationsgrund avseende vapen användning omfattar gärningar som har utförts med understöd av skjutvapen, sprängämne, vapenattrapp eller annat sådant hjälpmedel. Enligt regeringens uppfattning bör vapenkriteriet kvalificeras ytterligare. De uppräknade hjälpmedlen kan användas för att understödja gärningen på olika sätt, och varje sådan användning behöver inte vara så allvarlig att brottet bör bedömas som grovt. För att gärningen ska bedömas som grovt brott bör det därför krävas att användningen av vapen etc. innebär en påtaglig förstärkning av det hot som utgör eller ingår i den brottsliga gärningen.

Beträffande de hjälpmedel som ska omfattas av bestämmelsen anser regeringen för det första att lagtexten bör hänvisa till vapen. Därmed begränsas den inte till skjutvapen utan kan tillämpas även när hotet påtagligt har förstärkts med hjälp av något annat slags vapen. Framförallt knivar eller andra stickvapen kan under vissa omständigheter, t.ex. om gärningsmannen gör utfall eller håller dem mot kroppen på den hotade, förstärka ett hot i sådan mån att hotet bör kunna jämföras med hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av skjutvapen.

Vidare bör, i enlighet med utredningens förslag, sprängämnen omfattas. Därmed kommer kvalifikationsgrunden att träffa exempelvis fall där handgranater används för att förstärka hotinslaget.

Användning av en vapenattrapp kan ha samma förstärkande effekt som ett riktigt vapen, förutsatt att attrappen framstår som ett riktigt vapen för den hotade. Som utredningen föreslår bör därför även vapenattrapper omfattas av bestämmelsen. Samma resonemang kan i och för sig föras i fråga om hot som förstärkts genom t.ex. bombliknande konstruktioner som inte innehåller något sprängämne. Utredningen föreslår bl.a. med tanke på sådana fall att bestämmelsen utöver de uppräknade typerna av hjälpmedel även ska avse ”annat sådant hjälpmedel”. Med den utformning av kvalifikationsgrunden om allvarliga hot som regeringen föreslår, med en huvudregel och ett par exempel, saknas anledning att göra ett sådant tillägg i vapenkriteriet.

Vapenkriteriet bör således ange att det särskilt ska beaktas om gärningen har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp.

Hot som påtagligt har förstärkts genom anspelning på ett våldskapital

Som framgår ovan anser regeringen att det är angeläget att lyfta fram fenomenet anspelning på ett våldskapital i syfte att skärpa reaktionen på hot som förstärkts på detta sätt. Flera remissinstanser ifrågasätter dock om uttrycket våldskapital är tillräckligt etablerat för att användas i strafflag. Uttrycket har inte tidigare använts i lagtext och det finns därför skäl att noggrant överväga om uttrycket bör användas i straffrättslig lagstiftning. Även alternativa lösningar bör undersökas; exempelvis skulle uttrycket våldskapacitet kunna vara ett alternativ.

Regeringen konstaterar inledningsvis att uttrycket våldskapital sedan några år tillbaka används i beskrivningar av den organiserade brottsligheten men att det ännu inte kan sägas vara etablerat i allmänspråket. Enligt regeringens uppfattning sammanfattar uttrycket på ett bra sätt ett mycket bekymmersamt samhällsfenomen som innebär att kriminella grupperingar utnyttjar sin förmåga och beredskap att begå våldshandlingar som en resurs i sin brottsliga verksamhet. Det förhållandet att uttrycket är mindre etablerat utesluter enligt regeringens mening inte i sig att det införs i strafflagstiftningen. En förutsättning för att det ska kunna användas är dock att det har en tillräckligt klar och entydig innebörd.

Även uttrycket våldskapacitet, som inte heller förekommer i lagtext, kan sägas beskriva en förmåga och beredskap att ta till våld. Det kan dock inte sägas vara förknippat med organiserad brottslighet på samma sätt som uttrycket våldskapital, vilket enligt regeringens mening ger det senare uttrycket ett försteg. Regeringen anser också att uttrycket våldskapital, som det utvecklas i författningskommentaren, uppfyller det krav på tydlighet som måste ställas på ett uttryck som används i straffrättslig lagstiftning.

Regeringen anser därför att uttrycket våldskapital bör användas och att ett kriterium i linje med vad utredningen föreslår bör införas. Liksom i fråga om vapenkriteriet bör det dock krävas att det hot som ingår i den brottsliga gärningen påtagligt har förstärkts genom anspelningen på ett våldskapital.

Ekobrottsmyndigheten ställer sig tveksam till om man, när ett hot enbart består i t.ex. anspelning på våldskapital, kan säga att hotet samtidigt har förstärkts på detta sätt. Det är i sammanhanget viktigt att skilja

på hotet som sådant, dvs. det hotfulla budskap som svarar mot rekvisit som ”hot om våld” eller ”hot om brottslig gärning” i de nu aktuella straffbestämmelserna, och det sätt på vilket hotet, dvs. budskapet, framställs. En anspelning på ett våldskapital kan vara det sätt på vilket hotet, dvs. det hotfulla budskapet, framställs. Anspelningen skulle exempelvis kunna innebära ett hot om våld i den mening som avses i bestämmelsen om olaga hot. Huruvida anspelningen innebär att ett sådant underförstått hot föreligger får som hittills avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Att anspelningen i vissa fall kan vara det sätt på vilket hotet framställs hindrar inte att anspelningen samtidigt kan fylla funktionen att förstärka hotet, dvs. det hotfulla budskapet. Beroende på omständigheterna kan en anspelning på ett våldskapital således vara såväl ett sätt att framställa ett hot om våld som ett sätt att ge särskilt eftertryck åt hotet. Även *Malmö tingsrätt* uppmärksammar att det kan vara anspelningen på ett våldskapital som innebär att t.ex. ett olaga hot överhuvudtaget har begåtts och påpekar att det skulle innebära att gärningsmannen genom anspelningen inte bara gör sig skyldig till olaga hot utan även till grovt brott. Som framgår ovan anser regeringen att det endast är hot som påtagligt har förstärkts genom anspelningen på ett våldskapital som bör träffas av kriteriet. Någon automatisk kvalificering av gärningen som grov är således inte avsedd.

Ekobrottsmyndigheten undrar vad som närmare avses med att gärningsmannen har ”anspelat” på ett våldskapital, med tanke på att det sannolikt räcker med blotta kännedomen om att gärningsmannen är medlem i eller har kontakter med en organisation som har våldskapital för att gärningen ska verka mer hotfull eller skrämmande. I ordet anspelning ligger ett krav på att gärningsmannen måste göra något aktivt för att förmedla ett budskap. Det är således inte tillräckligt att brottsoffret känner till att gärningsmannen tillhör en kriminell organisation, och regeringen delar därmed inte *Norrköpings tingsrätts* uppfattning att detta innebär att blotta medlemskapet i organisationen i praktiken riskerar att kvalificera brottet som grovt. Anspelningen behöver dock inte ske genom ett verbalt budskap utan kan t.ex. bestå i att gärningsmannen i hotsituationen bär en kriminell organisations symbol.

Enligt *Åklagarmyndigheten* finns det anledning att klargöra om gärningsmannen måste ha anspelat på ett verkligt våldskapital eller inte. Något sådant krav ligger inte i uttrycket och regeringen ser inte skäl att ställa upp en sådan begränsning. Ett hot kan ur brottsoffrets perspektiv vara lika allvarligt oavsett om det har utförts med anspelning på ett fiktivt eller ett faktiskt våldskapital. Att kräva att anspelningen har avsett ett verkligt våldskapital skulle också göra bestämmelsen svårtillämpad, eftersom det då skulle krävas bevisning om våldskapitalets existens. Det måste dock ha framstått som trovärdigt att gärningsmannen har tillgång till det våldskapital som påstås eller antytts; i annat fall kan det inte anses att hotet påtagligt har förstärkts genom anspelningen. Uttrycket våldskapital är som framgått avsett att syfta på en förmåga och beredskap inom en kriminell gruppering att begå allvarligare våldsbrott eller andra brott som kan medföra fara för liv och hälsa. Detta innebär inte, som *Norrköpings tingsrätt* befarar, att det skulle bli nödvändigt att i det enskilda fallet ta ställning till om grupperingen faktiskt är kriminell. Det följer av att såväl fiktiva som faktiska våldskapital omfattas.

Prop. 2015/16:113 Kriteriet avseende våldskapital bör alltså ange att det särskilt ska beaktas om gärningen har innefattat hot som påtagligt har förstärkts genom anspelning på ett våldskapital.

7.3 Gärningar av särskilt hänsynslös eller farlig art

Regeringens förslag: En kvalifikationsgrund som innebär att det vid bedömningen av om brottet är grovt särskilt ska beaktas om gärningen har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art införs i straffbestämmelserna om olaga tvång, olaga hot, utpressning, våld eller hot mot tjänsteman samt övergrepp i rättsak. I bestämmelserna om grovt rån och trolöshet mot huvudman ska det införas en kvalifikationsgrund som innebär att det särskilt ska beaktas om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

Regeringens bedömning: Motsvarande tillägg bör inte göras i bestämmelsen om förgripelse mot tjänsteman.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att kvalifikationsgrunden att gärningen annars har varit av särskilt farlig art ska läggas till i de bestämmelser som omfattas av regeringens förslag och dessutom i bestämmelsen om förgripelse mot tjänstman.

Remissinstanserna tillstyrker eller har inte några invändningar mot förslaget.

Förslaget och bedömningen i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Hovrätten för Nedre Norrland, Södertälje tingsrätt och Polismyndigheten* tillstyrker förslaget. *Malmö tingsrätt* tillstyrker de förändringar som föreslås i utformningen av lagtexten.

Skälen för regeringens förslag: I ett antal straffbestämmelser – bl.a. flera som avser förmögenhetsbrott – anges att det vid bedömningen av om brottet är grovt särskilt ska beaktas om gärningen annars har varit av särskilt farlig art. Vidare förekommer kvalifikationsgrunder som hänför sig till hänsynslöshet. En vanlig formulering är att gärningsmannen visat särskild hänsynslöshet. Andra bestämmelser avser t.ex. hänsynslöst utnyttjande. I några bestämmelser hänvisas både till särskilt farlig art och särskild hänsynslöshet; se t.ex. bestämmelsen om grov stöld som anger att det särskilt ska beaktas om ”gärningen eljest varit av särskilt farlig eller hänsynslös art”.

Båda typerna av kvalifikationsgrund fyller funktionen att samla upp en mängd kvalificerande omständigheter som inte passar in under några av de andra grunder som anges i respektive bestämmelse. De har liknande innebörd och är delvis överlappande. Kvalifikationsgrunder som tar sikte på hänsynslöshet synes dock i de flesta fall vara avsedda att tillämpas vid försvårande omständigheter som rör brottsoffret situation eller karaktären på angreppet mot honom eller henne. De tillämpas bl.a. på gärningar som utförs mot ett offer som är särskilt utsatt, antingen i den aktuella situationen eller genom exempelvis sin ålder. När det gäller

gärningar av särskilt farlig art har t.ex. särskilt förslagna tillvägagångssätt framhållits som exempel.

Utredningen bedömer att kvalifikationsgrunden att gärningen annars har varit av särskilt farlig art bör användas för att fånga upp flera kvalificerande omständigheter som förekommer i samband med organiserad brottslighet men som det inte finns skäl att lyfta fram som självständiga kvalifikationsgrunder. Det handlar bl.a. om faktorer som innebär att gärningen ytterst kan bli systemhotande, att gärningen kan påverka samhällets funktionssätt, att gärningen på grund av gärningsmännens organisationsgrad utövas på ett skickligare sätt och med större resurser än annars eller att gärningen är mer svårupptäckt på grund av att den delvis sker inom ramen för legala strukturer.

Regeringen instämmer i att flera försvårande omständigheter som förekommer inom ramen för organiserad brottslighet ofta kan sägas innebära att en gärning har varit av särskilt farlig art. Kvalifikationsgrunden har därutöver ett värde genom att den påminner om den helhetsbedömning som ska göras vid bedömningen av vilken grad en gärning ska placeras i. Regeringen anser därför att utredningens förslag bör genomföras såvitt avser de flesta av de straffbestämmelser som förslaget avser. När det gäller bestämmelser som avser hot eller våld anser regeringen dessutom att det är relevant att hänvisa till gärningar av särskilt hänsynslös art.

I bestämmelserna om olaga tvång, olaga hot, utpressning, våld eller hot mot tjänsteman samt övergrepp i rättssak bör det därför anges att det vid bedömningen av om brottet är grovt särskilt ska beaktas om gärningen har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art. I bestämmelserna om grovt rån och trolöshet mot huvudman bör det anges att det särskilt ska beaktas om gärningen har varit av särskilt farlig art. Av det skäl som anförs i avsnitt 7.4.8 bör något tillägg inte göras i bestämmelsen om förgripelse mot tjänsteman.

7.4 Nya och ändrade kvalifikationsgrunder – brott för brott

7.4.1 För vilka brott ska kvalifikationsgrunden avseende hot av allvarligt slag införas?

Regeringens förslag: Den nya kvalifikationsgrunden avseende gärningar som har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag införs i bestämmelserna om olaga tvång, olaga hot, utpressning och våld eller hot mot tjänsteman. I bestämmelsen om övergrepp i rättssak införs en kvalifikationsgrund om hot av allvarligt slag utan några exempel.

Regeringens bedömning: Kvalifikationsgrunden avseende allvarliga hot bör inte läggas till i straffbestämmelserna om grovt rån och förgripelse mot tjänsteman.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningens förslag avser även bestämmelsen om förgripelse mot tjänsteman samt, när det gäller förslaget till en kvalifikationsgrund avseende

Prop. 2015/16:113 understöd av t.ex. skjutvapen, bestämmelsen om grovt rån. För övergrepp i rätts sak föreslås en annan lösning.

Remissinstanserna: Se nedan under respektive brott.

Förslaget och bedömningen i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringen.

Remissinstanserna: Se nedan under respektive brott.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Som framgår i avsnitt 7.2 föreslår regeringen att det ska införas en ny kvalifikationsgrund om allvarliga hot som innebär att det vid bedömningen av om vissa brott ska rubriceras som grova särskilt ska beaktas om gärningen har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag. Regeringen anser att den nya kvalifikationsgrunden är relevant för de flesta av de brott som omfattas av utredningens förslag. Enligt regeringens förslag bör den införas i bestämmelserna om olaga tvång, olaga hot, utpressning och våld eller hot mot tjänsteman.

När det gäller grovt rån måste det beaktas att det rör sig om ett mycket allvarligt brott, med fängelse i fyra år som lägsta straff. Av de befintliga kvalifikationsgrunderna, som exempelvis avser att våldet var livsfarligt eller svår kroppsskada tillfogats, framgår att en restriktiv tillämpning av det grova brottet är avsedd. Detta synsätt återspeglas också i rättspraxis. Enligt regeringens uppfattning kan den förslagna kvalifikationsgrunden om allvarliga hot inte jämföras med befintliga kvalifikationsgrunder för grovt rån. Mot denna bakgrund, och då det inte har framkommit något behov av att utvidga tillämpningsområdet för det grova brottet, bör förslaget inte genomföras när det gäller grovt rån.

Som framgår av avsnitt 7.4.9 bör en kvalifikationsgrund avseende allvarliga hot, utan några exempel, införas i bestämmelsen om övergrepp i rätts sak. Av de skäl som anförs i avsnitt 7.4.8 bör kvalifikationsgrunden inte införas i bestämmelsen om förgripelse mot tjänsteman.

7.4.2 Olaga tvång

Regeringens förslag: Vid bedömningen av om olaga tvång är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

1. har innefattat våld av allvarligt slag,
2. har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag, eller
3. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att det särskilt ska beaktas om gärningen har innefattat våld av allvarligt slag eller har utförts med understöd av skjutvapen, sprängämne, vapenattrapp eller annat sådant hjälpmedel, om gärningsmannen har visat särskild hänsynslöshet eller har anspelat på ett våldskapital, eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

Remissinstanserna: *Rikspolisstyrelsen* är positiv till förslaget om att användande av vapenattrapp ska göra att olaga tvång bedöms som grovt brott.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: För olaga tvång döms enligt 4 kap. 4 § brottsbalken den som genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar någon att göra, tåla eller underlåta något. Detsamma gäller den som med sådan verkan utövar tvång genom hot att åtala eller ange någon för brott eller att om någon lämna menligt meddelande, om tvånget är otillbörligt. Straffet för brott av normalgraden är böter eller fängelse i högst två år. Om brottet är grovt döms till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har innefattat pinande till bekännelse eller annan tortyr. Kvalifikationsgrunden synes ha fått genomslag i praktiken; enligt utredningen har gärningar ofta bedömts som olaga tvång av normalgraden med hänvisning till att det våld som förekommit inte ansetts kunna jämföras med tortyr. I departementspromemorian Ett särskilt tortyrbrott? (Ds 2015:42) föreslås en ny lag om straff för tortyrbrott, där tortyr kriminaliseras som ett särskilt brott. Enligt förslaget ska en offentlig tjänsteman kunna dömas för tortyrbrott om han eller hon i visst syfte, t.ex. för att få information eller en bekännelse, för att straffa eller för att diskriminera, tillfogar någon allvarlig smärta eller skada eller svårt lidande.

Regeringen anser att den nuvarande kvalifikationsgrunden manar till alltför stor restriktivitet i fråga om att döma för grovt brott. Skrivningen om pinande till bekännelse eller annan tortyr bör därför ersättas med kvalifikationsgrunder som ger en mer nyanserad bild av vad som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt.

Olaga tvång kan begås antingen genom våld eller hot. För ett brott av detta slag är det naturligt att vid bedömningen av om brottet är grovt beakta allvaret i det våld eller hot som förekommit. Regeringen föreslår därför att det som en första kvalifikationsgrund ska anges att gärningen innefattat våld av allvarligt slag. Vidare bör det införas en kvalifikationsgrund avseende allvarliga hot i enlighet med vad som utvecklas i avsnitt 7.2 och 7.4.1. Det bör därmed anges att gärningen har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag. Därutöver bör det, i enlighet med vad regeringen föreslår i avsnitt 7.3, som en tredje kvalifikationsgrund anges att gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Hur de nya kvalifikationsgrunderna är avsedda att tillämpas behandlas i författningskommentaren.

Regeringens förslag: Vid bedömningen av om olaga hot är grovt ska det särskilt beaktas

1. om hotet påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller annars har varit av allvarligt slag, eller

2. om gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att det särskilt ska beaktas om gärningen har innefattat allvarligt hot som orsakat svårt psykiskt lidande eller har riktats mot någon i en särskilt skyddslös ställning, om gärningen har utförts med understöd av skjutvapen, sprängämne, vapenattrapp eller annat sådant hjälpmedel, om gärningsmannen har anspelat på ett våldskapital, eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

Remissinstanserna: *Malmö tingsrätt* anför att införande av anspelning på våldskapital som kvalifikationsgrund för olaga hot skulle innebära en möjligen inte eftersträvad straffskärpning. *Rikspolisstyrelsen* är positiv till förslaget om att användande av vapenattrapp ska göra att olaga hot bedöms som grovt brott.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Den som lyfter vapen mot någon eller annars hotar med brottslig gärning på ett sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla allvarlig fruktan för egen eller annans säkerhet till person eller egendom döms enligt 4 kap. 5 § brottsbalken för olaga hot till böter eller fängelse i högst ett år. Om brottet är grovt är straffet fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.

Det finns i dag inte några kvalifikationsgrunder i bestämmelsen om olaga hot som är grovt. Regeringen anser att sådana bör införas. Som framgår av avsnitt 7.2 och 7.4.1 anser regeringen att det finns skäl att i kvalifikationsgrunderna för bl.a. olaga hot lyfta fram hot av allvarligt slag. Regeringen föreslår därför att det vid bedömningen av om brottet är grovt särskilt ska beaktas att hotet påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller annars har varit av allvarligt slag. Därutöver bör kvalifikationsgrunderna, som regeringen föreslår i avsnitt 7.3, omfatta gärningar som annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art. De nya kvalifikationsgrunderna kan, som *Malmö tingsrätt* anför, väntas medföra ett strängare ingripande mot vissa slags hot. Som framgår av avsnitt 7.2 handlar det om att framhålla allvaret i omständigheter som kanske annars inte alltid skulle uppfattas som så försvårande som de enligt regeringens uppfattning bör anses vara.

Utredningen föreslår att det även särskilt ska beaktas om gärningen har innefattat allvarligt hot som har orsakat svårt psykiskt lidande eller har riktats mot någon i en särskilt skyddslös ställning. Regeringens förslag innehåller till skillnad från utredningens en kvalifikationsgrund som kan tillämpas vid allvarliga hot av skiftande slag. Det saknas därför anledning

att särskilt nämna de omständigheter som omfattas av utredningens förslag i denna del. Den omständigheten att hotet har riktats mot någon i en särskilt skyddslös ställning omfattas dessutom av den av regeringen föreslagna kvalifikationsgrund som avser gärningar av särskilt hänsynslös art. Mot bakgrund av hur regeringens förslag har utformats saknas således skäl att genomföra denna del av utredningens förslag.

Hur de nya kvalifikationsgrunderna är avsedda att tillämpas behandlas i författningskommentaren.

7.4.4 Grovt rån

Regeringens förslag: Vid bedömningen av om rån är grovt ska det särskilt beaktas

1. om våldet har varit livsfarligt,
2. om gärningsmannen har tillfogat svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller annars har visat synnerlig råhet eller på ett hänsynslöst sätt har utnyttjat den rånades skyddslösa eller utsatta ställning, eller
3. om gärningen har varit av särskilt farlig art.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att det även ska läggas till en kvalifikationsgrund som innebär att det särskilt ska beaktas om gärningen har utförts med understöd av skjutvapen, sprängämne, vapenattrapp eller annat sådant hjälpmedel.

Remissinstanserna: *Åklagarmyndigheten* anför att förslaget påverkar gränsdragningen mellan grovt rån och rån av normalgraden liksom hur straffvärdet i olika fall ska bedömas. Enligt myndigheten kommer det därför att finnas behov av ny praxis om förslaget genomförs. *Rikspolisstyrelsen* är positiv till förslaget om att användande av vapenattrapp ska göra att rån bedöms som grovt.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Polismyndigheten* anför att det hade varit värdefullt med en kvalifikationsgrund som avser understöd av skjutvapen, sprängämne, vapenattrapp eller annat sådant hjälpmedel.

Skälen för regeringens förslag: För rån döms enligt 8 kap. 5 § brottsbalken den som stjälar genom våld mot person eller genom hot som innebär eller för den hotade framstår som trängande fara eller, sedan gärningsmannen begått stöld och anträffats på bar gärning, med sådant våld eller hot sätter sig till motvärn mot den som vill återta det tillgripna. Detsamma gäller om någon med sådant våld eller hot tvingar någon annan till handling eller underlåtenhet som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den tvingade eller någon i vars ställe denne är. Med våld jämföras att försätta någon i vanmakt eller annat sådant tillstånd. Straffet för rån är fängelse i lägst ett och högst sex år. Om brottet är grovt döms enligt 6 § för grovt rån till fängelse i lägst fyra och högst tio år. Vid bedömningen av om ett rån är grovt ska särskilt beaktas om våldet var livsfarligt eller om gärningsmannen tillfogat svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller om han eller hon annars har

Prop. 2015/16:113 visat synnerlig råhet eller på ett hänsynslöst sätt har utnyttjat den rånades skyddslösa eller utsatta ställning.

Utredningen föreslår att de befintliga kvalifikationsgrunderna ska kompletteras med en som avser gärningar som utförts med understöd av skjutvapen, sprängämne, vapenattrapp eller annat sådant hjälpmedel och en som avser gärningar av särskilt farlig art.

Som framgår av avsnitt 7.4.1 anser regeringen att den nya kvalifikationsgrunden som avser allvarliga hot, bl.a. sådana som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp, inte bör införas i bestämmelsen om grovt rån. Däremot bör det, som framgår av avsnitt 7.3, införas en kvalifikationsgrund som avser gärningar av särskilt farlig art. Hur den nya kvalifikationsgrunden är avsedd att tillämpas behandlas i författningskommentaren.

7.4.5 Utpressning

Regeringens förslag: Vid bedömningen av om utpressning är grov ska det särskilt beaktas om gärningen

1. har innefattat våld av allvarligt slag,
2. har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag, eller
3. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att det särskilt ska beaktas om gärningen har innefattat våld eller hot av allvarligt slag, om gärningen har utförts med understöd av skjutvapen, sprängämne, vapenattrapp eller annat sådant hjälpmedel, om gärningsmannen har anspelat på ett våldskapital eller har visat särskild hänsynslöshet, eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om kvalifikationsgrunder i bestämmelsen om utpressning.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om kvalifikationsgrunder i bestämmelsen.

Skälen för regeringens förslag: För utpressning döms enligt 9 kap. 4 § brottsbalken den som genom olaga tvång förmår någon till handling eller underlåtenhet som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den tvingade eller någon i vars ställe den tvingade är, om inte brottet är att anse som rån eller grovt rån. Straffet är fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, böter. Om brottet är grovt döms till fängelse i lägst ett och högst sex år.

Vid bedömningen av om utpressningsbrottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har innefattat våld eller hot av allvarligt slag eller om gärningsmannen har visat särskild hänsynslöshet.

Som framgår av avsnitt 7.2 och 7.4.1 anser regeringen att det bl.a. i denna straffbestämmelse bör införas en kvalifikationsgrund som avser allvarliga hot. Denna grund – att gärningen har innefattat hot som

påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag – bör ersätta den nuvarande formuleringen om att gärningen har innefattat hot av allvarligt slag. Som anförs i avsnitt 7.3 bör det även anges att gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Hur de nya kvalifikationsgrunderna är avsedda att tillämpas behandlas i författningskommentaren.

7.4.6 Trolöshet mot huvudman

Regeringens förslag: Vid bedömningen av om trolöshet mot huvudman är grov ska det särskilt beaktas om huvudmannen har tillfogats betydande eller synnerligen kännbar skada, om gärningsmannen har använt falsk handling eller vilseledande bokföring eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår dock en något annorlunda utformning av lagtexten.

Remissinstanserna: Bland annat *Ekobrottsmyndigheten* tillstyrker förslaget.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om kvalifikationsgrunder i bestämmelsen.

Skälen för regeringens förslag: Om någon, som på grund av förtroendeställning fått till uppgift att för någon annan sköta en ekonomisk angelägenhet eller självständigt hantera en kvalificerad teknisk uppgift eller övervaka skötseln av en sådan angelägenhet eller uppgift, missbrukar sin förtroendeställning och därigenom skadar huvudmannen, döms han eller hon enligt 10 kap. 5 § brottsbalken för trolöshet mot huvudman till böter eller fängelse i högst två år. Om brottet är grovt är straffet fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen begagnat falsk handling eller vilseledande bokföring eller tillfogat huvudmannen betydande eller synnerligen kännbar skada. Utredningen föreslår att en kvalifikationsgrund som avser gärningar av särskilt farlig art ska läggas till befintliga kvalifikationsgrunder. Som framgår av avsnitt 7.3 instämmer regeringen i att ett sådant tillägg bör göras.

Hur den nya kvalifikationsgrunden är avsedd att tillämpas behandlas i författningskommentaren.

Regeringens förslag: Brottet våld eller hot mot tjänsteman ska även fortsättningsvis vara indelat i två grader, men brottstypen ringa brott tas bort och brottstypen grovt brott läggs till. Straffskalan för brott av normalgraden bestäms till böter eller fängelse i högst två år och straffskalan för grovt brott till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.

Vid bedömningen av om våld eller hot mot tjänsteman är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

1. har innefattat våld av allvarligt slag,
2. har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag, eller
3. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att det högsta straffet för brott av normalgraden ska vara fängelse i ett år. Som kvalifikationsgrunder för grovt brott föreslår utredningen att det särskilt ska beaktas om gärningen har innefattat våld eller hot av allvarligt slag, om gärningen har utförts med understöd av skjutvapen, sprängämne, vapenattrapp eller annat sådant hjälpmedel, om gärningsmannen har anspelat på ett våldskapital, eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

Remissinstanserna: Enligt *Norrköpings tingsrätt* finns det skäl för att ringa brott finns med i gradindelningen, bl.a. för att skapa en mer nyanserad straffmätning och för att straffskalan för brott av normalgraden inte ska bli för vid. *Malmö tingsrätt* invänder mot förslaget om att ta bort brottets ringa grad. Enligt tingsrätten bör fängelse vara lägsta straff för våld eller hot mot tjänsteman av normalgraden. Tingsrätten anför också att det finns anledning att utreda om inte straffskalan för våld eller hot mot tjänsteman bör vara högre än den för olaga hot. *Ekobrottsmyndigheten*, som tillstyrker förslaget om kvalifikationsgrunder i bestämelsen om våld eller hot mot tjänsteman, framhåller att förslaget om en förändrad gradindelning innebär att brott av normalgraden preskriberas redan efter två år.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Hovrätten för Nedre Norrland*, *Malmö tingsrätt*, *Ekobrottsmyndigheten* och *Polismyndigheten* tillstyrker förslaget om straffmaximum för våld eller hot mot tjänsteman av normalgraden.

Skälen för regeringens förslag

Våld eller hot mot tjänsteman

För våld eller hot mot tjänsteman döms enligt 17 kap. 1 § brottsbalken den som med våld eller hot om våld förgriper sig på någon i hans eller hennes myndighetsutövning eller för att tvinga personen till eller hindra honom eller henne från en åtgärd i myndighetsutövningen eller hämnas för en sådan åtgärd. Detsamma gäller den som på motsvarande sätt förgriper sig mot någon som tidigare har utövat myndighet för vad han eller hon gjort eller underlåtit i myndighetsutövningen.

Straffet för våld eller hot mot tjänsteman är fängelse i högst fyra år eller, om brottet är ringa, böter eller fängelse i högst sex månader. Prop. 2015/16:113

En grov grad bör införas

Utredningen föreslår att den nuvarande gradindelningen, med brott av normalgraden och ringa brott, ska ersättas av brott av normalgraden och grovt brott. Förslaget innebär att straffskalan för brott av normalgraden kommer att innefatta straffskalan för det ringa brottet, dvs. böter eller fängelse i högst sex månader. Det handlar således inte, som några remissinstanser uppfattar det, om att avkriminalisera de gärningar som i dag bedöms som ringa brott; förslaget innebär att de gärningarna ska utgöra brott av normalgraden. Den nya grova graden ryms enligt förslaget inom den nuvarande straffskalan för brottets normalgrad.

Det finns goda skäl att förändra brottets gradindelning. Behovet av ett ringa brott framstår till att börja med som begränsat. De överlappande delarna av straffskalorna för olika svårhetsgrader är avsedda att kunna användas i de undantagsfall där en straffvärdehöjande faktor inte påverkar gradindelningen. Detta medför att utrymmet för att bedöma ett fall av våld eller hot mot tjänsteman som ringa brott är litet; i praktiken handlar det om brott på bötesnivå.

Samtidigt innebär frånvaron av en kvalificerad form av våld eller hot mot tjänsteman att straffskalan för brott av normalgraden är mycket vid. Hit hänförs i praktiken alla gärningar med straffvärdet på fängelsenivå, från fängelseminimum upp till fyra år. Med en grov grad av brottet fördelas de gärningar som ligger på fängelsenivå på två svårhetsgrader. Detta ger nya hållpunkter för straffmätningen och gör det möjligt att införa kvalifikationsgrunder för det grova brottet. Bestämmelsen kan då göras mer informativ och ge bättre vägledning för rättstillämpningen. Enligt regeringens uppfattning främjas en nyanserad straffmätning bättre av att det införs en grov grad av brottet än av att den ringa graden bevaras.

Det är också önskvärt att straffskalan för våld eller hot mot tjänsteman, som delvis är en kvalificerad form av olaga hot och misshandel, inte ger intryck av att våld eller hot mot tjänsteman skulle vara ett mindre allvarligt brott än olaga hot och misshandel.

Regeringen anser mot denna bakgrund att gradindelningen bör förändras i huvudsak i enlighet med utredningens förslag. Av det skäl som nämns ovan bör det högsta straffet för våld eller hot mot tjänsteman av normalgraden dock inte vara lägre än det högsta straffet för misshandel av normalgraden. Det bör därför bestämmas till fängelse i två år, i stället för ett år som utredningen föreslagit.

Som *Ekobrottsmyndigheten* anför innebär förslaget att brott av normalgraden kommer att preskriberas tidigare än i dag; med det straffmaximum regeringen föreslår blir preskriptionstiden fem och inte tio år. Detta är en naturlig följd av att brottets normalgrad enligt förslaget inte kommer att innehålla lika allvarliga gärningar som med den nuvarande gradindelningen. Preskriptionstiden för de allvarligare gärningarna, som kommer att omfattas av den grova graden, är alltså tio år.

Bestämmelsen om våld eller hot mot tjänsteman bör ange de omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt. Det är till att börja med naturligt att hänvisa till att gärningen har innefattat våld av allvarligt slag. Vidare bör, som framgår av avsnitt 7.4.1, en kvalifikationsgrund behandla allvarliga hot. I enlighet med vad som redovisas i avsnitt 7.2 bör denna avse om gärningen har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag. Därutöver bör det, som regeringen konstaterar i avsnitt 7.3, införas en kvalifikationsgrund som avser om gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Hur de nya kvalifikationsgrunderna är avsedda att tillämpas behandlas i författningsskomentaren.

7.4.8 Förgripelse mot tjänsteman

Regeringens bedömning: Gradindelningen av förgripelse mot tjänsteman bör inte ändras och det bör inte införas några kvalifikationsgrunder för grovt brott.

Utredningens förslag överensstämmer inte med regeringens bedömning. Utredningen föreslår att straffskalan för förgripelse mot tjänsteman ska ändras så att den motsvarar utredningens förslag till straffskala för våld och hot mot tjänsteman. Den föreslår också att det vid bedömningen av om brottet är grovt särskilt ska beaktas om gärningen har innefattat våld eller hot av allvarligt slag mot tjänstemannens närstående, om skada har drabbat egendom av betydande värde eller annars har varit särskilt kännbar, om gärningen har utförts med understöd av skjutvapen, sprängämne, vapenattrapp eller annat sådant hjälpmedel, om gärningsmannen har anspelat på ett våldskapital, eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

Remissinstanserna: Bland annat *Ekobrottsmyndigheten* tillstyrker förslaget till kvalifikationsgrunder.

Bedömningen i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Ekobrottsmyndigheten* vidhåller sitt tillstyrkande av utredningens förslag till kvalifikationsgrunder och anför även att straffskalan för brott av normalgraden bör ändras i enlighet med utredningens förslag.

Skälen för regeringens bedömning: För förgripelse mot tjänsteman döms enligt 17 kap. 2 § brottsbalken den som, på något annat sätt än som anges i bestämmelsen om våld eller hot mot tjänsteman, för att tvinga eller hindra någon i hans eller hennes myndighetsutövning eller för att hämnas för en åtgärd i myndighetsutövningen, otillbörligen utför en gärning, som för honom eller henne medför lidande, skada eller annan olägenhet, eller hotar med en sådan gärning.

Straffbestämmelsen omfattar således gärningar av skilda slag. Vissa gärningar avser andra former av angrepp mot tjänstemannen än sådana som består av våld eller hot om våld, exempelvis skadegörelse på tjänste-

mannens egendom eller hot om annat än våld. Gärningar av detta slag är ofta mindre kvalificerade än sådana som utgör våld eller hot mot tjänsteman. Förgripelse mot tjänsteman kan emellertid också begås genom våld eller hot om våld, om den som utsätts är någon annan än tjänstemannen.

Straffet för förgripelse mot tjänsteman är böter eller fängelse i högst sex månader eller, om brottet är grovt, fängelse i högst fyra år.

Utredningen föreslår att straffskalan för brottets grova grad, som omfattar fängelse i högst fyra år, ska ändras till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Förslaget innebär att gradindelningen kommer att motsvara vad som föreslås för våld och hot mot tjänsteman. Vidare föreslår utredningen att det ska införas kvalifikationsgrunder för grovt brott.

Bestämmelsen om grovt brott torde sällan tillämpas. Enligt kriminalstatistiken dömdes det under 2013 och 2014 inte till fängelsestraff för förgripelse mot tjänsteman i något fall. Mot den bakgrunden synes den praktiska betydelsen av de föreslagna ändringarna vara liten.

Samtidigt kräver förslagen svåra överväganden. Det förhållandet att det straffbara området omfattar så väsensskilda gärningar gör det svårt att utforma ändamålsenliga kvalifikationsgrunder för det grova brottet. Vidare behöver det inte ses som ett problem att straffskalan signalerar en mildare syn på förgripelse mot tjänsteman än på våld eller hot mot tjänsteman, något som blir fallet om straffskalan förändras enbart för det senare brottet. Som framgår ovan består förgripelse mot tjänsteman delvis av gärningar som är mindre kvalificerade än de gärningar som omfattas av bestämmelsen om våld och hot mot tjänsteman. När det gäller fall som rör våld eller hot mot någon annan än tjänstemannen, dvs. de typiskt sett allvarligaste fallen av förgripelse mot tjänstemannen, torde normalt dömas både för det andra brottet och för förgripelse mot tjänsteman i s.k. brottskonkurrens.

Med hänsyn till den redovisade problematiken anser regeringen att de föreslagna ändringarna i bestämmelsen om förgripelse mot tjänsteman inte bör genomföras.

7.4.9 Övergrepp i rättssak

Regeringens förslag: Vid bedömningen av om övergrepp i rättssak är grovt ska det särskilt beaktas

1. om det har uppkommit eller funnits risk för betydande men för det allmänna eller någon enskild,
2. om gärningen har innefattat våld eller hot av allvarligt slag, eller
3. om gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att det vid bedömningen av om brottet är grovt särskilt ska beaktas om det har uppkommit, eller funnits risk för, betydande men för det allmänna eller enskild, om gärningen har utförts med understöd av skjutvapen, sprängämne, vapenattrapp eller annat sådant hjälpmedel, om gärningsmannen har anspelat på ett våldskapital, eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

Remissinstanserna: Bland annat *Ekobrottsmyndigheten* tillstyrker förslaget om kvalifikationsgrunder i bestämmelsen om övergrepp i rättssak.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Ekobrottsmyndigheten* vidhåller sin inställning att användning av vapen etc. och anspelning på våldskapital bör införas som kvalifikationsgrunder.

Skälen för regeringens förslag: För övergrepp i rättssak döms enligt 17 kap. 10 § brottsbalken den som med våld eller hot om våld angriper någon för att han eller hon gjort anmälan, fört talan, avlagt vittnesmål eller annars vid förhör avgett utsaga hos en domstol eller annan myndighet eller för att hindra någon från en sådan åtgärd. Detsamma gäller om gärningsmannen med någon annan gärning, som medför lidande, skada eller olägenhet, eller med hot om en sådan gärning, angriper någon för att han eller hon avlagt vittnesmål eller annars avgett utsaga vid förhör hos en myndighet eller för att hindra honom eller henne från att avge en sådan utsaga. Straffet för övergrepp i rättssak är fängelse i högst fyra år eller, om brottet är ringa, böter eller fängelse i högst sex månader. Om brottet är grovt döms till fängelse i lägst två och högst åtta år.

Bestämmelsen anger inte några omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt. Enligt regeringens uppfattning bör sådana kvalifikationsgrunder införas. Utmärkande för övergrepp i rättssak är det angrepp mot samhället som gärningen utgör. Övergrepp i rättssak som inte beivras riskerar att leda till att brott inte kan utredas, att brottslingar inte lagförs och att det uppstår ett slags fristad för grovt kriminella individer. Detta bör, tillsammans med de allvarliga konsekvenser brottet kan få för den enskilda, återspeglas i kvalifikationsgrunderna. Som en första kvalifikationsgrund bör det därför anges att det särskilt ska beaktas om det vid ett övergrepp i rättssak har uppkommit eller funnits risk för betydande men för det allmänna eller enskild.

Vidare bör allvaret hos det våld eller hot som förekommit lyftas fram. Hotet eller våldet måste alltid vägas in i den helhetsbedömning som ska göras vid bedömningen av om ett övergrepp i rättssak är grovt. När det gäller brottets hotinslag bör de omständigheter som anges som exempel i den nya kvalifikationsgrunden avseende allvarliga hot (avsnitt 7.2) – om gärningen har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital – kunna vara av betydelse vid den bedömningen. Däremot är det inte givet att dessa omständigheter i avsaknad av andra försvårande inslag alltid bör medföra att ett övergrepp i rättssak ska bedömas som grovt brott med ett straffminimum om fängelse i två år. Frågan om ett brott är grovt ska visserligen bedömas med beaktande av samtliga omständigheter vid brottet, men de kvalifikationsgrunder som anges i en straffbestämmelse torde likväl i praktiken få stort genomslag vid gradindelningen. Att i bestämmelsen om övergrepp i rättssak uttryckligen hänvisa till de nämnda omständigheterna skulle därför riskera att utvidga det grova brotts tillämpningsområde på ett icke avsett vis. Kvalifikationsgrunden bör därför inte införas i den form som föreslås för vissa andra brott. Det är dock relevant att ange att gärningen har innefattat hot av allvarligt slag, utan att ange några exempel på sådana hot, eftersom innebörden av begreppet hot av allvarligt slag kan anpassas efter den straffbestämmelse där det förekommer. Regeringen anser mot denna

bakgrund att det finns skäl att införa en kvalifikationsgrund som innebär att det särskilt ska beaktas om gärningen har innefattat våld eller hot av allvarligt slag.

Slutligen bör det, som regeringen konstaterar i avsnitt 7.3, införas en kvalifikationsgrund som avser om gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Hur de nya kvalifikationsgrunderna är avsedda att tillämpas behandlas i författningskommentaren.

7.5 Särskilda brottsbeteckningar för grova och ringa brott

Regeringens förslag: Brottsbeteckningarna grovt olaga tvång, grovt olaga hot, grov utpressning, grov trolöshet mot huvudman, grovt våld eller hot mot tjänsteman, grov förgripelse mot tjänsteman och grovt respektive ringa övergrepp i rättssak införs. Följdändringar görs i rättegångsbalken och lagen om straff för terroristbrott.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens. Därutöver föreslår utredningen att brottsbeteckningen ringa människosmuggling ska införas.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslagen eller har inte några synpunkter på dem. *Åklagarmyndigheten* har inte något att invända mot förslagen men framför att det när det gäller brotten utpressning och övergrepp i rättssak möjligen inte är självklart att använda beteckningen ringa för ett brottsligt förfarande som är att anse som mindre allvarligt.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens. Därutöver föreslås i utkastet att brottsbeteckningen ringa människosmuggling ska införas.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt utredningens bedömning finns det anledning att i så stor utsträckning som möjligt ge kvalificerade och privilegierade brottstyper egna brottsbeteckningar. Utredningen föreslår därför att separata brottsbeteckningar ska införas för de grova och ringa graderna av de brott som är föremål för utredningens förslag i andra delar. Syftet med förslaget är att tydliggöra vad den tilltalade döms för och att underlätta kommunikation kring brotten.

Regeringen instämmer i att brottsbeteckningar som grovt olaga tvång, grov utpressning och liknande bör införas i större utsträckning. Det blir då tydligt när en gärning hör till brottets grova grad och straffskalan för det grova brottet därmed är tillämplig. Benämningar av det aktuella slaget är också enklare att använda än omskrivningar som ”utpressning som är grov”. I många sammanhang används vidare benämningar av typen grov utpressning trots att de inte utgör brottsbeteckningar. Regeringen anser mot denna bakgrund att särskilda brottsbeteckningar bör införas i enlighet med vad utredningen har föreslagit. Således bör

Prop. 2015/16:113 beteckningarna grovt olaga tvång, grovt olaga hot, grov utpressning, grov trolöshet mot huvudman, grovt våld eller hot mot tjänsteman, grov förgripelse mot tjänsteman och grovt övergrepp i rättsak införs. Det kan nämnas att det av liknande skäl infördes en egen beteckning för den nya synnerligen grova graden av vapenbrottet, synnerligen grovt vapenbrott (prop. 2013/14:226 s. 37). Förslagen föranleder följdändringar i rättegångsbalken och lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

De ovan nämnda skälen för att införa särskilda brottsbeteckningar gör sig enligt regeringens uppfattning gällande även i fråga om den ringa graden av brott. När det gäller *Åklagarmyndighetens* tveksamhet till att använda benämningen ringa om vissa brott, konstaterar regeringen att ordet ringa redan förekommer i de straffbestämmelser som berörs av utredningens förslag. Lagstiftaren har således ansett att de mindre allvarliga fallen av utpressning och övergrepp i rättsak bör benämnas just som ringa, och regeringen ser mot den bakgrunden inte något hinder mot att använda ordet i brottsbeteckningen för dessa brottstyper. Sammanfattningsvis anser regeringen att beteckningarna ringa utpressning och ringa övergrepp i rättsak bör införas. Eftersom det i detta sammanhang bör införas nya brottsbeteckningar endast för brott som berörs av regeringens förslag i andra delar, föreslås inte någon ändring såvitt avser den ringa graden av människosmuggling (jfr bedömningen i avsnitt 5.3).

8 Ekonomiska konsekvenser

Regeringens bedömning: Förslagen kan väntas leda till vissa mindre kostnadsökningar för rättsväsendets myndigheter. Dessa kostnadsökningar bedöms kunna finansieras inom ramen för befintliga anslag. För enskilda innebär förslagen inte några ökade kostnader eller administrativa bördor.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Kriminalvården* anser att det kan finnas skäl att överväga om en mer ingående utredning av de ekonomiska konsekvenserna av förslagen bör genomföras.

Bedömningen i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om bedömningen.

Skälen för regeringens bedömning: De föreslagna lagändringarna innebär en viss nykriminalisering av försök, förberedelse och framför allt stämpling till allvarliga brott som är vanligt förekommande inom organiserad brottslighet. Det föreslås också att det för förberedelse och stämpling till brott ska bli möjligt att döma ut högre straff än fängelse i två år i fler fall än i dag. Vidare föreslås att den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra vissa allvarliga brott inom ramen för sammanslutningen ska kunna dömas för underlåtenhet att förhindra brott. För flera brott som är vanliga inom organiserad brottslighet föreslås också nya omständigheter som särskilt ska beak-

tas vid bedömningen av om brottet är grovt. De nya eller förändrande kvalifikationsgrunderna kan innebära att något fler brott kvalificeras som grova.

Ett aktivt utnyttjande av de möjligheter som lagändringarna ger torde leda till vissa kostnadsökningar för rättsväsendets myndigheter genom att antalet förundersökningar, lagföringar och domar liksom antalet utdömda fängelseår kan förväntas öka något.

Något annat än en marginell ökning för domstolarna, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Kustbevakningen och Tullverket lär det dock inte bli fråga om. Med hänsyn taget till utdömda strafftider för de berörda typerna av brott, fördelningen avseende brott av normalgraden respektive grova brott samt förekomsten av fängelsepåföljder avseende brott som redan tidigare är kriminaliserade som försök, förberedelse och stämpling bedöms kostnadsökningarna inte heller bli annat än marginella för Kriminalvården. Sammantaget bedöms förändringarna för berörda myndigheter inte bli större än att de kan finansieras inom ramen för befintliga anslag.

De föreslagna lagändringarna innebär inte några ökade kostnader eller administrativa bördor för enskilda.

9 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag och bedömning: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2016. Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer med regeringens i fråga om att det inte behövs några särskilda övergångsbestämmelser. Utredningen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 oktober 2015.

Remissinstanserna yttrar sig inte i frågan.

Förslaget och bedömningen i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om bedömningen.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. Regeringen föreslår att så ska ske den 1 juli 2016. Ändringen i den ändring i 22 kap. 7 § brottsbalken som ännu inte har trätt i kraft ska dock, som framgår av lagen (1998:1703) om ändring i brottsbalken, träda i kraft den dag regeringen beslutar.

Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte. Av 5 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken följer att de nya bestämmelserna inte får tillämpas på ett sådant sätt att de ges retroaktiv verkan till den tilltalades nackdel.

10 Författningskommentar

10.1 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

3 kap.

11 § För försök eller förberedelse till mord, dråp, barnardrån eller sådan misshandel som *inte* är ringa, *och* för stämpling till mord, dråp eller grov misshandel eller underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* sådant brott *döms det* till ansvar enligt 23 kap.

Bestämmelsen, som reglerar straffansvar för osjälvständiga brott i 3 kap., ändras genom att underlåtenhetsansvaret utvidgas till att även omfatta underlåtenhet att förhindra mord, dråp eller grov misshandel. Ändringen behandlas i avsnitt 6.3. Bestämmelsen utgör en sådan särskild föreskrift som enligt 23 kap. 6 § andra stycket krävs för att den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott inom ramen för sammanslutningen ska kunna dömas för underlåtenhet att förhindra ett visst brott. Se vidare författningskommentaren till 23 kap. 6 §.

4 kap.

4 § Den som genom misshandel eller *annars* med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar *någon* att göra, tåla eller underlåta något *döms* för olaga tvång till böter eller fängelse i högst två år. Om någon med sådan verkan *utöver* tvång genom hot att åtala eller *ange någon* annan för brott eller att lämna menligt meddelande *om någon annan, döms också* för olaga tvång, *om* tvånget är otillbörligt.

Om brottet är grovt döms för grovt olaga tvång till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

- 1. har innefattat våld av allvarligt slag,*
- 2. har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag, eller*
- 3. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.*

Paragrafen behandlar olaga tvång. I paragrafen ändras de omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt (kvalifikationsgrunder). Vidare införs en särskild brottsbeteckning för brottets grova grad. Ändringarna behandlas i avsnitt 7.4.2 och 7.5.

I *andra stycket*, där kvalifikationsgrunderna anges, införs en punktlista. Den tidigare kvalifikationsgrunden – om gärningen innefattat pinande till beaktelse eller annan tortyr – ersätts med tre nya. Uppräkningen är inte uttömmande. Frågan om brottet ska bedömas som grovt ska avgöras med beaktande av samtliga omständigheter vid brottet. Exempelvis bör allvaret i det som brottsoffret tvingas göra, tåla eller underlåta beaktas.

Ett olaga tvång kan i vissa fall konsumera ett annat brott. Exempelvis konsumerar olaga tvång normalt en misshandel som inte är grov eller ett olaga hot. Om det brott som konsumeras är så allvarligt att det, om det inte ingick som ett led i det olaga tvånget, skulle ha haft ett straffvärde motsvarande fängelse i sex månader eller mer, bör det olaga tvånget regelmässigt bedömas som grovt. Med hänsyn till att även andra om-

ständigheter ska beaktas, utesluter det sagda inte att det olaga tvånget bedöms som grovt även vid ett något lägre straffvärde hos det konsumerade brottet.

Den *första punkten* behandlar det fallet att gärningen har innefattat våld av allvarligt slag. För att våldet ska anses vara av allvarligt slag bör krävas att det rör sig om misshandelsbrott med ett straffvärde om fängelse kring sex månader eller mer. Som framgår ovan kan det dock, med hänsyn till att även andra omständigheter ska beaktas, bli aktuellt att döma för grovt olaga tvång även vid mindre allvarligt våld.

Enligt den *andra punkten*, som tar sikte på allvarliga hot, ska det särskilt beaktas om gärningen har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag. Genom denna kvalifikationsgrund framhålls hotets allvar som en central omständighet att beakta vid gradindelningen av olaga tvång som har utförts genom hot.

I punkten ges exempel på två sätt att förstärka ett hot som kan medföra att brottet bör rubriceras som grovt. Hotet ska i båda fallen ha varit ägnat att inge brottsoffret uppfattningen att det finns stark anledning att räkna med att hotet kommer att verkställas.

Det första fall som behandlas i punkten är att *hotet påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp*. Ordet vapen har samma betydelse som i bl.a. bestämmelsen om olaga hot (4 kap. 5 § första stycket) och avser således inte enbart vapen i teknisk mening, som knivar och skjutvapen, utan omfattar även andra verktyg och bruksföremål som kan användas för att skada eller döda människor. En avgränsning ligger dock i kravet på att hotet påtagligt ska ha förstärkts med hjälp av vapnet. Ju farligare ett vapen är desto påtagligare blir i regel förstärkningen. Hänvisningen till sprängämnen innebär att t.ex. handgranater, bombbälten och andra föremål som innehåller sprängämnen omfattas. Vapenattrapper omfattas under förutsättning att de framstår som riktiga vapen.

Vad som krävs för att hotet ska anses påtagligt ha förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp får avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. En verbal hänvisning till t.ex. ett vapen kan inte sägas innebära att hotet förstärks ”med hjälp av” vapen, utan för att bestämmelsen ska vara tillämplig bör det krävas att ett vapen funnits med vid gärningstillfället. Typiskt sett bör det också ha hanterats på ett särskilt hotfullt sätt. Det kan t.ex. handla om att gärningsmannen hållit en kniv eller ett annat stickvapen mot brottsoffrets kropp eller gjort aggressiva utfall eller rörelser med en kniv eller en batong. I fråga om framför allt skjutvapen och sprängämnen kan det dock vara tillräckligt att hjälpmedlet har riktats mot eller varit synligt för brottsoffret.

Det andra fallet som behandlas i punkten är *hot som påtagligt har förstärkts genom anspelning på ett våldskapital*. Med våldskapital menas en förmåga och beredskap inom en kriminell gruppering att begå allvarligare våldsbrott eller andra brott som kan medföra fara för liv och hälsa.

En anspelning på ett våldskapital kan bestå i en uttrycklig verbal hänvisning till en kriminell gruppering eller dess våldsamt. Det kan också vara fråga om ett verbalt budskap som framförs i förtäckta ordalag, såsom när gärningsmannen genom att omnämna sina ”bröder” eller lik-

Prop. 2015/16:113 nande underförstått hänvisar till ett våldsbenäget kriminellt nätverk. Vidare kan det röra sig om ett icke-verbalt budskap, exempelvis ett som förmedlas genom bärande av en mc-väst med en kriminell organisations emblem. En begränsning i vilka budskap som omfattas ligger i kravet på att hotet påtagligt ska ha förstärkts genom anspelningen.

Det våldskapital som anspelningen avser behöver inte vara ett faktiskt existerande våldskapital. Avgörande är att det framstår som att gärningsmannen tillhör eller backas upp av en gruppering som kan och är beredd att använda våld för att uppnå sina syften. Om det inte framstår som trovärdigt att gärningsmannen har den tillgång till ett våldskapital som påståtts eller antytts kan det inte sägas att hotet påtagligt har förstärkts genom anspelningen på våldskapitalet. Det behöver inte heller vara fråga om ett våldskapital som gärningsmannen själv disponerar. Således omfattas även fall då en utomstående profiterar på en kriminell grupperings rykte.

Under den andra punkten faller också *hot som annars har varit av allvarligt slag*, dvs. som varit allvarliga av något annat skäl än att de påtagligt har förstärkts med hjälp vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital. Det kan exempelvis handla om hot som har förstärkts på liknande sätt som de nyss nämnda, t.ex. med hjälp av en frätande vätska eller en bombliknande konstruktion som inte innehåller något sprängämne. Även andra kvalificerade hot omfattas.

Den *tredje punkten* avser gärningar som annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art. Genom bestämmelsen betonas att även andra omständigheter än de som anges i de tidigare punkterna kan vara av betydelse vid bedömningen av om brottet är grovt.

Uttrycken särskilt hänsynslös art och särskilt farlig art omfattar båda en mängd tänkbara kvalificerande omständigheter. Till gärningar av *särskilt hänsynslös art* bör hänföras främst sådana där det försvärande inslaget rör brottsoffret situation eller karaktären på angreppet mot honom eller henne. Hit hör bl.a. gärningar som utförs mot en person som befinner sig i en skyddslös ställning, är i beroendeställning till gärningsmannen eller befinner sig i numerärt underläge. Ett olaga tvång kan exempelvis vara grovt när tvånget har utövats mot ett yngre barn. Det kan också vara fråga om att gärningsmannen har hotat att utöva allvarligt våld mot den tvingades barn eller någon annan närstående.

Kvalifikationsgrunden att gärningen varit av *särskilt farlig art* ger utrymme att beakta försvärande omständigheter som t.ex. är hänförliga till det sammanhang i vilket gärningen företagits. Det kan handla om omständigheter som innebär att gärningen ytterst kan bli systemhotande, att gärningen annars kan påverka samhällets funktions sätt, att gärningen på grund av gärningsmännens organisationsgrad utövas på ett skickligare sätt och med större resurser än annars eller att gärningen är mer svårupptäckt på grund av att den delvis sker inom ramen för legala strukturer. Det förhållandet att gärningen ingår som ett led i en särskilt kvalificerad brottslig verksamhet bör, om gärningen har ett påtagligt samband med verksamheten, kunna föranleda att brottet bedöms som grovt. Ett olaga tvång kan t.ex. anses vara av särskilt farlig art om gärningen ingår som ett led i en verksamhet som går ut på att etablera indrivningsverksamhet i ett visst område.

5 § Om någon lyfter vapen mot *någon* annan eller *annars* hotar med brottslig gärning på *ett* sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla allvarlig fruktan för egen eller annans säkerhet till person eller egendom, döms för olaga hot till böter eller fängelse i högst ett år.

Om brottet är grovt döms för grovt olaga hot till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas

1. om hotet påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller annars har varit av allvarligt slag, eller

2. om gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Paragrafen behandlar olaga hot. I paragrafen införs omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt (kvalifikationsgrunder). Vidare införs en särskild beteckning för brottets grova grad. Ändringarna behandlas i avsnitt 7.4.3 och 7.5.

De nya kvalifikationsgrunderna anges i *andra stycket*. Uppräkningen är inte uttömmande. Frågan om brottet ska bedömas som grovt ska avgöras med beaktande av samtliga omständigheter vid brottet.

Den *första punkten* avser hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag. Kvalifikationsgrunden har samma innebörd som i bestämmelsen om olaga tvång, 4 kap. 4 § andra stycket 2. Se författningskommentaren till den bestämmelsen.

Enligt den *andra punkten* ska det särskilt beaktas om gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art. Angående denna kvalifikationsgrund hänvisas i tillämpliga delar till författningskommentaren till 4 kap. 4 § andra stycket 3.

10 § För försök, förberedelse eller stämpling till människorov, människohandel eller olaga frihetsberövande och för underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* ett sådant brott döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök, förberedelse *eller stämpling* till grovt olaga tvång, äktenskapstvång *eller grovt olaga hot och för försök eller förberedelse till dataintrång* som om det fullbordats inte skulle ha varit att anse som ringa, eller grovt dataintrång.

Paragrafen, som reglerar straffansvar för osjälvtändiga brott i 4 kap., ändras i två avseenden. Ändringarna behandlas i avsnitt 5.6.1, 5.6.2, 5.6.3 och 6.3.

Den första ändringen innebär att underlåtenhetsansvaret utvidgas till att även omfatta underlåtenhet att förhindra människorov, människohandel och olaga frihetsberövande. Bestämmelsen utgör en sådan särskild föreskrift som enligt 23 kap. 6 § andra stycket krävs för att den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott inom ramen för sammanslutningen ska kunna dömas för underlåtenhet att förhindra ett visst brott. Se vidare författningskommentaren till 23 kap. 6 §.

Den andra ändringen innebär att även stämpling till grovt olaga tvång och äktenskapstvång samt försök, förberedelse och stämpling till grovt olaga hot kriminaliseras.

6 kap.

15 § För försök till våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt tvång, grovt sexuellt tvång, sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, grovt sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, köp av sexuell handling av barn, köp av sexuell tjänst, koppleri och grovt koppleri döms *det* till ansvar enligt 23 kap.

Detsamma gäller *för* förberedelse till koppleri samt *för* förberedelse och stämpling till och underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* våldtäkt, grov våldtäkt, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering och grovt koppleri.

Bestämmelsen, som reglerar straffansvar för osjälvständiga brott i 6 kap., ändras genom att underlåtenhetsansvaret utvidgas till att även omfatta underlåtenhet att förhindra våldtäkt, grov våldtäkt, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering och grovt koppleri. Ändringen behandlas i avsnitt 6.3. Bestämmelsen utgör en sådan särskild föreskrift som enligt 23 kap. 6 § andra stycket krävs för att den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott inom ramen för sammanslutningen ska kunna dömas för underlåtenhet att förhindra ett visst brott. Se vidare författningskommentaren till 23 kap. 6 §.

8 kap.

6 § Om brott som avses i 5 § är grovt, döms för grovt rån till fängelse i lägst fyra och högst tio år.

Vid *bedömningen av om* brottet är grovt ska *det* särskilt beaktas

1. om *våldet har varit livsfarligt*,
2. om *gärningsmannen har tillfogat svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller annars har visat synnerlig råhet eller på ett hänsynslöst sätt har utnyttjat den rånades skyddslösa eller utsatta ställning, eller*
3. om *gärningen har varit av särskilt farlig art*.

Paragrafen behandlar grovt rån. I paragrafen görs ett tillägg till de omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt (kvalifikationsgrunder). Ändringen behandlas i avsnitt 7.4.4.

I *andra stycket*, där kvalifikationsgrunderna anges, införs en punktlista. Uppräkningen är inte uttömmande. Frågan om brottet ska bedömas som grovt ska avgöras med beaktande av samtliga omständigheter vid brottet.

Den *första och andra punkten* omfattar de sedan tidigare gällande kvalifikationsgrunderna.

I den *tredje punkten* anges som en ny kvalifikationsgrund att gärningen annars har varit av särskilt farlig art. Genom bestämmelsen betonas att även andra omständigheter än de som anges i de tidigare punkterna kan vara av betydelse vid bedömningen av om brottet är grovt. Det ska vara fråga om omständigheter som kan sägas vara särskilt graverande.

Grunden att gärningen varit av särskilt farlig art ger utrymme att bl.a. beakta det sammanhang i vilket gärningen företagits och om gärningen haft påtagligt samhällsfarliga inslag. Ett rån kan exempelvis anses vara av särskilt farlig art när det ingått i brottsplanen att slå ut viktiga samhällsfunktioner, t.ex. genom anläggande av bränder, spridande av fotanglar på allmänna vägar eller framförande av bombhot.

12 § För försök eller förberedelse till stöld, grov stöld, rån, grovt rån, tillgrepp av fortskaffningsmedel, olovlig kraftavledning eller olovlig avledning av värmeenergi döms *det* till ansvar enligt 23 kap. *Detsamma gäller för stämpling till grov stöld och stämpling till eller underlåtenhet att avslöja eller förhindra rån eller grovt rån.* Skulle tillgrepp av fortskaffningsmedel eller olovlig avledning av värmeenergi, om brottet fullbordats, *ha* varit att anse som ringa, *ska gärningen dock inte medföra ansvar.*

Paragrafen, som reglerar straffansvar för osjälvständiga brott i 8 kap., ändras i två avseenden. Ändringarna behandlas i avsnitt 5.6.4 och 6.3.

Den första ändringen innebär att underlåtenhetsansvaret utvidgas till att även omfatta underlåtenhet att förhindra rån eller grovt rån. Bestämmelsen utgör en sådan särskild föreskrift som enligt 23 kap. 6 § andra stycket krävs för att den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott inom ramen för sammanslutningen ska kunna dömas för underlåtenhet att förhindra ett visst brott. Se vidare författningskommentaren till 23 kap. 6 §.

Den andra ändringen innebär att även stämpling till grov stöld kriminaliseras.

9 kap.

4 § Den som genom olaga tvång förmår någon till handling eller underlåtenhet som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den *tvingade* eller någon i vars ställe denne är, döms, om inte brottet är att anse som rån eller grovt rån, för utpressning till fängelse i högst två år. *Om brottet är ringa döms för ringa utpressning till böter.*

*Om brottet är grovt döms för grov utpressning till fängelse i lägst ett och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska *det* särskilt beaktas om gärningen*

- 1. har innefattat våld av allvarligt slag,*
- 2. har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag, eller*
- 3. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.*

Paragrafen behandlar utpressning. I paragrafen justeras de omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt (kvalifikationsgrunder). Vidare införs brottsbeteckningarna ringa utpressning och grov utpressning för brottets ringa respektive grova grad. Ändringarna behandlas i avsnitt 7.4.5 och 7.5.

Kvalifikationsgrunderna anges i *andra stycket*, enligt vilket det tidigare särskilt skulle beaktas om gärningen har innefattat våld eller hot av allvarligt slag eller om gärningsmannen har visat särskild hänsynslöshet. Kvalifikationsgrunderna, som delvis ändras, anges nu i en punktlista. Uppräkningen är inte uttömmande. Frågan om brottet ska bedömas som grovt ska avgöras med beaktande av samtliga omständigheter vid brottet. En omständighet som bör beaktas är storleken på den vinning och skada som gärningen innebär.

Den *första punkten* avser det fallet att gärningen har innefattat våld av allvarligt slag. Med våld av allvarligt slag åsyftas liksom tidigare i första hand sådant våld som avses i 3 kap. 6 § om grov misshandel, även om också våld av något mindre allvarligt slag omfattas.

Enligt den *andra punkten* ska det särskilt beaktas om gärningen har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag. Se författningskommentaren till 4 kap. 4 § andra stycket 2.

Den *tredje punkten* tar sikte på fall där gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art. Kvalifikationsgrunden är ny och ersätter en tidigare skrivning om att gärningsmannen har visat särskild hänsynslöshet. Innebörden är i allt väsentligt densamma. Angående bestämmelsens närmare innebörd hänvisas till författningskommentaren till 4 kap. 4 § andra stycket 3. De exempel som ges där kan vara relevanta även i fråga om utpressning. Ett ytterligare exempel på när en utpressning kan anses vara av särskilt farlig art är när gärningen sker som ett led i en brottslig aktivitet som omfattar s.k. beskyddarverksamhet.

11 § För försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, utpressning, ringa utpressning, grov utpressning, ocker eller grovt häleri och för stämpling till grovt bedrägeri, grov utpressning eller grovt häleri döms det till ansvar enligt 23 kap. Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning, ringa utpressning eller grov utpressning.

Som för förberedelse till bedrägeri eller grovt bedrägeri döms den som för att bedra försäkringsgivare eller annars med bedrägligt uppsåt skadar sig eller någon annan till person eller egendom. Detsamma ska gälla, om någon med samma uppsåt försöker åstadkomma sådan skada. Har han eller hon innan skadan uppstått frivilligt avstått från att fullfölja gärningen, ska han eller hon inte dömas till ansvar.

Paragrafen, som reglerar straffansvar för förstadier till brott i 9 kap., ändras på så sätt att även stämpling till grovt bedrägeri och grov utpressning kriminaliseras. Ändringen behandlas i avsnitt 5.6.4 och 5.6.5. Mot bakgrund av att det införs särskilda brottsbeteckningar för grov och ringa utpressning tydliggörs också att den möjlighet till straffrihet på grund av frivilligt tillbakaträdande som finns i 23 kap. inte gäller utpressning i någon av de tre graderna.

10 kap.

5 § Om någon, som på grund av förtroendeställning fått till uppgift att för någon annan sköta en ekonomisk angelägenhet eller självständigt hantera en kvalificerad teknisk uppgift eller övervaka skötseln av en sådan angelägenhet eller uppgift, missbrukar sin förtroendeställning och därigenom skadar huvudmannen, döms han eller hon för trolöshet mot huvudman till böter eller fängelse i högst två år. Vad som har sagts nu gäller inte om gärningen är belagd med straff enligt 1–3 §§.

Om brottet är grovt döms för grov trolöshet mot huvudman till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om huvudmannen har tillfogats betydande eller synnerligen kännbar skada, om gärningsmannen har använt falsk handling eller vilseledande bokföring eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

Om någon som har fått till uppgift att sköta en rättslig angelägenhet för någon annan missbrukar sin förtroendeställning till förfång för huvudmannen, döms han eller hon enligt första stycket, även om angelägenheten inte är av ekonomisk eller teknisk art.

Paragrafen behandlar trolöshet mot huvudman. I paragrafen görs ett tillägg till de omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt (kvalifikationsgrunder). Vidare införs en särskild brottsbeteckning för brottets grova grad. Ändringarna behandlas i avsnitt 7.4.6 och 7.5.

I *andra stycket* läggs kvalifikationsgrunden att gärningen annars har varit av särskilt farlig art till. Övriga kvalifikationsgrunder är, utöver att de ändras redaktionellt, oförändrade. Uppräkningen är inte uttömmande. Frågan om brottet ska bedömas som grovt ska avgöras med beaktande av samtliga omständigheter vid brottet.

Genom kvalifikationsgrunden att gärningen annars har varit av särskilt farlig art betonas att även andra omständigheter än de som anges i de tidigare punkterna kan vara av betydelse vid bedömningen av om brottet är grovt. Kvalifikationsgrunden ger utrymme att bl.a. beakta det sammanhang i vilket gärningen företagits. Trolöshet mot huvudman kan t.ex. anses vara av särskilt farlig art om gärningen utförs som ett led i en brottslig verksamhet som är särskilt välplanerad eller sker systematiskt. Så kan också vara fallet om tillvägagångssättet varit förslaget och gjort brottsligheten svårupptäckt.

9 § För försök till förskingring eller trolöshet mot huvudman *och* för försök, förberedelse *eller stämpling* till grov förskingring *eller grov trolöshet mot huvudman* döms *det* till ansvar enligt 23 kap. För förberedelse till grovt givande av muta döms *det* också till ansvar enligt 23 kap.

I paragrafen regleras straffansvar för förstadier till brott i 10 kap. Paragrafen ändras på så sätt även stämpling till grov förskingring samt förberedelse och stämpling till grov trolöshet mot huvudman kriminaliseras. Ändringarna behandlas i avsnitt 5.6.4.

11 kap.

6 § För försök till oredlighet mot borgenärer enligt 1 § första stycket eller försök till sådan oredlighet enligt 1 § andra stycket som innebär att tillgång bortförs ur *landet* döms *det* till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller i fall då *ett* sådant brott ska bedömas som grov oredlighet mot borgenärer. För *förberedelse eller stämpling till grov oredlighet mot borgenärer* eller förberedelse till grovt bokföringsbrott döms *det* också till ansvar enligt 23 kap.

Paragrafen, som reglerar straffansvar för förstadier till brott i 11 kap., ändras på så sätt även förberedelse och stämpling till grov oredlighet mot borgenärer kriminaliseras. Ändringen behandlas i avsnitt 5.6.4.

12 kap.

5 § För försök eller förberedelse till grov skadegörelse och *för* försök till skadegörelse samt för underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* grov skadegörelse döms *det* till ansvar enligt 23 kap.

Bestämmelsen, som reglerar straffansvar för osjälvständiga brott i 12 kap., ändras genom att underlåtenhetsansvaret utvidgas till att även omfatta underlåtenhet att förhindra grov skadegörelse. Ändringen behandlas i avsnitt 6.3. Bestämmelsen utgör en sådan särskild föreskrift som enligt 23 kap. 6 § andra stycket krävs för att den som har ett bestäm-

Prop. 2015/16:113 mande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott inom ramen för sammanslutningen ska kunna dömas för underlåtenhet att förhindra ett visst brott. Se vidare författningskommentaren till 23 kap. 6 §.

13 kap.

12 § För försök, förberedelse eller stämpling till mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, sabotage, grovt sabotage, kapning, sjö- eller luftfarts-sabotage, flygplatssabotage eller spridande av gift eller smitta eller till förgöring och för underlåtenhet att avslöja eller förhindra sådant brott döms det till ansvar enligt 23 kap.

Bestämmelsen, som reglerar straffansvar för osjälvständiga brott i 13 kap., ändras genom att underlåtenhetsansvaret utvidgas till att även omfatta underlåtenhet att förhindra mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, sabotage, grovt sabotage, kapning, sjö- eller luftfarts-sabotage, flygplatssabotage eller spridande av gift eller smitta eller till förgöring. Ändringen behandlas i avsnitt 6.3. Bestämmelsen utgör en sådan särskild föreskrift som enligt 23 kap. 6 § andra stycket krävs för att den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott inom ramen för sammanslutningen ska kunna dömas för underlåtenhet att förhindra ett visst brott. Se vidare författningskommentaren till 23 kap. 6 §.

14 kap.

13 § För försök eller förberedelse till urkundsförfalskning, grov urkundsförfalskning, hindrande av urkunds bevisfunktion, signaturförfalskning, penningförfalskning, märkesförfalskning, förfalskning av fast märke eller brukande av vad som förfalskats och för underlåtenhet att avslöja eller förhindra penningförfalskning döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök till olovlig befattning med falska pengar som består i försök till anskaffande eller mottagande av det förfalskade. Skulle brottet, om det fullbordats, ha varit att anse som ringa, ska gärningen dock inte medföra ansvar.

Bestämmelsen, som reglerar straffansvar för osjälvständiga brott i 14 kap., ändras genom att underlåtenhetsansvaret utvidgas till att även omfatta underlåtenhet att förhindra penningförfalskning. Ändringen behandlas i avsnitt 6.3. Bestämmelsen utgör en sådan särskild föreskrift som enligt 23 kap. 6 § andra stycket krävs för att den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott inom ramen för sammanslutningen ska kunna dömas för underlåtenhet att förhindra ett visst brott. Se vidare författningskommentaren till 23 kap. 6 §.

16 kap.

17 § För förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja eller förhindra myteri döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök eller förberedelse till grovt dobbleri, försök till sådant barnpornografibrott som avses i 10 a § första stycket och försök eller förberedelse till grovt barnpornografibrott.

Bestämmelsen, som reglerar straffansvar för osjälvständiga brott i 16 kap., ändras genom att underlåtenhetsansvaret utvidgas till att även

omfatta underlåtenhet att förhindra myteri. Ändringen behandlas i avsnitt 6.3. Bestämmelsen utgör en sådan särskild föreskrift som enligt 23 kap. 6 § andra stycket krävs för att den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott inom ramen för sammanslutningen ska kunna dömas för underlåtenhet att förhindra ett visst brott. Se vidare författningskommentaren till 23 kap. 6 §.

17 kap.

1 § Den som med våld eller hot om våld förgriper sig *på en tjänsteman* i hans eller hennes myndighetsutövning eller för att tvinga tjänstemannen till eller hindra honom eller henne från en åtgärd i myndighetsutövningen eller för att hämnas för en sådan åtgärd döms för våld eller hot mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller om någon *på detta sätt* förgriper sig mot en tjänsteman som tidigare har utövat myndighet för vad han eller hon har gjort eller underlåtit att göra i myndighetsutövningen.

Om brottet är grovt döms för grovt våld eller hot mot tjänsteman till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

- 1. har innefattat våld av allvarligt slag,*
- 2. har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag, eller*
- 3. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.*

Paragrafen behandlar våld eller hot mot tjänsteman. Brottets gradindelning ändras genom att det införs en grov grad, med brottsbeteckningen grovt våld eller hot mot tjänsteman, samtidigt som den ringa graden tas bort och straffskalan för brottets normalgrad ändras. Vidare införs omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt (kvalifikationsgrunder). Ändringarna behandlas i avsnitt 7.4.7 och 7.5.

Första stycket, som har utformats i enlighet med Lagrådets förslag, ändras redaktionellt bl.a. genom att begreppet tjänsteman införs i beskrivningen av den straffbara gärningen där det används för att beteckna den person som gärningen riktas mot. Ändringen syftar till att förenkla lagtexten och innebär inte någon saklig ändring.

Av första stycket framgår den nya straffskalan för brottets normalgrad. Straffskalan, som tidigare var fängelse i högst fyra år, omfattar nu böter eller fängelse i högst två år.

Sänkningen av straffminimum från fängelseminimum till bötesminimum är en följd av att brottets ringa grad tas bort. Den nya straffskalan för brott av normalgraden innefattar straffskalan för den tidigare ringa graden, som utgjordes av böter eller fängelse i högst sex månader. Någon ändring i fråga om vilka gärningar som bör föranleda ett bötesstraff är inte avsedd; bötesstraffet bör förbehållas sådana gärningar som tidigare var att bedöma som ringa brott.

Sänkningen av straffmaximum från fängelse i fyra år till fängelse i två år för brott av normalgraden är föranledd av att en grov grad av brottet införs. Ändringen får till följd att vissa gärningar som tidigare utgjort våld eller hot mot tjänsteman av normalgraden i stället ska bedömas som grovt våld eller hot mot tjänsteman enligt den nya bestämmelsen i andra stycket.

Straffskalan för grovt våld eller hot mot tjänsteman är, som framgår av *andra stycket*, fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. I bestämmelsen anges tre kvalifikationsgrunder för grovt brott. Uppräkningen är inte uttömmande. Frågan om ett brott ska bedömas som grovt ska avgöras med beaktande av samtliga omständigheter vid brottet.

Den *första punkten* behandlar det fallet att gärningen har innefattat våld av allvarligt slag. Denna kvalifikationsgrund behandlas i författningskommentaren till 4 kap. 4 § andra stycket 1.

Den *andra punkten* avser fall där gärningen har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag. Se vidare författningskommentaren till 4 kap. 4 § andra stycket 2.

Den *tredje punkten* tar sikte på fall där gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art. Angående bestämmelsens närmare innebörd hänvisas till författningskommentaren till 4 kap. 4 § andra stycket 3. De exempel som anges där kan vara relevanta även i fråga om våld eller hot mot tjänsteman.

2 § Den som, på något annat sätt än som anges i 1 §, otillbörligen utför en gärning som syftar till att tvinga eller hindra en tjänsteman i hans eller hennes myndighetsutövning eller att hämnas för en åtgärd i myndighetsutövningen och som för tjänstemannen medför lidande, skada eller annan olägenhet, eller hotar med en sådan gärning, döms för förgripelse mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om brottet är grovt döms för grov förgripelse mot tjänsteman till fängelse i högst fyra år.

Paragrafen behandlar förgripelse mot tjänsteman. Den ändras genom att det införs en särskild brottsbeteckning för brottets grova grad. Ändringen behandlas i avsnitt 7.5. Vidare ändras bestämmelsen, som har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag, redaktionellt genom att begreppet tjänsteman införs i beskrivningen av den straffbara gärningen där det används för att beteckna den person som gärningen riktas mot. Ändringen syftar till att förenkla lagtexten och innebär inte någon saklig ändring.

10 § Den som med våld eller hot om våld angriper någon för att *han eller hon* gjort anmälan, fört talan, avlagt vittnesmål eller annars vid förhör avgett utsaga hos en domstol eller annan myndighet eller för att hindra någon från en sådan åtgärd döms för övergrepp i rättssak till fängelse i högst fyra år. Detsamma gäller den som med någon annan gärning, som medför lidande, skada eller olägenhet, eller med hot om en sådan gärning angriper någon för att *han eller hon* avlagt vittnesmål eller annars avgett utsaga vid förhör hos en myndighet eller för att hindra honom eller henne från att avge en sådan utsaga.

Med domstol eller annan myndighet i första stycket avses även en dömande kammare eller ett annat organ i Internationella brottmålsdomstolen.

Om brottet är grovt döms för grovt övergrepp i rättssak till fängelse i lägst två och högst åtta år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas

1. om det har uppkommit eller funnits risk för betydande men för det allmänna eller någon enskild,

2. om gärningen har innefattat våld eller hot av allvarligt slag, eller

3. om gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Paragrafen behandlar övergrepp i rättssak. Där införs omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt (kvalifikationsgrunder). Vidare införs brottsbeteckningarna grovt övergrepp i rättssak och ringa övergrepp i rättssak för brottets grova respektive ringa grad. Ändringarna behandlas i avsnitt 7.4.9 och 7.5.

De nya kvalifikationsgrunderna anges i *tredje stycket*. Uppräkningen är inte uttömmande. Frågan om brottet ska bedömas som grovt ska avgöras med beaktande av samtliga omständigheter vid brottet.

Den *första punkten* avser fall där det har uppkommit eller funnits risk för betydande men för det allmänna eller någon enskild. Kvalifikationsgrunden lagfäster ett tidigare förarbetsuttalande (se prop. 1981/82:141 s. 36).

Den *andra punkten* behandlar gärningar som har innefattat våld eller hot av allvarligt slag. I den kvalifikationsgrund om hot av allvarligt slag som införs bl.a. i bestämmelsen om grovt olaga tvång (se författningskommentaren till 4 kap. 4 § andra stycket 2) anges som exempel att gärningen har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital. Omständigheterna kan, särskilt när det även föreligger andra försvårande omständigheter, innebära att ett övergrepp i rättssak bör anses som grovt. Det är emellertid inte givet att dessa omständigheter i avsaknad av andra försvårande inslag bör medföra att ett övergrepp i rättssak ska bedömas som grovt brott med ett straffminimum om fängelse i två år. Frågan får avgöras med beaktande av samtliga omständigheter.

Den *tredje punkten* tar sikte på fall där gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art. Angående bestämmelsens närmare innebörd hänvisas till författningskommentaren till 4 kap. 4 § andra stycket 3. De exempel som anges där kan vara relevanta även i fråga om övergrepp i rättssak.

16 § För försök eller förberedelse till våld eller hot mot tjänsteman, *grovt våld eller hot mot tjänsteman, grov förgripelse mot tjänsteman, övergrepp i rättssak, grovt övergrepp i rättssak eller främjande av flykt* döms det till ansvar enligt 23 kap. *Detsamma gäller för stämpling till grovt våld eller hot mot tjänsteman, grov förgripelse mot tjänsteman, övergrepp i rättssak eller grovt övergrepp i rättssak.*

I paragrafen regleras straffansvar för osjälvständiga brott i 17 kap. Paragrafen ändras i två avseenden. För det första anpassas bestämmelsens utformning till den gradindelning som sker av brottet våld eller hot mot tjänsteman, så att det av bestämmelsen framgår att även grovt våld eller hot mot tjänsteman är kriminaliserat på försöks- och förberedelsestadiet. För det andra kriminaliseras även stämpling till grovt våld eller hot mot tjänsteman liksom försök, förberedelse och stämpling till grov förgripelse mot tjänsteman, övergrepp i rättssak och grovt övergrepp i rättssak. Ändringarna behandlas i avsnitt 5.6.6 och 5.6.7.

18 kap.

7 § För försök, förberedelse eller stämpling till uppror eller väpnat hot mot laglig ordning, för underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* sådant brott *och* för försök

Prop. 2015/16:113 till brott mot medborgerlig frihet eller svikande av försvarsplikt döms det till ansvar enligt 23 kap.

Bestämmelsen, som reglerar straffansvar för osjälvständiga brott i 18 kap., ändras genom att underlåtenhetsansvaret utvidgas till att även omfatta underlåtenhet att förhindra uppror eller väpnat hot mot laglig ordning. Ändringen behandlas i avsnitt 6.3. Bestämmelsen utgör en sådan särskild föreskrift som enligt 23 kap. 6 § andra stycket krävs för att den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott inom ramen för sammanslutningen ska kunna dömas för underlåtenhet att förhindra ett visst brott. Se vidare författningskommentaren till 23 kap. 6 §.

19 kap.

14 § För försök, förberedelse eller stämpling till högförräderi, trolöshet vid förhandling med främmande makt, spioneri, grovt spioneri, grov obehörig befattning med hemlig uppgift, olovlig underrättelseverksamhet mot främmande makt eller olovlig underrättelseverksamhet mot person döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök eller förberedelse till obehörig befattning med hemlig uppgift. Som stämpling till högförräderi ska även anses att träda i förbindelse med främmande makt för att förbereda, möjliggöra eller underlätta att sådant brott kan begås.

Den som underlåter att avslöja *eller förhindra* högförräderi, trolöshet vid förhandling med främmande makt, spioneri, grovt spioneri eller grov obehörig befattning med hemlig uppgift döms till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller även om han eller hon inte insett men borde ha insett att brottet *var förestående eller pågick*.

Bestämmelsen, som reglerar straffansvar för osjälvständiga brott i 19 kap., ändras genom att underlåtenhetsansvaret utvidgas till att även omfatta underlåtenhet att förhindra högförräderi, trolöshet vid förhandling med främmande makt, spioneri, grovt spioneri eller grov obehörig befattning med hemlig uppgift. Ändringen behandlas i avsnitt 6.3. Bestämmelsen utgör en sådan särskild föreskrift som enligt 23 kap. 6 § andra stycket krävs för att den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott inom ramen för sammanslutningen ska kunna dömas för underlåtenhet att förhindra ett visst brott. Se vidare författningskommentaren till 23 kap. 6 §.

21 kap.

15 § För försök, förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* rymning samt för försök, förberedelse eller stämpling till våld eller hot mot förman döms det till ansvar enligt 23 kap.

För medverkan till tjänstebrott får dömas endast den som därigenom åsidosatt tjänsteplikt.

Bestämmelsen, som reglerar straffansvar för osjälvständiga brott i 21 kap., ändras genom att underlåtenhetsansvaret utvidgas till att även omfatta underlåtenhet att förhindra rymning. Ändringen behandlas i avsnitt 6.3. Bestämmelsen utgör en sådan särskild föreskrift som enligt 23 kap. 6 § andra stycket krävs för att den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott

inom ramen för sammanslutningen ska kunna dömas för underlåtenhet att förhindra ett visst brott. Se vidare författningskommentaren till 23 kap. 6 §.

22 kap.

7 § För försök, förberedelse eller stämpling till landsförräderi eller landssvek döms det till ansvar enligt 23 kap. Som stämpling ska även anses att träda i förbindelse med fienden för att förbereda, möjliggöra eller underlätta att *något av dessa brott begås*. För förberedelse eller stämpling under tid då landet hotas av krig, ockupation eller andra fiendtligheter ska det dömas till ansvar trots att fiendtligheter inte brutit ut.

Den som underlåter att avslöja eller förhindra landsförräderi eller landssvek ska dömas till ansvar enligt 23 kap. Till ansvar för underlåtenhet att avslöja landsförräderi eller landssvek ska även den dömas som inte insett men borde ha insett att brottet var förestående eller pågick.

Bestämmelsen, som reglerar straffansvar för osjälvständiga brott i 22 kap., ändras genom att underlåtenhetsansvaret utvidgas till att även omfatta underlåtenhet att förhindra landsförräderi eller landssvek. Ändringen behandlas i avsnitt 6.3. Bestämmelsen utgör en sådan särskild föreskrift som enligt 23 kap. 6 § andra stycket krävs för att den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott inom ramen för sammanslutningen ska kunna dömas för underlåtenhet att förhindra ett visst brott. Se vidare författningskommentaren till 23 kap. 6 §.

Bestämmelsen i nu aktuell lydelse upphör att gälla den dag regeringen bestämmer att lydelsen enligt lagen (1998:1703) om ändring i brottsbalken ska träda i kraft (prop. 1997/98:174). Se vidare författningskommentaren till lagen om ändring i den lagen.

23 kap.

2 § Den som, med uppsåt att utföra eller främja brott,

1. tar emot eller lämnar pengar eller annat som betalning för ett brott eller för att täcka kostnader för utförande av ett brott, eller

2. skaffar, tillverkar, lämnar, tar emot, förvarar, transporterar, sammanställer eller tar annan liknande befattning med något som är särskilt ägnat att användas som hjälpmedel vid ett brott,

ska i de fall det särskilt anges dömas för förberedelse till brottet, om han eller hon inte har gjort sig skyldig till fullbordat brott eller försök.

I de fall det särskilt anges döms för stämpling till brott. Med stämpling förstås att någon i samråd med någon annan beslutar gärningen eller att någon söker anstifta någon annan eller åtar eller erbjuder sig att utföra den.

Straffet för förberedelse eller stämpling ska bestämmas under den högsta och får sättas under den lägsta gräns som gäller för fullbordat brott. Högre straff än fängelse i två år får bestämmas endast om fängelse i sex år eller mer kan följa på det fullbordade brottet.

Om faran för att brottet skulle fullbordas var ringa eller om gärningen med hänsyn till andra omständigheter är mindre allvarlig, ska det inte dömas till ansvar.

Paragrafen, som reglerar straffansvar för förberedelse och stämpling, ändras i två avseenden. Ändringarna behandlas i avsnitt 5.2 och 5.3.

Den första ändringen, i tredje stycket, avser straffskalan. Där anges att högre straff än fängelse i två år får bestämmas om fängelse i sex år eller

Prop. 2015/16:113 mer – i stället för som tidigare åtta år eller mer – kan följa på det fullbordade brottet.

Den andra ändringen innebär att den ansvarsfrihetsregel som finns i paragrafens *sista stycke* utvidgas till att omfatta inte bara situationer där faran för fullbordan är ringa utan också andra situationer där gärningen är mindre allvarlig. Vid bedömningen av om gärningen ska vara ansvarsfri bör, vid sidan av vad som sedan tidigare gäller, hänsyn framförallt tas till det avsedda brottets straffvärde. Det förhållandet att straffvärdet för den planerade gärningen inte är högre än fängelse i tre till fyra månader bör ofta kunna leda till att förberedelse- eller stämplingsgärningen bedöms vara mindre allvarlig. Också omständigheterna kring förberedelse- eller stämplingsgärningen ska beaktas. Exempelvis bör det förhållandet att gärningen har en påtagligt spontan karaktär kunna tala för att gärningen är att anse som mindre allvarlig. Däremot kan inte förberedelse eller stämpling till brott som innebär fara för annans liv, hälsa eller personliga säkerhet anses som mindre allvarligt.

6 § *Den som underlåter att i tid anmäla eller annars avslöja ett förestående eller pågående brott ska, i de fall det är särskilt föreskrivet, dömas för underlåtenhet att avslöja brottet enligt vad som är föreskrivet för den som medverkat endast i mindre mån till sådant brott. Högre straff än fängelse i två år får dock inte dömas ut. I de fall det är särskilt föreskrivet ska för underlåtenhet att avslöja brott även den dömas som inte haft uppsåt till men borde ha insett att brottet var förestående eller pågick.*

Den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott inom ramen för sammanslutningen ska, i de fall det är särskilt föreskrivet, dömas för underlåtenhet att förhindra brottet enligt första stycket.

För underlåtenhet att förhindra brott döms också en förälder eller annan uppfostrare eller förmyndare som underlåter att hindra den som står under hans eller hennes vård eller lydnad från att begå brott.

Ansvar för underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott förutsätter att

- 1. gärningen har fortskridit så långt att den är straffbar, och*
- 2. brottet kan avslöjas eller förhindras utan fara för den handlande eller för någon annan och, i fall som avses i tredje stycket, att brottet kan förhindras utan anmälan till myndighet.*

I paragrafen regleras straffansvar för underlåtenhet att avslöja respektive förhindra brott. Förutom rent redaktionella justeringar ändras paragrafen i tre avseenden. Ändringarna behandlas i avsnitt 6.2 och 6.4. Bestämmelsens *tredje stycke* har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Genom den första ändringen tillförs bestämmelsen ett nytt *andra stycke* där en ny form av underlåtenhet att förhindra brott kriminaliseras. Det tidigare *andra stycket* flyttas till tredje stycket. Ansvar enligt den nya bestämmelsen i *andra stycket* träffar den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och som, i de fall det är särskilt föreskrivet, underlåter att förhindra brott som begås inom ramen för sammanslutningen. Ansvaret omfattar endast uppsåtliga brott (jfr *sista meningen i första stycket*).

För att någon ska anses ha ett bestämmande inflytande i en sammanslutning krävs att personen har makt att besluta om vad som görs inom ramen för sammanslutningen eller en del av denna, dvs. att han eller hon har möjlighet att styra över vad andra personer i sammanslutningen gör.

Till denna krets hör dels den som har ett inflytande över sammanslutningens verksamhet i kraft av sin formella ställning, dels den som utan att ha en formell position i sammanslutningen faktiskt utövar ledningen av hela eller delar av verksamheten. Bedömningen av om en person har ett bestämmande inflytande görs utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

De sammanslutningar som avses inbegriper såväl olika former av juridiska personer som andra typer av grupperingar och nätverk. Det måste dock handla om personer som samverkar under en inte helt obetydlig tidsperiod. Det finns inget krav på att sammanslutningen är att hänföra till den organiserade brottsligheten eller annars är kriminell.

Den straffbara gärningen består i att en person som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning underlåter att förhindra ett brott som begås inom ramen för sammanslutningen. Med brott avses i detta sammanhang ett fullbordat brott. För att man ska kunna tala om att en person har underlåtit att förhindra ett visst brott måste det förutsättas att personen hade kunnat förhindra detsamma. Vid bedömningen av om kravet är uppfyllt får man på samma sätt som man normalt gör när det gäller kausalitetskravet vid orsakande genom underlåtenhet bedöma om det i hög grad är sannolikt att brottet hade förhindrats om personen hade agerat (se bl.a. NJA 2007 s. 369).

Det relevanta brottet ska vara begånget inom ramen för sammanslutningen. Detta innebär att gärningen ska ha anknytning till sammanslutningens verksamhet. Till exempel torde ett mord som begås inom ramen för en uppgörelse mellan kriminella gäng regelmässigt ha en sådan anknytning till gängets verksamhet att ansvar kan bli aktuellt.

Bestämmelsen är tillämplig endast i de fall det är särskilt föreskrivet att ansvar för underlåtenhet att förhindra brott är kriminaliserat. Ansvar förutsätter alltså på samma sätt som de flesta osjälvständiga brottsformer att det finns ett särskilt stadgande som anger att brottsformen är kriminaliserad i relation till ett visst brott.

Ändringen innebär att personer med ett bestämmande inflytande i en sammanslutning är skyldiga att förhindra vissa brott och inte bara omfattas av den allmänt gällande skyldigheten i första stycket att anmäla eller annars avslöja vissa brott. Normalt bör ansvar för dessa personer i första hand dömas ut enligt bestämmelsens nya andra stycke, och först om sådant ansvar inte kan dömas ut bör ansvar enligt första stycket aktualiseras.

Genom den andra ändringen justeras bestämmelsen i *tredje stycket* om föräldrars, andra uppfostrares eller förmyndares ansvar att hindra den som står under dessa personers vårdnad från att begå brott. Orden ”i annat fall än första stycket avser” stryks i syfte att förtydliga att föräldrars m.fl. ansvar att förhindra brott gäller alla brott.

Genom den tredje ändringen flyttas undantaget för fall där avslöjandet eller förhindrandet inte kan ske utan fara till bestämmelsens *sista stycke*. Undantaget, som gäller även för de personer som omfattas av det nya underlåtenhetsbrottet, utvidgas till att omfatta också fara för andra personer än den handlande eller någon honom eller henne närstående.

Ansvarsfrihet bör kunna aktualiseras om det föreligger konkreta hot om allvarliga repressalier mot gärningsmannen eller någon annan. Ansvarsfrihet bör också i vissa fall kunna aktualiseras om ett avslöjande

Prop. 2015/16:113 av brottet skulle göra klart att en person inom ett kriminellt nätverk eller en kriminell gruppering spridit uppgifter om nätverket eller grupperingen och att avslöjandet därför skulle innebära fara för honom eller henne.

Av bestämmelsen i sista stycket framgår också att, till skillnad från vad som gäller för föräldrar, andra uppfostrare och förmyndare, ansvar för personer med ett bestämmande inflytande i en sammanslutning att förhindra brott inte förutsätter att förhindrandet kunnat ske utan anmälan till myndighet.

10.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:1703) om ändring i brottsbalken

22 kap.

7 § För försök, förberedelse eller stämpling till landsförräderi eller landssvek döms det till ansvar enligt 23 kap. Som stämpling ska även anses att träda i förbindelse med fienden för att förbereda, möjliggöra eller underlätta att *något av dessa brott begås*. För förberedelse eller stämpling under tid då *landet* hotas av krig, ockupation eller andra fientligheter ska det dömas till ansvar trots att fientligheter inte *brutit ut*.

Den som underlåter att avslöja eller förhindra landsförräderi eller landssvek ska dömas till ansvar enligt 23 kap. Till ansvar för underlåtenhet att avslöja landsförräderi eller landssvek ska även den dömas som inte insett men borde ha insett att brottet var förestående eller pågick.

För försök eller förberedelse till olovlig kärnsprängning ska det dömas till ansvar enligt 23 kap.

Bestämmelsen, som med ett nytt tredje stycke träder i kraft den dag regeringen bestämmer (prop. 1997/98:174), reglerar straffansvar för osjälvständiga brott i 22 kap. brottsbalken. Bestämmelsen ändras genom att underlåtenhetsansvaret utvidgas till att även omfatta underlåtenhet att förhindra landsförräderi eller landssvek. Ändringen behandlas i avsnitt 6.3. Bestämmelsen utgör en sådan särskild föreskrift som enligt 23 kap. 6 § andra stycket brottsbalken krävs för att den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott inom ramen för sammanslutningen ska kunna dömas för underlåtenhet att förhindra ett visst brott. Se vidare författningskommentaren till 23 kap. 6 § brottsbalken.

10.3 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

27 kap.

20 d § Med hemlig rumsavlyssning avses avlyssning eller upptagning som

1. görs i hemlighet och med ett tekniskt hjälpmedel som är avsett att återge ljud, och

2. avser tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster som allmänheten inte har tillträde till.

Hemlig rumsavlyssning får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. spioneri enligt 19 kap. 5 § brottsbalken,

3. brott som avses i 3 § lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har

understöts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning och det kan antas att brottet inte leder till endast böter,

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år och det är fråga om

- a) människohandel enligt 4 kap. 1 a § brottsbalken,
- b) våldtäkt enligt 6 kap. 1 § första eller andra stycket brottsbalken,
- c) grovt sexuellt tvång enligt 6 kap. 2 § tredje stycket brottsbalken,
- d) våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 4 § första eller andra stycket brottsbalken,
- e) grovt sexuellt övergrepp mot barn enligt 6 kap. 6 § andra stycket brottsbalken,
- f) grovt utnyttjande av barn för sexuell posering enligt 6 kap. 8 § tredje stycket brottsbalken,
- g) grovt koppleri enligt 6 kap. 12 § tredje stycket brottsbalken,
- h) grov utpressning enligt 9 kap. 4 § andra stycket brottsbalken,
- i) grovt barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § femte stycket brottsbalken,
- j) grovt övergrepp i rättsak enligt 17 kap. 10 § tredje stycket brottsbalken,
- k) grovt narkotikabrott enligt 3 § narkotikastrafflagen (1968:64), eller
- l) grov narkotikasmuggling enligt 6 § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

5. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff,

6. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 4, om en sådan gärning är belagd med straff och det med hänsyn till omständigheterna kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i fyra år.

Bestämmelsen, som reglerar hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, ändras genom att grov utpressning nämns i *punkt 4 h* och grovt övergrepp i rättsak i *punkt 4 j*. Ändringarna görs i förtydligande syfte till följd av att det införs särskilda brottsbeteckningar för brottens grova grad. Ändringarna behandlas i avsnitt 7.5.

10.4 Förslaget till lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69)

11 § För förberedelse *eller stämpling* till grovt skattebrott döms *det* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Paragrafen, som reglerar straffansvar för osjälvständiga brottsformer av skattebrott, ändras på så sätt att även stämpling till grovt skattebrott kriminaliseras. Ändringen behandlas i avsnitt 5.6.4.

10.5 Förslaget till lag om ändring i sjömanslagen (1973:282)

69 § För förberedelse eller stämpling till brott som avses i 68 § eller underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* sådant brott döms *det* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken. Detsamma gäller för försök eller förberedelse till brott som avses i 67 §, om *inte* brottet skulle ha varit att anse som ringa om det *hade* fullbordats.

Bestämmelsen, som reglerar straffansvar för osjälvständiga brott i sjömanslagen, ändras genom att underlåtenhetsansvaret utvidgas till att även

Prop. 2015/16:113 omfatta underlåtenhet att förhindra brott enligt 68 §. Ändringen behandlas i avsnitt 6.3. Bestämmelsen utgör en sådan särskild föreskrift som enligt 23 kap. 6 § andra stycket brottsbalken krävs för att den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott inom ramen för sammanslutningen ska kunna dömas för underlåtenhet att förhindra ett visst brott. Se vidare författningskommentaren till 23 kap. 6 § brottsbalken.

10.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1982:316) med förbud mot könsstypning av kvinnor

2 § Den som bryter mot 1 § döms till fängelse i högst fyra år.

Om brottet har medfört livsfara, allvarlig sjukdom eller i annat fall inneburit ett synnerligen hänsynslöst beteende, *ska* det bedömas som grovt. För grovt brott döms *det* till fängelse *i* lägst två och högst tio år.

För försök, förberedelse och stämpling samt *för* underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* brott döms *det* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Bestämmelsen i tredje stycket, som reglerar straffansvar för osjälvständiga brott i lagen, ändras genom att underlåtenhetsansvaret utvidgas till att även omfatta underlåtenhet att förhindra brott enligt första stycket. Ändringen behandlas i avsnitt 6.3. Bestämmelsen utgör en sådan särskild föreskrift som enligt 23 kap. 6 § andra stycket brottsbalken krävs för att den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott inom ramen för sammanslutningen ska kunna dömas för underlåtenhet att förhindra ett visst brott. Se vidare författningskommentaren till 23 kap. 6 § brottsbalken.

10.7 Förslaget till lag om ändring i vapenlagen (1996:67)

9 kap.

8 § *För försök, förberedelse eller stämpling till grovt vapenbrott eller synnerligen grovt vapenbrott döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.*

I bestämmelsen, som är ny, kriminaliseras försök, förberedelse och stämpling till grovt vapenbrott och synnerligen grovt vapenbrott. Ändringen behandlas i avsnitt 5.6.8. Kriminaliseringen av försök och förberedelse till grovt eller synnerligen grovt vapenbrott i form av innehav av vapen innebär i praktiken försök och förberedelse som avser att komma i besittning av vapen. Ett exempel på en sådan typ av gärning är att en kriminell gruppering försöker komma i besittning av illegala vapen genom att beställa dem från utlandet, men transporten stoppas på vägen till Sverige. Ett annat exempel är att det träffats en överenskommelse om försäljning av ett vapen och köparen beger sig till den plats där säljaren har uppgett att vapnet kan hämtas och betalningen lämnas men mellankommande omständigheter medför att transaktionen inte fullbordas.

10.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (2003:148) om straff för terroristbrott

Prop. 2015/16:113

3 § Följande gärningar utgör terroristbrott under de förutsättningar som anges i 2 § i denna lag:

1. mord, 3 kap. 1 § brottsbalken,
2. dråp, 3 kap. 2 § brottsbalken,
3. grov misshandel, 3 kap. 6 § brottsbalken,
4. människorov, 4 kap. 1 § brottsbalken,
5. olaga frihetsberövande, 4 kap. 2 § brottsbalken,
6. grov skadegörelse, 12 kap. 3 § brottsbalken,
7. mordbrand och grov mordbrand, 13 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken,
8. allmänfarlig ödeläggelse, 13 kap. 3 § brottsbalken,
9. sabotage och grovt sabotage, 13 kap. 4 och 5 §§ brottsbalken,
10. kapning och sjö- eller luftfartssabotage, 13 kap. 5 a § brottsbalken,
11. flygplatssabotage, 13 kap. 5 b § brottsbalken,
12. spridande av gift eller smitta, 13 kap. 7 § brottsbalken,
13. olovlig befattning med kemiska vapen, 22 kap. 6 a § brottsbalken,
14. vapenbrott, grovt vapenbrott och synnerligen grovt vapenbrott, 9 kap. 1 § första stycket och 1 a § vapenlagen (1996:67),
15. brott enligt 29 § tredje stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor,
16. uppsåtligt brott enligt 25 och 26 §§ lagen (1992:1300) om krigsmateriel, som avser kärnladdningar, radiologiska, biologiska och kemiska stridsmedel, apparater och andra anordningar för spridning av radiologiska, biologiska eller kemiska stridsmedel samt speciella delar och substanser till sådant material,
17. brott enligt 18, 18 a och 20 §§ lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd, som avser sådana produkter eller sådant tekniskt bistånd som kan användas för att framställa kärnladdningar, biologiska eller kemiska vapen,
18. smuggling och grov smuggling, 3 och 5 §§ lagen (2000:1225) om straff för smuggling, om brottet avser sådana varor som omfattas av 14–17,
19. olaga hot och grovt olaga hot, 4 kap. 5 § brottsbalken, som innefattar hot om att begå någon av de gärningar som avses i 1–18.

Bestämmelsen anger vilka gärningar som, under förutsättning att de kvalificerande rekvisiten i 2 § är uppfyllda, utgör terroristbrott. Den ändras genom att grovt olaga hot nämns i *punkt 19*. Ändringen görs i förtydligande syfte till följd av att det införs en särskild brottsbeteckning för brottets grova grad. Ändringen behandlas i avsnitt 7.5.

4 § För försök, förberedelse eller stämpling till samt underlåtenhet att avslöja eller förhindra terroristbrott döms *det* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Bestämmelsen, som reglerar straffansvar för osjälvständiga brottsformer av terroristbrott, ändras genom att underlåtenhetsansvaret utvidgas till att även omfatta underlåtenhet att förhindra terroristbrott. Ändringen behandlas i avsnitt 6.3. Bestämmelsen utgör en sådan särskild föreskrift som enligt 23 kap. 6 § andra stycket brottsbalken krävs för att den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott inom ramen för sammanslutningen ska kunna dömas för underlåtenhet att förhindra ett visst brott. Se vidare författningskommentaren till 23 kap. 6 § brottsbalken.

10.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser

16 § För försök, förberedelse eller stämpling till och underlåtenhet att avslöja eller förhindra folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelse döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Bestämmelsen, som reglerar straffansvar för osjälvständiga brott i lagen om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser, ändras genom att underlåtenhetsansvaret utvidgas till att även omfatta underlåtenhet att förhindra folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelse. Ändringen behandlas i avsnitt 6.3. Bestämmelsen utgör en sådan särskild föreskrift som enligt 23 kap. 6 § andra stycket brottsbalken krävs för att den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott inom ramen för sammanslutningen ska kunna dömas för underlåtenhet att förhindra ett visst brott. Se vidare författningskommentaren till 23 kap. 6 § brottsbalken. Bestämmelsen är subsidiär i förhållande till bestämmelserna om utvidgat gärningsmannaskap och underlåtenhet att utöva kontroll i 13 och 14 §§ lagen om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser.

Sammanfattning av betänkandet Organiserad brottslighet – förfälts- och underlåtenhetsansvar, kvalifikationsgrunder m.m. (SOU 2014:63)

Prop. 2015/16:113
Bilaga 1

Utredningens uppdrag

Utredningens övergripande uppgift har varit att analysera om det straffrättsliga regelverket på vissa områden kan skärpas för att på ett mer effektivt sätt motverka organiserad brottslighet. Uppdraget framgår av direktiv som beslutades den 21 februari 2013 (dir. 2013:19), se bilaga 1 samt av tilläggsdirektiv som beslutades den 5 december 2013, (dir. 2013:112), se bilaga 2.

I uppdraget har ingått att överväga om kriminaliseringen av brott på försöks-, förberedelse- och stämplingsstadiet bör utvidgas, om straffskalan för förberedelse och stämpling bör förändras, om straffansvaret för underlåtenhet att avslöja respektive hindra brott bör skärpas för personer som har anknytning till den brottsliga verksamhet där brottet har begåtts och om det, för några brott som är vanligt förekommande inom organiserad brottslighet, finns skäl att införa omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt eller om befintliga omständigheter behöver ses över eller kompletteras.

Kriminalisering av osjälvständiga brott

Våra utgångspunkter

Ett utmärkande drag när det gäller organiserad brottslighet är att flera personer är delaktiga i den brottsliga verksamheten, även om alla inte deltar på samma sätt eller i samma utsträckning. Dessutom kan brottsligheten vara både sofistikerad och välplanerad. Detta innebär att de s.k. osjälvständiga brottsformerna, dvs. försök, förberedelse, stämpling och medverkan till brott samt underlåtenhet att avslöja respektive hindra brott, har särskilt stor betydelse för förutsättningarna att motverka sådan brottslighet.

Vid bedömning av om osjälvständiga brottsformer bör kriminaliseras i relation till en viss brottstyp finns ett antal faktorer som måste tas i beaktande. För det första bör gärningens straffvärdhet bedömas. Straffvärdheten hos ett osjälvständigt brott är beroende både av det avsedda brottets svårhet och av dess skyddsintresse. En utgångspunkt för bedömningen av om en viss osjälvständig brottsform bör kriminaliseras eller inte är därför det självständiga brottets abstrakta straffvärde. Det är inte möjligt att ange ett visst straffvärde vid vilket kriminalisering i förfältet alltid är lämplig eftersom även andra faktorer bör påverka bedömningen. Det bör t.ex. i större utsträckning vara möjligt att kriminalisera förstadier till brott i de fall skyddsintresset är frid och frihet än vid angrepp på förmögenhet.

Vid bedömning av straffvärdheten hos de osjälvständiga brotten bör hänsyn vidare tas till det självständiga brottets konstruktion och till hur nära ett fullbordat brott gärningsmomenten är. Om ett brott är konstruerat

som ett skadebrott och om gärningen på förstadiet ligger nära fullbordanspunkten är brottet, allt annat lika, mer straffvärt. Det finns då som regel starkare skäl för kriminalisering än om det självständiga brottet är konstruerat som ett farebrott eller om gärningsmomenten som man vill kriminalisera är långt från fullbordat brott.

När det gäller relationen mellan de olika förfäلتsdelikten är en utgångspunkt att försök till brott är kriminaliserad i större utsträckning än förberedelse och stämpling till brott, som är förbehållet mer allvarliga gärningar. För närvarande är förberedelse till brott kriminaliserat oftare än stämpling till brott. Enligt utredningens mening saknas dock anledning att generellt se på stämpling som en mindre allvarlig osjälvständig brottsform än förberedelse till samma brott. Stämpling bör därför inte särbehandlas i den utsträckning som nu sker.

En ytterligare faktor som bör beaktas är om en kriminalisering av osjälvständiga brott kan förväntas bli någorlunda effektiv och ha praktisk betydelse. En kriminalisering bör dessutom alltid förutsätta en beredskap att använda samhällets resurser att utreda och lagföra brott. Åtminstone beträffande förberedelse och stämpling bör detta innebära att det brott som förfäلتsgärningen avser bör vara kvalificerat för att en kriminalisering av osjälvständiga brottsformer ska framstå som befogad.

Våra förslag om en kriminalisering i förfäلتet

Våra förslag om kriminalisering av osjälvständiga brottsformer kan sägas bygga på tanken att en kriminalisering är befogad i relation till mycket allvarliga brott. Vi föreslår därför i flera avseenden en utvidgad kriminalisering av förfäلتsgärningar. Samtidigt är det utredningens mening att kriminaliseringen bör förbehållas mer allvarliga gärningar och i syfte att tillse att så blir fallet föreslår vi dels en ventil som undantar vissa mindre allvarliga gärningar från straffansvar, dels vissa avkriminaliseringar som avser förberedelse i relation till vissa brottstyper som har ett så begränsat straffvärde att en kriminalisering som inte kan anses befogad.

De brott som vi har övervägt ett utvidgat straffansvar för är sådana som kan antas vara särskilt vanligt förekommande inom ramen för brottslighet som kan betecknas som organiserad. Det rör sig framför allt om brott med hot- eller våldsinslag samt om olika former av ekonomisk brottslighet. Efter närmare överväganden har vi – mot ovanstående bakgrund – funnit att försök, förberedelse och stämpling till övergrepp i rättssak (av normalgraden och grovt brott) och till grovt och synnerligen grovt vapenbrott ska kriminaliseras. Vidare menar vi att det finns skäl att kriminalisera förberedelse och stämpling till grov trolöshet mot huvudman och grov oredlighet mot borgenär samt att utsträcka kriminaliseringen av stämpling till att gälla också grovt olaga tvång, grov utpressning, grov stöld, grovt bedrägeri, grov förskingring och grovt skattebrott. Slutligen föreslår vi att stämpling till grovt våld eller hot mot tjänsteman och grov förgripelse mot tjänsteman ska kriminaliseras (jfr våra förslag i kap. 7 om att bl.a. gradindela och tilldela dessa brott egna brottsbeteckningar för olika grader av brotten).

För att straffansvaret verkligen ska träffa sådana gärningar som är allvarliga föreslås att den ansvarsfrihet som i dag gäller enligt

23 kap. 2 § sista stycket brottsbalken, och som innebär att det inte ska dömas till ansvar för förberedelse eller stämpling om faran för fullbordan är ringa, ska utvidgas till att gälla också andra fall där gärningen, med hänsyn till omständigheterna, är mindre allvarlig. Det kan sägas innebära att det införs en ventil som medför att mindre allvarliga gärningar är straffria på förberedelse- och stämpningsstadiet. I konsekvens med det förslaget – och för att en bättre balans ska erhållas i straffsystemet – föreslår vi även en avkriminalisering av vissa mindre allvarliga gärningar, såsom förberedelse till ringa utpressning och ringa narkotikabrott.

Straffskalan för förberedelse och stämpling

Straffskalan för förberedelse och stämpling skapas genom en hänvisning till straffskalan för det fullbordade brott som förberedelsen eller stämplingen avser. Det finns emellertid vissa begränsningar och specialregler, bl.a. att straffet för förberedelse och stämpling alltid ska sättas under vad som kan följa på det fullbordade brottet och att högre straff än fängelse i två år får bestämmas endast om fängelse i åtta år eller däröver kan följa på det fullbordade brottet. Den fråga som vi har utrett är om den nuvarande straffskalan tillåter att allvaret hos de mest kvalificerade gärningarna beaktas i tillräcklig mån eller om straffskalan för förberedelse och stämpling till brott bör förändras på något sätt.

Vårt förslag är att den nuvarande begränsningen i straffskalan för förberedelse och stämpling behålls, men att tvåårsregeln kompletteras med en möjlighet att gå över två års fängelse också för vissa brott för vilka det inte är föreskrivet fängelse i åtta år eller däröver. Fängelse i mer än två år ska kunna bestämmas endast om fängelse i åtta år eller däröver kan följa på det fullbordade brottet eller om gärningen annars med hänsyn till det avsedda brottets svårhet, faran för att brottet skulle fullbordas och omständigheterna i övrigt är särskilt allvarlig.

Genom en sådan reform skapas det utrymme för en mer differentierad straffmätning än enligt den nuvarande regleringen samtidigt som lagstiftaren ger en tydlig anvisning för straffmätningen för den i praktiken helt dominerande delen av förberedelse- och stämpningsgärningar.

Underlåtenhet att avslöja eller hindra brott

När det gäller underlåtenhet att avslöja eller hindra brott har vårt uppdrag varit att överväga om det finns en möjlighet att skärpa straffansvaret för underlåtenhet att avslöja respektive hindra brott för personer som har anknytning till den brottsliga verksamhet där brottet har begåtts. I dagsläget kan den straffas som underlåter att i tid anmäla eller annars avslöja vissa särskilt angivna brott som är ”å färde”.

Vi har kommit fram till att det är svårt att nå rimliga resultat genom att utvidga den nuvarande bestämmelsen om underlåtenhet att avslöja brott. När det däremot gäller ansvaret för underlåtenhet att hindra brott föreslås en utvidgning av innebörd att den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning ska kunna dömas för underlåtenhet att hindra brott

om han eller hon underlåter att hindra ett brott som begås inom ramen för sammanslutningen. Ansvaret ska gälla i relation till de fall där det i dag är angivet att underlåtenhet att avslöja brott är straffbelagd.

Ett dylikt ansvar skulle träffa påtagligt straffvärda fall, men det bör framhållas att de fall som skulle träffas av den föreslagna bestämmelsen – utan att samtidigt träffas av straffansvar för medverkan till brott enligt 23 kap. 4 § brottsbalken – torde vara relativt få. Det finns med andra ord inte anledning att tro att en reform i enlighet med förslaget skulle få någon mer genomgripande praktisk betydelse.

Uppdraget har i den här delen även innefattat att överväga om kriminaliseringen av underlåtenhet att avslöja brott bör vara tillämplig i förhållande till fler brottstyper än vad som är fallet i dag. Med hänsyn till de faktorer vi har att beakta inom ramen för förevarande utredning har vi kommit fram till att det straffbara området för underlåtenhet att avslöja brott inte bör utökas.

Kvalifikationsgrunder för grovt brott

Våra utgångspunkter

Ett sätt för lagstiftaren att säkerställa att försvårande omständigheter får ett mer tydligt genomslag i praktiken är att det direkt i lagtexten anges vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett visst brott ska rubriceras som grovt (s.k. kvalifikationsgrunder). Genom att lägga till eller förändra ett visst brotts kvalifikationsgrunder kan man också justera tillämpningsområdet för det grova brottet. Dessutom uppnås den fördelen att bestämmelsen blir mer informativ och ger bättre vägledning för den som ska tillämpa bestämmelsen. Tydliga kvalifikationsgrunder kan också bidra till en mer differentierad straffmätning.

Vårt uppdrag har i den här delen varit att överväga om det går att identifiera omständigheter som, i förhållande till olika brottstyper, är särskilt vanligt förekommande när brott begås inom ramen för organiserad brottslighet och – om så är fallet – överväga om dessa omständigheter bör anges som kvalifikationsgrunder vid vissa brott.

En allmän utgångspunkt för våra överväganden är att frågor om straffvärde och gradindelning som huvudregel bör gå hand i hand i ett straffsystem som, liksom det svenska, bygger på en tanke om proportionalitet och ekvivalens, vilket innebär att straffet ska stå i proportion till brottets allvar, så att svårare brott bestraffas strängare än mindre allvarliga brott (proportionalitet) och att lika allvarliga brott bestraffas lika strängt (ekvivalens).

Samtidigt som straffvärde och gradindelning huvudsakligen hänger ihop framstår det som tydligt att kvalifikationsgrunder som specifikt anges i lagtext i praktiken får ett betydligt större genomslag än de skulle ha fått som rena straffvärdefaktorer. Klart är också att domstolarna, när det anges kvalifikationsgrunder vid ett brott, är försiktiga med att bedöma brottet som grovt utan stöd i dessa faktorer.

Det förhållandet att kvalifikationsgrunder som anses som relevanta vid en viss brottstyp i regel får ett ganska tydligt genomslag är positivt i den meningen att det skapar goda förutsättningar för lagstiftaren att genom

regler styra rättstillämpningen vad gäller gradindelning. När man, som vi, har ett förslag lagstiftning om gradindelningsrelevanta faktorer kan detta emellertid också utgöra ett problem såtillvida att det finns en risk att faktorer som utpekats som relevanta vid gradindelningen får ett tydligt genomslag vid de brottstyper som faktorn utpekats, men ett betydligt mindre genomslag vad gäller andra brottstyper trots att de inte sällan kan vara av relevans också där. Detta gäller inte minst när de faktorer som är aktuella är sådana att de, åtminstone teoretiskt, kan aktualiseras vid ett stort antal brottstyper. Så är fallet när det gäller sådana faktorer som ofta förknippas med organiserad brottslighet (t.ex. att brottsligheten har varit planerad eller utövas systematiskt).

Riskerna för ojämnheter vid bedömningen förstärks av att det finns stora skillnader mellan olika brottstyper när det gäller i vilken utsträckning särskilda kvalifikationsgrunder tas upp i anslutning till brottsbeskrivningen. I vissa fall finns överhuvudtaget inga kvalifikationsgrunder angivna, i andra fall anges vissa allmänt hållna sådana och i några fall mer specifika faktorer.

Det finns mot denna bakgrund skäl att betona att det förhållandet att en viss kvalifikationsgrund tas upp i anslutning till ett visst brott, inte innebär att den i frågavarande omständigheten är exklusivt knuten till detta brott. Tvärtom kan sägas att det faktum att en viss kvalifikationsgrund tas upp vid en brottstyp indikerar att den har en påtagligt straffvärdehöjande inverkan. I den mån omständigheten föreligger också vid en annan brottstyp utgör detta därför snarast en indikation på att den skulle kunna vara av relevans vid bedömningen av gradindelning och straffvärde också i det fallet.

Våra förslag om kvalifikationsgrunder

I vår bakgrundsbeskrivning har vi redogjort för vad som enligt utredningens mening utgör de huvudsakliga problemen med organiserad brottslighet. Hit hör bl.a. att gärningspersonerna vid sådan brottslighet sammanblandar makt (att utöva våld) och kapital (som byggs upp genom flerfaldig brottslighet och sedan i vart fall till viss del återinvesteras i ny brottslighet), att den legala och illegala marknaden sammanblandas så att gråzoner uppstår mellan de två marknaderna samt att kriminella nätverk och grupperingar i vart fall i viss mån söker ta över viktiga samhällsfunktioner från staten.

Vi har vidare identifierat de brottstyper som kan antas vara särskilt vanligt förekommande vid organiserad brottslighet och funnit att det ofta handlar om sådana brott som inkluderar hot, våld och tvång, om förmögenhetsbrott som stöld, häleri, rån och bedrägerier samt om brott som har med smuggling och annan handel med otillåtna och/eller obeskattade varor att göra. Det är dessutom allt vanligare att ekonomisk brottslighet sker inom ramen för organiserad brottslighet.

Vår bedömning är att det mest framträdande problemet med organiserad brottslighet är att kriminella nätverk och grupperingar vid förövande av brott utnyttjar ett våldskapital som ger dem påtaglig makt över andra människor. Ett utnyttjande av detta våldskapital gör de gärningar som begås mer hotfulla och skrämmande än annars och det gör att nätverken

och grupperingarna får makt över människor i deras omgivning. Vi menar därför att en ny kvalifikationsgrund ska införas som innebär att det vid bedömningen av om vissa brott ska rubriceras som grova särskilt ska beaktas om gärningsmannen har anspelat på ett våldskapital. Den nya kvalifikationsgrunden ska införas särskilt vid sådana brott som innebär att gärningsmannen söker hota eller tvinga någon att göra eller underlåta något. Fråga kan exempelvis vara om att mer allmänt skrämma en person för att han eller hon ska inta en passiv hållning eller om att mer konkret tvinga någon att betala pengar, att underlåta att ingripa med myndighetsåtgärder mot gärningsmännen eller att underlåta att vittna. Den nya kvalifikationsgrunden ska läggas till vid brotten olaga tvång, olaga hot, utpressning, grovt våld och hot mot tjänsteman, grov förgripelse mot tjänsteman och övergrepp i rättssak.

På ett liknande sätt som sker vid hänvisning till ett våldskapital förstärks en hot- eller tvångssituation påtagligt om en gärningsman använder eller hänför sig till ett vapen. Vi anser därför att det förhållandet att en gärning har utförts med understöd av skjutvapen, sprängämne, vapenattrapp eller annat sådant hjälpmedel bör betraktas som kvalificerande vid bedömningen av ett visst brotts svårhet. I sammanhanget kan framhållas att det finns mycket som tyder på att tillgången till skjutvapen och viljan att använda dem blir allt större inom kriminella nätverk och grupperingar samt att vapen användning i samband med organiserad brottslighet indirekt bidrar till att det våldskapital som nyss behandlades blir ännu starkare. En ny kvalifikationsgrund ska därför införas som innebär att det vid gradindelningen avseende brotten olaga tvång, olaga hot, utpressning, övergrepp i rättssak samt rån särskilt ska beaktas om gärningen har utförts med understöd av något av de nämnda hjälpmedlen.

Det som slutligen gör att det från ett samhällsperspektiv finns anledning att se särskilt allvarligt på den organiserade brottsligheten i relation till mer isolerade brottsliga gärningar är en samling av faktorer, som t.ex. att gärningen ytterst kan bli systemhotande och påverka samhällets funktionssätt, att organisationsgraden gör att den brottsliga verksamheten ofta utövas på ett skickligare sätt och med större resurser än annars, att brottsligheten är mer svårupptäckt på grund av att den delvis sker inom ramen för legala strukturer osv. Detta är sådana omständigheter som i och för sig bör beaktas vid gradindelningen, men de nu nämnda faktorerna kan inte i sig anses vara sådana att det regelmässigt är rimligt att kvalificera ett brott som grovt med hänsyn till dem. De bör därför inte lyftas fram som självständiga kvalifikationsgrunder utan bör i stället beaktas inom ramen för den helhetsbedömning som alltid måste göras vid bedömningen av om ett visst brott är grovt eller inte.

Vi föreslår därför att den befintliga kvalifikationsgrunden innebärande att ”gärningen annars har varit av särskilt farlig art” läggs till i vissa brottsbeskrivningar. De brott som bör få detta tillägg är olaga tvång, olaga hot, rån, utpressning, trolöshet mot huvudman, våld och hot mot tjänsteman, förgripelse mot tjänsteman och övergrepp i rättssak. Ett tillägg av detta slag skapar större möjligheter att beakta den kontext inom vilken en viss gärning begåtts – t.ex. om den utgör ett led i en organiserad brottslig verksamhet – samtidigt som det understryker att en helhetsbedömning alltid måste göras av om gärningen är så farlig och skadlig att det är motiverat att döma för grovt brott.

Slutligen föreslår vi att gradindelningen och straffskalorna för brotten våld och hot mot tjänsteman respektive förgripelse mot tjänsteman ändras i viss mån samt att kvalifikationsgrunder anges i brottsbeskrivningarna.

Prop. 2015/16:113
Bilaga 1

Vi föreslår även att varje grad av de brott som vi berör i betänkandet ska ges en egen brottsbeteckning. Syftet med den förändringen är framför allt att underlätta kommunikationen kring dessa brottstyper och skapa förutsättningar för en tydlig lagstiftning.

Betänkandets lagförslag

Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 4–5 och 10 §§, 8 kap. 6 och 12 §§, 9 kap. 4 och 11 §§, 10 kap. 5 och 9 §§, 11 kap. 6 § och 17 kap. 1–2, 10 och 16 §§ samt 23 kap. 2 och 6 §§ brottsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

4 §

Den som genom misshandel eller *eljest* med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar annan att göra, tåla eller underlåta något, *dömes* för olaga tvång till böter eller fängelse i högst två år. Om någon med sådan verkan *övar* tvång genom hot att åtala eller *angiva* annan för brott eller att om annan lämna menligt meddelande, *dömes ock* för olaga tvång, *såframt* tvånget är otillbörligt.

Är brott som avses i första stycket grovt, *dömes* till fängelse, lägst sex månader och högst sex år. Vid *bedömande huruvida* brottet är grovt *skall* särskilt beaktas, om gärningen innefattat *pinande till beklännelse eller annan tortyr*.

Den som genom misshandel eller *annars* med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar annan att göra, tåla eller underlåta något, *döms* för olaga tvång till böter eller fängelse i högst två år. Om någon med sådan verkan *utövar* tvång genom hot att åtala eller *anmäla* annan för brott eller att om annan lämna menligt meddelande, *döms också* för olaga tvång, *om* tvånget är otillbörligt.

Om brott som avses i första stycket *är* grovt *döms för grovt olaga tvång* till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid *bedömningen av om* brottet är grovt *ska det* särskilt beaktas om gärningen *har* innefattat *våld av allvarligt slag eller har utförts med understöd av skjutvapen, sprängämne, vapenattrapp eller annat sådant hjälpmedel, om gärningsmannen har visat särskild hänsynslöshet eller har anspelat på ett våldskapital, eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art*.

5 §

Om någon lyfter vapen mot annan eller *eljest* hotar med brottslig gärning på sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla allvarlig fruktan för egen eller annans säkerhet till person eller egendom, döms för olaga hot till böter eller

Om någon lyfter vapen mot annan eller *annars* hotar med brottslig gärning på sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla allvarlig fruktan för egen eller annans säkerhet till person eller egendom, döms för olaga hot till böter eller

fängelse i högst ett år.

Är brottet grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst fyra år.

fängelse i högst ett år.

Om brott som avses i första stycket är grovt döms för grovt olaga hot till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har innefattat allvarligt hot som orsakat svårt psykiskt lidande eller har riktats mot någon i en särskilt skyddslös ställning, om gärningen har utförts med understöd av skjutvapen, sprängämne, vapenattrapp eller annat sådant hjälpmedel, om gärningsmannen har anspelat på ett våldskapital, eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

10 §

För försök, förberedelse eller stämpling till människorov, människohandel eller olaga frihetsberövande och för underlåtenhet att avslöja ett sådant brott döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök eller förberedelse till olaga tvång *som är grovt*, äktenskapstvång, dataintrång som om det fullbordats inte skulle ha varit att anse som ringa, eller grovt dataintrång.

För försök, förberedelse eller stämpling till människorov, människohandel eller olaga frihetsberövande och för underlåtenhet att avslöja ett sådant brott döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök, förberedelse *eller stämpling* till grovt olaga tvång och för *försök eller förberedelse* till äktenskapstvång, dataintrång som om det fullbordats inte skulle ha varit att anse som ringa, eller grovt dataintrång.

8 kap.

6 §

Är brott som i 5 § sägs att anse som grovt, *skall* för grovt rån dömas till fängelse, lägst fyra och högst tio år.

Vid *bedömande huruvida* brottet är grovt *skall* särskilt beaktas, om våldet *var* livsfarligt eller om gärningsmannen tillfogat svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom *eller om han eljest* visat synnerlig råhet eller på ett hänsynslöst sätt utnyttjat den rånades skyddslösa eller utsatta ställning.

Om brott som avses i 5 § är grovt döms för grovt rån till fängelse i lägst fyra och högst tio år.

Vid *bedömningen av om* brottet är grovt *ska det* särskilt beaktas om våldet har varit livsfarligt, *om gärningen har utförts med understöd av skjutvapen, sprängämne, vapenattrapp eller annat sådant hjälpmedel*, om gärningsmannen har tillfogat svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, eller *annars har* visat synnerlig råhet eller på ett hänsynslöst sätt *har* utnyttjat den rånades skyddslösa eller utsatta

ställning, *eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.*

12 §

För försök eller förberedelse till stöld, grov stöld, rån, grovt rån, tillgrepp av fortskaffningsmedel, olovlig kraftavledning eller olovlig avledning av värmeenergi, *så ock* för stämpling till eller underlåtenhet att avslöja rån eller grovt rån döms till ansvar enligt vad i 23 kap. stadgas. *Skulle* tillgrepp av fortskaffningsmedel eller olovlig avledning av värmeenergi, *om brottet fullbordats, hava varit att anse som ringa, må dock ej* dömas till ansvar *som nu* sagts.

För försök eller förberedelse till stöld, grov stöld, rån, grovt rån, tillgrepp av fortskaffningsmedel, olovlig kraftavledning eller olovlig avledning av värmeenergi döms *det* till ansvar enligt 23 kap. *Det samma gäller* för stämpling till grov stöld och stämpling till eller underlåtenhet att avslöja rån eller grovt rån. *I ringa fall* av tillgrepp av fortskaffningsmedel eller olovlig avledning av värmeenergi ska *det inte* dömas till ansvar.

9 kap.

4 §

Den som genom olaga tvång förmår någon till handling eller underlåtenhet som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den tvungne eller någon i vars ställe *denne är*, döms, om inte brottet är att anse som rån eller grovt rån, för utpressning till fängelse i högst två år *eller*, om brottet är ringa, till böter.

Är brottet grovt, döms till fängelse i lägst ett och högst sex år. Vid *bedömande* av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om gärningen har innefattat våld eller hot av allvarligt slag eller om gärningsmannen har visat särskild hänsynslöshet.

Den som genom olaga tvång förmår någon till handling eller underlåtenhet som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den tvungne eller någon i *hans eller hennes* ställe, döms, om inte brottet är att anse som rån eller grovt rån, för utpressning till fängelse i högst två år. Om brottet är ringa döms för ringa utpressning till böter.

Om brott som avses i första stycket är grovt döms för grov utpressning till fängelse i lägst ett och högst sex år. Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska *det* särskilt beaktas om gärningen har innefattat våld eller hot av allvarligt slag, *om gärningen har utförts med understöd av skjutvapen, sprängämne, vapenattrapp eller annat sådant hjälpmedel*, om gärningsmannen *har anspelat på ett våldskapital* eller har visat särskild hänsynslöshet, eller *om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.*

11 §

För försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, utpressning, ocker eller grovt häleri och för stämpling till grovt häleri döms det till ansvar enligt 23 kap. Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning.

För försök till bedrägeri, grovt bedrägeri, *ringa utpressning*, utpressning, *grov utpressning*, ocker eller grovt häleri döms det till ansvar enligt 23 kap. *Detsamma gäller för* förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, utpressning, *grov utpressning*, ocker eller grovt häleri och för stämpling till *grovt bedrägeri*, *grov utpressning* eller grovt häleri. Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning.

Såsom för förberedelse till bedrägeri eller grovt bedrägeri döms den som för att bedra försäkringsgivare eller annars med bedrägligt uppsåt skadar sig eller annan till person eller egendom. Detsamma ska gälla, om någon med samma uppsåt försöker åstadkomma sådan skada. Har han eller hon innan skadan uppstått frivilligt avstått från att fullfölja gärningen, ska han eller hon inte dömas till ansvar.

10 kap.

5 §

Om någon, som på grund av förtroendeställning fått till uppgift att för någon annan sköta ekonomisk angelägenhet eller självständigt *handha* kvalificerad teknisk uppgift eller övervaka skötseln av sådan angelägenhet eller uppgift, missbrukar sin förtroendeställning och därigenom skadar huvudmannen, döms han för trolöshet mot huvudman till böter eller fängelse i högst två år. Vad som har sagts nu gäller inte, om gärningen är belagd med straff enligt 1–3 §§.

Är brottet grovt, *skall dömas* till fängelse, lägst sex månader och högst sex år. Vid *bedömande huruvida* brottet är grovt *skall* särskilt beaktas, om gärningsmannen *begagnat* falsk handling eller vilseledande bokföring eller tillfogat huvudmannen betydande eller synnerligen kännbar skada.

Om någon, som på grund av förtroendeställning fått till uppgift att för någon annan sköta ekonomisk angelägenhet eller självständigt *hantera* kvalificerad teknisk uppgift eller övervaka skötseln av sådan angelägenhet eller uppgift, missbrukar sin förtroendeställning och därigenom skadar huvudmannen, döms han *eller hon* för trolöshet mot huvudman till böter eller fängelse i högst två år. Vad som har sagts nu gäller inte om gärningen är belagd med straff enligt 1–3 §§.

*Om brott som avses i första stycket är grovt döms för grov trolöshet mot huvudman till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen *använt* falsk handling eller vilseledande bokföring eller tillfogat huvudmannen betydande eller synnerligen kännbar skada, *eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.**

Missbrukar någon, som fått till uppgift att sköta rättslig angelägenhet för någon annan, till förfång för huvudmannen sin förtroendeställning, döms han enligt första stycket, även om angelägenheten inte är av ekonomisk eller teknisk art.

9 §

För försök till förskingring eller trolöshet mot huvudman *samt* för försök eller förberedelse till grov förskingring döms till ansvar *enligt vad som föreskrivs i 23 kap.*

För försök till förskingring eller trolöshet mot huvudman *och* för försök, förberedelse eller *stämpling* till grov förskingring eller grov trolöshet mot huvudman döms *det* till ansvar enligt 23 kap.

För förberedelse till grovt givande av muta döms också till ansvar enligt 23 kap.

11 kap.

6 §

För försök till oredlighet mot borgenärer enligt 1 § första stycket eller försök till sådan oredlighet enligt 1 § andra stycket som innebär att tillgång bortförs ur riket döms till ansvar enligt *vad som föreskrivs i 23 kap.* Detsamma gäller i fall då sådant brott som nu har angetts ska bedömas som grov oredlighet mot borgenärer. För förberedelse till grovt bokföringsbrott döms *också* till ansvar enligt *vad som föreskrivs i 23 kap.*

För försök till oredlighet mot borgenärer enligt 1 § första stycket eller försök till sådan oredlighet enligt 1 § andra stycket som innebär att tillgång bortförs ur riket döms *det* till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller i fall då sådant brott som nu har angetts ska bedömas som grov oredlighet mot borgenärer. För *förberedelse eller stämpling till grov oredlighet mot borgenärer* eller förberedelse till grovt bokföringsbrott döms *det* också till ansvar enligt 23 kap.

17 kap.

1 §

Den som med våld eller hot om våld förgriper sig *å* någon i hans myndighetsutövning eller för att tvinga honom till eller hindra honom från åtgärd *däri* eller hämnas för sådan åtgärd, *dömes* för våld eller hot mot tjänsteman till fängelse i högst *fyra* år *eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader.* Detsamma skall gälla, om någon *sålunda* förgriper sig mot den som tidigare har utövat myndighet för *vad denne däri* gjort eller underlåtit.

Den som med våld eller hot om våld förgriper sig *på* någon i *hans eller hennes* myndighetsutövning eller för att tvinga honom *eller henne* till eller hindra honom *eller henne* från åtgärd i *myndighetsutövningen* eller hämnas för sådan åtgärd, *döms* för våld eller hot mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst *ett* år. Detsamma *ska* gälla om någon *på samma sätt* förgriper sig mot den som tidigare har utövat myndighet för *vad han eller hon har* gjort eller underlåtit *att göra.*

Om brott som avses i första stycket är grovt döms för grovt

våld eller hot mot tjänsteman till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har innefattat våld eller hot av allvarligt slag, om gärningen har utförts med understöd av skjutvapen, sprängämne, vapenattrapp eller annat sådant hjälp-medel, om gärningsmannen har anspelat på ett våldskapital, eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

2 §

Den som, annorledes än i 1 § sägs, för att tvinga eller hindra någon i hans myndighetsutövning eller för att hämnas för åtgärd däri, otillbörligen företager gärning, som för honom medför lidande, skada eller annan olägenhet, eller hotar därmed, dömes för förgripelse mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst sex månader.

Är brottet grovt, dömes till fängelse i högst fyra år.

Den som, på annat sätt än vad som anges i 1 §, för att tvinga eller hindra någon i hans eller hennes myndighetsutövning eller för att hämnas för åtgärd som utförts i myndighetsutövningen, otillbörligen utför en gärning, som för honom eller henne medför lidande, skada eller annan olägenhet, eller hotar med sådan gärning, döms för förgripelse mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst ett år.

Om brott som avses i första stycket är grovt döms för grov förgripelse mot tjänsteman till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har innefattat våld eller hot av allvarligt slag mot tjänstemannens närstående, om skada har drabbat egendom av betydande värde eller annars har varit särskilt kännbar, om gärningen har utförts med understöd av skjutvapen, sprängämne, vapenattrapp eller annat sådant hjälpmedel, om gärningsmannen har anspelat på ett våldskapital, eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

10 §

Den som med våld eller hot om våld angriper någon för att denne

Den som med våld eller hot om våld angriper någon för att han

gjort anmälan, fört talan, avlagt vittnesmål eller annars vid förhör avgett utsaga hos en domstol eller annan myndighet eller för att hindra någon från en sådan åtgärd, döms för övergrepp i rättssak till fängelse i högst fyra år *eller*, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader. Detsamma ska gälla, om man med någon annan gärning, som medför lidande, skada eller olägenhet, eller med hot om en sådan gärning angriper någon för att *denne* avlagt vittnesmål eller annars avgett utsaga vid förhör hos en myndighet eller för att hindra honom eller henne från att avge en sådan utsaga.

Med domstol eller annan myndighet i första stycket avses även en dömande kammare eller ett annat organ i Internationella brottmålsdomstolen.

Är brottet grovt, döms till fängelse, lägst två och högst åtta år.

eller hon gjort anmälan, fört talan, avlagt vittnesmål eller annars vid förhör avgett utsaga hos en domstol eller annan myndighet eller för att hindra någon från en sådan åtgärd, döms för övergrepp i rättssak till fängelse i högst fyra år. Om brottet är ringa döms för ringa övergrepp i rättssak till böter eller fängelse i högst sex månader. Detsamma ska gälla, om man med någon annan gärning, som medför lidande, skada eller olägenhet, eller med hot om en sådan gärning angriper någon för att *han eller hon* avlagt vittnesmål eller annars avgett utsaga vid förhör hos en myndighet eller för att hindra honom eller henne från att avge en sådan utsaga.

Om brott som avses i första stycket är grovt döms för grovt övergrepp i rättssak till fängelse i lägst två och högst åtta år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om det har uppkommit, eller funnits risk för, betydande men för det allmänna eller enskild, om gärningen har utförts med understöd av skjutvapen, sprängämne, vapenattrapp eller annat sådant hjälpmedel, om gärningsmannen har anspelat på ett våldskapital, eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

16 §

För försök eller förberedelse till våld eller hot mot tjänsteman döms till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap., såvida inte brottet, om det fullbordats, skulle ha varit att anse som ringa.

För försök eller förberedelse till främjande av flykt döms också till ansvar enligt vad som anges i 23 kap.

För försök eller förberedelse till våld eller hot mot tjänsteman, grovt våld eller hot mot tjänsteman, grov förgripelse mot tjänsteman, övergrepp i rättssak, grovt övergrepp i rättssak eller främjande av flykt döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för stämpling till grovt våld eller hot mot tjänsteman, grov förgripelse

23 kap.

2 §

Den som, med uppsåt att utföra eller främja brott,

1. tar emot eller lämnar pengar eller annat som betalning för ett brott eller för att täcka kostnader för utförande av ett brott, eller

2. skaffar, tillverkar, lämnar, tar emot, förvarar, transporterar, sammanställer eller tar annan liknande befattning med något som är särskilt ägnat att användas som hjälpmedel vid ett brott,

skall i de fall det särskilt anges dömas för förberedelse till brottet, om han inte gjort sig skyldig till fullbordat brott eller försök.

ska i de fall det särskilt anges dömas för förberedelse till brottet, om han *eller hon* inte gjort sig skyldig till fullbordat brott eller försök.

I de fall det särskilt anges döms för stämpling till brott. Med stämpling förstås, att någon i samråd med annan beslutar gärningen eller att någon söker anstifta annan eller åtar eller erbjuder sig att utföra den.

Straff för förberedelse eller stämpling *skall* bestämmas under den högsta och får sättas under den lägsta gräns som gäller för fullbordat brott. Högre straff än fängelse i två år får bestämmas endast om fängelse i åtta år eller däröver kan följa på det fullbordade brottet. Om faran för att brottet skulle fullbordas var ringa, *skall* inte dömas till ansvar.

Straff för förberedelse eller stämpling *ska* bestämmas under den högsta och får sättas under den lägsta gräns som gäller för fullbordat brott. Högre straff än fängelse i två år får bestämmas endast om fängelse i åtta år eller däröver kan följa på det fullbordade brottet *eller om gärningen annars med hänsyn till det avsedda brottets straffvärde, faran för att brottet skulle fullbordas och omständigheterna i övrigt är särskilt allvarlig*.

Om faran för att brottet skulle fullbordas var ringa *eller om gärningen med hänsyn till andra omständigheter är mindre allvarlig, ska det* inte dömas till ansvar.

6 §

Underlåter någon att i tid anmäla eller *eljest avslöja brott som är å färde, när det kan ske utan fara för honom själv eller någon av hans närmaste, skall* han i de fall särskilt *stadgande givits därom* dömas för underlåtenhet att avslöja brottet enligt vad som är stadgat för den som *allenast* i mindre mån medverkat till sådant brott; dock *må ej i något fall dömas till svå-*

Underlåter någon att i tid anmäla eller *annars avslöja en förestående eller pågående brottslig gärning, ska* han *eller hon* i de fall det särskilt *anges* dömas för underlåtenhet att avslöja brottet enligt vad som är stadgat för den som medverkat *endast* i mindre mån till sådant brott; *högre* straff än fängelse i två år får dock *inte dömas ut*. I de fall då det är särskilt föreskri-

rare straff än fängelse i två år. I de fall då det är särskilt föreskrivet skall för underlåtenhet att avslöja brott ansvar enligt vad nu sagts ådömas jämväl den som ej insett men bort inse att brottet var å färde.

Om föräldrar eller andra uppfostrare eller förmyndare, i annat fall än första stycket avser, underlåta att från brott hindra den som står under deras vård eller lydnad, när det kan ske utan fara för dem själva eller deras närmaste och utan anmälan till myndighet, dömes för underlåtenhet att hindra brottet enligt vad i första stycket är stadgat.

Ej må för underlåtenhet att avslöja eller hindra brott dömas, med mindre den gärning som var å färde så fortskridit att straff kan följa därå.

vet ska för underlåtenhet att avslöja brott dömas även den som inte haft uppsåt till men borde ha insett att brottet var förestående eller pågående.

Om föräldrar eller andra uppfostrare eller förmyndare, i annat fall än som avses i första stycket, underlåter att från brott hindra den som står under deras vård eller lydnad döms för underlåtenhet att hindra brottet enligt vad som föreskrivs i första stycket.

För underlåtenhet att hindra brott ska också, i de fall det är särskilt angivet att underlåtenhet att avslöja brott är straffbelagt, dömas den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att hindra ett förestående eller pågående brott inom ramen för sammanslutningen.

Ansvar för underlåtenhet att avslöja eller hindra brott förutsätter

1. att gärningen har fortskridit så långt att den är straffbar, och

2. att ett ingripande kan ske utan fara för den handlande eller för någon annan och, i fall som avses i andra och tredje stycket, utan anmälan till myndighet.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2015.

Härigenom föreskrivs att 4 § narkotikastrafflagen (1968:64) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

För försök *eller förberedelse* till narkotikabrott eller grovt narkotikabrott liksom för stämpling till narkotikabrott, som inte är att anse som ringa, eller till grovt narkotikabrott döms, om gärningen avser annan befattning än som avses i 1 § första stycket 6, till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

För försök till olovlig befattning med narkotikaprekursorer döms, om gärningen avser annan befattning än som avses i 3 b § första stycket 2, till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

För försök till narkotikabrott eller grovt narkotikabrott liksom för *förberedelse eller* stämpling till narkotikabrott, som inte är att anse som ringa, eller till grovt narkotikabrott döms *det*, om gärningen avser annan befattning än som avses i 1 § första stycket 6, till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

För försök till olovlig befattning med narkotikaprekursorer döms *det*, om gärningen avser annan befattning än som avses i 3 b § första stycket 2, till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2015.

Förslag till lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69)

Härigenom föreskrivs att 11 och 13 a §§ skattebrottslagen (1971:69) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §
För förberedelse till grovt skattebrott döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

11 §
För förberedelse *eller stämpling* till grovt skattebrott döms *det* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2015.

Förslag till lag om ändring i vapenlagen (1996:67)

Prop. 2015/16:113
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att det i 9 kap. vapenlagen (1996:67) ska införas en ny paragraf, 8 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

8 § För försök, förberedelse eller stämpling till grovt vapenbrott eller synnerligen grovt vapenbrott döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2015.

Förslag till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling

Härigenom föreskrivs att 14 § lagen (2000:1225) om straff för smuggling ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

För försök till smuggling, narkotikasmuggling eller tullbrott samt för försök, förberedelse och stämpling till grov smuggling, grov narkotikasmuggling, grovt tullbrott eller grov olovlig befattning med smuggelgods döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken. Detsamma gäller förberedelse *till narkotikasmuggling samt* stämpling till sådan narkotikasmuggling som inte är att anse som ringa.

Föreslagen lydelse

14 §

För försök till smuggling, narkotikasmuggling eller tullbrott samt för försök, förberedelse *eller* stämpling till grov smuggling, grov narkotikasmuggling, grovt tullbrott eller grov olovlig befattning med smuggelgods döms *det* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken. Detsamma gäller *för* förberedelse *eller* stämpling till sådan narkotikasmuggling som inte är att anse som ringa.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2015.

Härigenom föreskrivs att 20 kap. 8 § (2005:716) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 kap.

8 §

Den som uppsåtligen hjälper en utlänning att olovligen komma in i eller passera genom Sverige, en annan EU-stat eller Island, Norge, Schweiz eller Liechtenstein döms för människosmuggling till fängelse i högst två år.

Är brottet *att anse som* grovt döms för grovt människosmuggling till fängelse, lägst sex månader och högst sex år. Vid *bedömning* av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om gärningen

1. utförts mot ersättning,
2. utgjort ett led i en verksamhet som avsett ett stort antal personer, eller
3. utförts under former som innebär livsfara för utlänningen eller annars utförts under hänsynslösa former.

Är brottet *att anse som* ringa döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

För försök *eller* förberedelse till brott enligt denna paragraf döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Om brott som avses i första stycket är grovt döms för grovt människosmuggling till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska *det* särskilt beaktas om gärningen

1. utförts mot ersättning,
2. utgjort ett led i en verksamhet som avsett ett stort antal personer, eller
3. utförts under former som innebär livsfara för utlänningen eller annars utförts under hänsynslösa former.

Om brott som avses i första stycket är ringa döms för ringa människosmuggling till böter eller fängelse i högst sex månader.

För försök till *ringa människosmuggling, människosmuggling eller grovt människosmuggling* döms *det* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken. *Detsamma gäller för förberedelse till människosmuggling eller grovt människosmuggling.*

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2015.

Förteckning över remissinstanserna (SOU 2014:63)

Efter remiss har yttrande över betänkandet lämnats av Göta hovrätt, Hovrätten för Nedre Norrland, Södertälje tingsrätt, Norrköpings tingsrätt, Malmö tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Justitiekanslern, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Säkerhetspolisen, Kriminalvården, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Kustbevakningen, Migrationsverket, Försäkringskassan, Socialstyrelsen, Tullverket, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Stockholms universitet (Kriminologiska institutionen), Uppsala universitet (Juridiska fakultetsnämnden), Naturvårdsverket, Sveriges advokatsamfund, Landsorganisationen i Sverige, Svenska Jägareförbundet, Svenska vapensamlarföreningen och Brottsofferjouren.

Yttrande har också inkommit från Polisförbundet.

Riksdagens ombudsmän och Tjänstemännens Centralorganisation, Sveriges akademikers centralorganisation har förklarat att de avstår från att yttra sig över förslagen.

Följande remissinstanser har inte kommit in med något yttrande. Sveriges domareförbund, Svenskt Näringsliv, Jägarnas Riksförbund, Svenska Skyttesportförbundet, Svenskt Forum, Sveriges Vapenhandlareförening, Sveriges vapenägares förbund, Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle, Riksförbundet Kriminellas revansch i samhället och X-CONS.

Sammanfattning av promemorian Komplettering av förslagen i SOU 2014:63 – äktenskapstvång och olaga hot

Prop. 2015/16:113
Bilaga 4

I promemorian föreslås att stämpling till äktenskapstvång samt förberedelse och stämpling till grovt olaga hot ska kriminaliseras.

Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Häri genom föreskrivs att 4 kap. 10 § brottsbalken ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SOU 2014:63

Föreslagen lydelse

4 kap.

10 §

För försök, förberedelse eller stämpling till människorov, människohandel eller olaga frihetsberövande och för underlåtenhet att avslöja ett sådant brott döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök, förberedelse eller stämpling till grovt olaga tvång och för försök eller förberedelse till *äktenskapstvång*, dataintrång som om det fullbordats inte skulle ha varit att anse som ringa, eller grovt dataintrång.

För försök, förberedelse eller stämpling till människorov, människohandel eller olaga frihetsberövande och för underlåtenhet att avslöja ett sådant brott döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök, förberedelse eller stämpling till grovt olaga tvång *eller äktenskapstvång* och för försök eller förberedelse till dataintrång som om det fullbordats inte skulle ha varit att anse som ringa, eller grovt dataintrång *samt för förberedelse eller stämpling till grovt olaga hot.*

Denna lag träder i kraft den...

Förteckning över remissinstanserna (promemorian)

Prop. 2015/16:113
Bilaga 6

Efter remiss har yttrande över promemorian lämnats av Göta hovrätt, Hovrätten för Nedre Norrland, Södertälje tingsrätt, Norrköpings tingsrätt, Malmö tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Justitiekanslern, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten (t.o.m. den 31 december 2014 Rikspolisstyrelsen), Säkerhetspolisen, Kriminalvården, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Kustbevakningen, Migrationsverket, Försäkringskassan, Socialstyrelsen, Barnombudsmannen, Tullverket, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Nämnden för statligt stöd till trossamfund, Stockholms universitet (Juridiska fakulteten), Naturvårdsverket, Sveriges advokatsamfund, Svenska Jägareförbundet och Brottsofferjouren Sverige.

Riksdagens ombudsmän, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Uppsala universitet (Juridiska fakultetsnämnden), Sveriges akademikers centralorganisation och Landsorganisationen i Sverige har förklarat att de avstår från att yttra sig över förslagen.

Följande remissinstanser har inte kommit in med något yttrande: Sveriges domareförbund, Svenskt Näringsliv, Tjänstemännens Centralorganisation, Jägarnas Riksförbund, Svenska Skyttesportförbundet, Svenska vapensamlarföreningen, Svenskt Forum, Sveriges Vapenhandlareförening, Sveriges vapenägares förbund, Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle, Riksförbundet Kriminellas revansch i samhället och X-CONS.

Lagförslagen i utkastet till lagrådsremiss

Nedan anges de lagförslag i utkastet till lagrådsremiss som avviker från lagrådsremissens lagförslag.

Utdrag ur förslag till lag om ändring i brottsbalken

[...]

9 kap.

[...]

11 §¹

För försök *eller förberedelse* till bedrägeri, grovt bedrägeri, utpressning, ocker eller grovt häleri *och för stämpling till grovt häleri* döms det till ansvar enligt 23 kap. Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning.

För försök till bedrägeri, grovt bedrägeri, *ringa utpressning*, utpressning, *grov utpressning*, ocker eller grovt häleri döms det till ansvar enligt 23 kap. *Detsamma gäller för förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, utpressning, grov utpressning, ocker eller grovt häleri och för stämpling till grovt bedrägeri, grov utpressning eller grovt häleri.* Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till *ringa utpressning*, utpressning *eller grov utpressning*.

[...]

¹ Senaste lydelse 2014:308.

Härigenom föreskrivs att 4 § narkotikastrafflagen (1968:64) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

För försök *eller förberedelse* till narkotikabrott eller grovt narkotikabrott liksom för stämpling till narkotikabrott, som inte är att anse som ringa, eller till grovt narkotikabrott döms, om gärningen avser annan befattning än som avses i 1 § första stycket 6, till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

För försök till olovlig befattning med narkotikaprekursorer döms, om gärningen avser annan befattning än som avses i 3 b § första stycket 2, till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

4 §¹

För försök till narkotikabrott eller grovt narkotikabrott liksom för *förberedelse eller* stämpling till narkotikabrott, som inte är att anse som ringa, eller till grovt narkotikabrott döms *det*, om gärningen avser annan befattning än som avses i 1 § första stycket 6, till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

För försök till olovlig befattning med narkotikaprekursorer döms *det*, om gärningen avser annan befattning än som avses i 3 b § första stycket 2, till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

¹ Senaste lydelse 2006:46.

Förslag till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling

Härigenom föreskrivs att 14 § lagen (2000:1225) om straff för smuggling ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

För försök till smuggling, narkotikasmuggling eller tullbrott samt för försök, förberedelse *och* stämpling till grov smuggling, grov narkotikasmuggling, grovt tullbrott eller grov olovlig befattning med smuggelgods döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken. Detsamma gäller förberedelse *till narkotikasmuggling samt* stämpling till sådan narkotikasmuggling som inte är att anse som ringa.

Föreslagen lydelse

14 §

För försök till smuggling, narkotikasmuggling eller tullbrott samt för försök, förberedelse *eller* stämpling till grov smuggling, grov narkotikasmuggling, grovt tullbrott eller grov olovlig befattning med smuggelgods döms *det* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken. Detsamma gäller *för* förberedelse *eller* stämpling till sådan narkotikasmuggling som inte är att anse som ringa.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

Härigenom föreskrivs att 20 kap. 8 § utlänningslagen (2005:716) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 kap.

8 §¹

Den som uppsåtligen hjälper en utlänning att olovligen komma in i eller passera genom Sverige, en annan EU-stat eller Island, Norge, Schweiz eller Liechtenstein döms för människosmuggling till fängelse i högst två år.

Är brottet *att anse som* grovt döms för grov människosmuggling till fängelse, lägst sex månader och högst sex år. Vid *bedömande* av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om gärningen

Om brottet är grovt döms för grov människosmuggling till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska *det* särskilt beaktas om gärningen

1. utförts mot ersättning,
2. utgjort ett led i en verksamhet som avsett ett stort antal personer, eller
3. utförts under former som innebär livsfara för utlänningen eller annars utförts under hänsynslösa former.

Är brottet *att anse som* ringa döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om brottet är ringa döms för ringa människosmuggling till böter eller fängelse i högst sex månader.

För försök *eller förberedelse* till brott enligt denna paragraf döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

För försök till ringa människosmuggling, människosmuggling eller grov människosmuggling döms *det* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken. *Detsamma gäller för förberedelse till människosmuggling eller grov människosmuggling.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

¹ Senaste lydelse 2011:1209.

Förteckning över remissinstanserna (utkastet till lagrådsremiss)

Efter remiss har yttrande över utkastet till lagrådsremiss lämnats av Göta hovrätt, Hovrätten för Nedre Norrland, Södertälje tingsrätt, Norrköpings tingsrätt, Malmö tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Justitiekanslern, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Brottsförebyggande rådet, Socialstyrelsen, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Stockholms universitet (Områdesnämnden för humaniora, juridik och samhällsvetenskap), Uppsala universitet (Juridiska fakultetsnämnden) och Sveriges advokatsamfund.

Riksdagens ombudsmän har förklarat att de avstår från att yttra sig över förslagen.

1. Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 11 §, 4 kap. 4, 5 och 10 §§, 6 kap. 15 §, 8 kap. 6 och 12 §§, 9 kap. 4 och 11 §§, 10 kap. 5 och 9 §§, 11 kap. 6 §, 12 kap. 5 §, 13 kap. 12 §, 14 kap. 13 §, 16 kap. 17 §, 17 kap. 1, 2, 10 och 16 §§, 18 kap. 7 §, 19 kap. 14 §, 21 kap. 15 §, 22 kap. 7 § och 23 kap. 2 och 6 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

11 §¹

För försök eller förberedelse till mord, dråp, barnadrap eller sådan misshandel som *ej* är ringa, *så ock* för stämpling till mord, dråp eller grov misshandel eller underlåtenhet att avslöja sådant brott *dömes* till ansvar enligt *vad i* 23 kap. *stadgas*.

För försök eller förberedelse till mord, dråp, barnadrap eller sådan misshandel som *inte* är ringa, *och* för stämpling till mord, dråp eller grov misshandel eller underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* sådant brott *döms det* till ansvar enligt 23 kap.

4 kap.

4 §

Den som genom misshandel eller *eljest* med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar *annan* att göra, tåla eller underlåta något, *dömes* för olaga tvång till böter eller fängelse i högst två år. Om någon med sådan verkan *övar* tvång genom hot att åtala eller *angiva* annan för brott eller att *om annan* lämna menligt meddelande, *dömes ock* för olaga tvång, *såframt* tvånget är otillbörligt.

Den som genom misshandel eller *annars* med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar *någon* att göra, tåla eller underlåta något *döms* för olaga tvång till böter eller fängelse i högst två år. Om någon med sådan verkan *utövar* tvång genom hot att åtala eller *ange någon* annan för brott eller att lämna menligt meddelande *om någon annan*, *döms också* för olaga tvång, *om* tvånget är otillbörligt.

Är brott som avses i första stycket grovt, dömes till fängelse, lägst sex månader och högst sex år. Vid *bedömande huruvida* brottet är grovt *skall* särskilt beaktas, om gärningen *innefattat pinande till beaktelse eller annan tortyr*.

Om brottet är grovt döms för grovt olaga tvång till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid *bedömningen av om* brottet är grovt *ska det* särskilt beaktas om gärningen

1. har innefattat våld av allvarligt slag,

¹ Paragrafen fick sin nuvarande beteckning genom 1991:679.

2. har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag, eller

3. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

5 §²

Om någon lyfter vapen mot annan eller *eljest* hotar med brottslig gärning på sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla allvarlig fruktan för egen eller annans säkerhet till person eller egendom, döms för olaga hot till böter eller fängelse i högst ett år.

Är brottet grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst fyra år.

Om någon lyfter vapen mot någon annan eller *annars* hotar med brottslig gärning på ett sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla allvarlig fruktan för egen eller annans säkerhet till person eller egendom, döms för olaga hot till böter eller fängelse i högst ett år.

Om brottet är grovt döms för grovt olaga hot till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas

1. om hotet påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller annars har varit av allvarligt slag, eller

2. om gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

10 §³

För försök, förberedelse eller stämpling till människorov, människohandel eller olaga frihetsberövande och för underlåtenhet att avslöja ett sådant brott döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök eller förberedelse till olaga tvång som är grovt, äktenskapstvång, dataintrång som om det fullbordats inte skulle ha varit att anse som ringa,

För försök, förberedelse eller stämpling till människorov, människohandel eller olaga frihetsberövande och för underlåtenhet att avslöja eller förhindra ett sådant brott döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök, förberedelse eller stämpling till grovt olaga tvång, äktenskapstvång eller grovt olaga hot och för försök eller förbered-

² Senaste lydelse 1993:207.

³ Senaste lydelse 2014:382.

eller grovt dataintrång.

else till dataintrång som om det fullbordats inte skulle ha varit att anse som ringa, eller grovt dataintrång.

Prop. 2015/16:113
Bilaga 9

6 kap. 15 §⁴

För försök till våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt tvång, grovt sexuellt tvång, sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, grovt sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, köp av sexuell handling av barn, köp av sexuell tjänst, koppleri och grovt koppleri döms till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap.

Detsamma gäller *i fråga om* förberedelse till koppleri samt förberedelse och stämpling till och underlåtenhet att avslöja våldtäkt, grov våldtäkt, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering och grovt koppleri.

För försök till våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt tvång, grovt sexuellt tvång, sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, grovt sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, köp av sexuell handling av barn, köp av sexuell tjänst, koppleri och grovt koppleri döms *det* till ansvar enligt 23 kap.

Detsamma gäller *för* förberedelse till koppleri samt *för* förberedelse och stämpling till och underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* våldtäkt, grov våldtäkt, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering och grovt koppleri.

8 kap. 6 §

Är brott som i 5 § sägs att anse som grovt, skall för grovt rån dömas till fängelse, lägst fyra och högst tio år.

Vid *bedömande* huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om våldet var livsfarligt eller om gärningsmannen tillfogat svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller om han eljest visat synnerlig råhet eller på ett hänsynslöst sätt ut-

Om brott som avses i 5 § är grovt, döms för grovt rån till fängelse i lägst fyra och högst tio år.

Vid *bedömningen av* om brottet är grovt ska det särskilt beaktas

1. om våldet har varit livsfarligt,
2. om gärningsmannen har tillfogat svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller annars har visat synnerlig råhet eller på ett

⁴ Senaste lydelse 2011:511.

nyttjat den rånades skyddslösa eller utsatta ställning.

hänsynslöst sätt har utnyttjat den rånades skyddslösa eller utsatta ställning, eller

3. om gärningen har varit av särskilt farlig art.

12 §⁵

För försök eller förberedelse till stöld, grov stöld, rån, grovt rån, tillgrepp av fortskaffningsmedel, olovlig kraftavledning eller olovlig avledning av värmeenergi, *så ock för stämpling till eller underlåtenhet att avslöja rån eller grovt rån* döms till ansvar enligt vad i 23 kap. stadgas. Skulle tillgrepp av fortskaffningsmedel eller olovlig avledning av värmeenergi, om brottet fullbordats, *hava varit att anse som ringa, må dock ej dömas till ansvar som nu sagts.*

För försök eller förberedelse till stöld, grov stöld, rån, grovt rån, tillgrepp av fortskaffningsmedel, olovlig kraftavledning eller olovlig avledning av värmeenergi döms *det* till ansvar enligt 23 kap. *Det samma gäller för stämpling till grov stöld och stämpling till eller underlåtenhet att avslöja eller förhindra rån eller grovt rån.* Skulle tillgrepp av fortskaffningsmedel eller olovlig avledning av värmeenergi, om brottet fullbordats, *ha varit att anse som ringa, ska gärningen dock inte medföra ansvar.*

9 kap.

4 §⁶

Den som genom olaga tvång förmår någon till handling eller underlåtenhet som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den *tvungne* eller någon i vars ställe denne är, döms, om inte brottet är att anse som rån eller grovt rån, för utpressning till fängelse i högst två år *eller, om brottet är ringa, till böter.*

Är brottet grovt, döms till fängelse i lägst ett och högst sex år. Vid bedömande av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om gärningen har innefattat våld eller hot av allvarligt slag eller om gärningsmannen har visat särskild hänsynslöshet.

Den som genom olaga tvång förmår någon till handling eller underlåtenhet som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den *tvingade* eller någon i vars ställe denne är, döms, om inte brottet är att anse som rån eller grovt rån, för utpressning till fängelse i högst två år. *Om brottet är ringa döms för ringa utpressning till böter.*

Om brottet är grovt döms för grov utpressning till fängelse i lägst ett och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

1. har innefattat våld av allvarligt slag,

2. har innefattat hot som påtag-

⁵ Senaste lydelse 2008:264.

⁶ Senaste lydelse 2010:370.

ligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag, eller
3. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

11 §⁷

För försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, utpressning, ocker eller grovt häleri och för stämpling till grovt häleri döms det till ansvar enligt 23 kap. Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning.

Såsom för förberedelse till bedrägeri eller grovt bedrägeri döms den som för att bedra försäkringsgivare eller annars med bedrägligt uppsåt skadar sig eller annan till person eller egendom. Detsamma ska gälla, om någon med samma uppsåt försöker åstadkomma sådan skada. Har han eller hon innan skadan uppstått frivilligt avstått från att fullfölja gärningen, ska han eller hon inte dömas till ansvar.

För försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, utpressning, *ringa utpressning*, *grov utpressning*, ocker eller grovt häleri och för stämpling till *grovt bedrägeri*, *grov utpressning* eller grovt häleri döms det till ansvar enligt 23 kap. Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning, *ringa utpressning* eller *grov utpressning*.

Som för förberedelse till bedrägeri eller grovt bedrägeri döms den som för att bedra försäkringsgivare eller annars med bedrägligt uppsåt skadar sig eller *någon* annan till person eller egendom. Detsamma ska gälla, om någon med samma uppsåt försöker åstadkomma sådan skada. Har han eller hon innan skadan uppstått frivilligt avstått från att fullfölja gärningen, ska han eller hon inte dömas till ansvar.

10 kap.

5 §⁸

Om någon, som på grund av förtroendeställning fått till uppgift att för någon annan sköta ekonomisk angelägenhet eller självständigt *handha* kvalificerad teknisk uppgift eller övervaka skötseln av sådan angelägenhet eller uppgift, missbrukar sin förtroendeställning och därigenom skadar huvudman-

Om någon, som på grund av förtroendeställning fått till uppgift att för någon annan sköta *en* ekonomisk angelägenhet eller självständigt *hantera en* kvalificerad teknisk uppgift eller övervaka skötseln av *en* sådan angelägenhet eller uppgift, missbrukar sin förtroendeställning och därigenom

⁷ Senaste lydelse 2014:308.

⁸ Senaste lydelse 1986:123.

nen, döms han för trolöshet mot huvudman till böter eller fängelse i högst två år. Vad som har sagts nu gäller inte, om gärningen är belagd med straff enligt 1–3 §§.

Är brottet grovt, skall dömas till fängelse, lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om gärningsmannen begagnat falsk handling eller vilseledande bokföring eller tillfogat huvudmannen betydande eller synnerligen kännbar skada.

Missbrukar någon, som fått till uppgift att sköta rättslig angelägenhet för någon annan, till förfång för huvudmannen sin förtroendeställning, döms han enligt första stycket, även om angelägenheten inte är av ekonomisk eller teknisk art.

För försök till förskingring eller trolöshet mot huvudman *samt* för försök *eller* förberedelse till grov förskingring döms till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap. För förberedelse till grovt givande av muta döms också till ansvar enligt 23 kap.

För försök till oredlighet mot borgenärer enligt 1 § första stycket eller försök till sådan oredlighet enligt 1 § andra stycket som innebär att tillgång bortförs ur riket döms till ansvar enligt vad som

skadar huvudmannen, döms han *eller hon* för trolöshet mot huvudman till böter eller fängelse i högst två år. Vad som har sagts nu gäller inte om gärningen är belagd med straff enligt 1–3 §§.

Om brottet är grovt döms för grov trolöshet mot huvudman till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om huvudmannen har tillfogats betydande eller synnerligen kännbar skada, om gärningsmannen har använt falsk handling eller vilseledande bokföring eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

*Om någon som har fått till uppgift att sköta en rättslig angelägenhet för någon annan missbrukar sin förtroendeställning till förfång för huvudmannen, döms han *eller hon* enligt första stycket, även om angelägenheten inte är av ekonomisk eller teknisk art.*

9 §⁹

För försök till förskingring eller trolöshet mot huvudman *och* för försök, förberedelse *eller stämpling* till grov förskingring *eller grov trolöshet mot huvudman* döms *det* till ansvar enligt 23 kap. För förberedelse till grovt givande av muta döms *det* också till ansvar enligt 23 kap.

11 kap.

6 §¹⁰

För försök till oredlighet mot borgenärer enligt 1 § första stycket eller försök till sådan oredlighet enligt 1 § andra stycket som innebär att tillgång bortförs ur landet döms *det* till ansvar enligt 23 kap.

⁹ Senaste lydelse 2012:301.

¹⁰ Senaste lydelse 2011:511.

föreskrivs i 23 kap. Detsamma gäller i fall då sådant brott *som nu har angetts* ska bedömas som grov oredlighet mot borgenärer. För förberedelse till grovt bokföringsbrott döms också till ansvar enligt *vad som föreskrivs i 23 kap.*

Detsamma gäller i fall då *ett* sådant brott ska bedömas som grov oredlighet mot borgenärer. För *förberedelse eller stämpling till grov oredlighet mot borgenärer eller förberedelse till grovt bokföringsbrott* döms *det* också till ansvar enligt 23 kap.

12 kap. 5 §¹¹

För försök eller förberedelse till grov skadegörelse och försök till skadegörelse samt för underlåtenhet att avslöja grov skadegörelse, döms till ansvar enligt *vad som föreskrivs i 23 kap.*

För försök eller förberedelse till grov skadegörelse och *för* försök till skadegörelse samt för underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* grov skadegörelse döms *det* till ansvar enligt 23 kap.

13 kap. 12 §¹²

För försök, förberedelse eller stämpling till mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, sabotage, grovt sabotage, kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatssabotage eller spridande av gift eller smitta eller till förgöring, *så ock* för underlåtenhet att avslöja sådant brott *dömes* till ansvar enligt *vad i 23 kap. stadgas.*

För försök, förberedelse eller stämpling till mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, sabotage, grovt sabotage, kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatssabotage eller spridande av gift eller smitta eller till förgöring *och* för underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* sådant brott *döms det* till ansvar enligt 23 kap.

14 kap. 13 §¹³

För försök eller förberedelse till urkunds förfalskning, grov urkunds förfalskning, hindrande av urkunds bevisfunktion, signaturförfalskning, penningförfalskning, märkesförfalskning, förfalskning av fast märke eller brukande av vad som förfalskats och för underlåtenhet att avslöja penningförfalskning döms det till ansvar enligt *vad som föreskrivs i 23 kap.* Detsamma gäller försök till olovlig befattning med falska pengar som

För försök eller förberedelse till urkunds förfalskning, grov urkunds förfalskning, hindrande av urkunds bevisfunktion, signaturförfalskning, penningförfalskning, märkesförfalskning, förfalskning av fast märke eller brukande av vad som förfalskats och för underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* penningförfalskning döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller *för* försök till olovlig befattning med falska pengar som består

¹¹ Senaste lydelse 2003:857.

¹² Senaste lydelse 1990:416.

¹³ Senaste lydelse 2013:425.

består i försök till anskaffande eller mottagande av det förfalskade. Skulle brottet, om det fullbordats, ha varit att anse som ringa, ska gärningen dock inte medföra ansvar.

i försök till anskaffande eller mottagande av det förfalskade. Skulle brottet, om det fullbordats, ha varit att anse som ringa, ska gärningen dock inte medföra ansvar.

16 kap.

17 §¹⁴

För förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja myteri döms till ansvar enligt vad som sägs i 23 kap. Detsamma ska gälla försök eller förberedelse till grovt dobbleri, försök till sådant barnpornografibrott som avses i 10 a § första stycket och försök eller förberedelse till grovt barnpornografibrott.

För förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja eller förhindra myteri döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök eller förberedelse till grovt dobbleri, försök till sådant barnpornografibrott som avses i 10 a § första stycket och försök eller förberedelse till grovt barnpornografibrott.

17 kap.

1 §¹⁵

Den som med våld eller hot om våld förgriper sig å någon i hans myndighetsutövning eller för att tvinga honom till eller hindra honom från åtgärd däri eller hämnas för sådan åtgärd, dömes för våld eller hot mot tjänsteman till fängelse i högst fyra år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader. Detsamma skall gälla, om någon sålunda förgriper sig mot den som tidigare har utövat myndighet för vad denne däri gjort eller underlåtit.

Den som med våld eller hot om våld förgriper sig på någon i hans eller hennes myndighetsutövning eller för att tvinga personen till eller hindra honom eller henne från en åtgärd i myndighetsutövningen eller hämnas för en sådan åtgärd döms för våld eller hot mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller om någon på samma sätt förgriper sig mot den som tidigare har utövat myndighet för vad han eller hon har gjort eller underlåtit att göra i myndighetsutövningen.

Om brottet är grovt döms för grovt våld eller hot mot tjänsteman till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

1. har innefattat våld av allvarligt slag,

2. har innefattat hot som påtag-

¹⁴ Senaste lydelse 2010:399.

¹⁵ Senaste lydelse 1975:667.

ligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag, eller
3. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

2 §¹⁶

Den som, *annorledes än i 1 § sägs, för att tvinga eller hindra någon i hans myndighetsutövning eller för att hämnas för åtgärd däri, otillbörligen företager gärning, som för honom medför lidande, skada eller annan olägenhet, eller hotar därmed, dömes för förgripelse mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst sex månader.*

Är brottet grovt, dömes till fängelse i högst fyra år.

Den som, *på något annat sätt än som anges i 1 §, otillbörligen utför en gärning som syftar till att tvinga eller hindra någon i hans eller hennes myndighetsutövning eller att hämnas för en åtgärd i myndighetsutövningen och som för honom eller henne medför lidande, skada eller annan olägenhet, eller hotar med en sådan gärning, döms för förgripelse mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst sex månader.*

Om brottet är grovt döms för grov förgripelse mot tjänsteman till fängelse i högst fyra år.

10 §¹⁷

Den som med våld eller hot om våld angriper någon för att *denne* gjort anmälan, fört talan, avlagt vittnesmål eller annars vid förhör avgett utsaga hos en domstol eller annan myndighet eller för att hindra någon från en sådan åtgärd, döms för övergrepp i rättsak till fängelse i högst fyra år *eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader.* Detsamma *ska gälla, om man* med någon annan gärning, som medför lidande, skada eller olägenhet, eller med hot om en sådan gärning angriper någon för att *denne* avlagt vittnesmål eller annars avgett utsaga vid förhör hos en myndighet eller för att hindra honom eller

Den som med våld eller hot om våld angriper någon för att *han eller hon* gjort anmälan, fört talan, avlagt vittnesmål eller annars vid förhör avgett utsaga hos en domstol eller annan myndighet eller för att hindra någon från en sådan åtgärd döms för övergrepp i rättsak till fängelse i högst fyra år. Detsamma *gäller den som* med någon annan gärning, som medför lidande, skada eller olägenhet, eller med hot om en sådan gärning angriper någon för att *han eller hon* avlagt vittnesmål eller annars avgett utsaga vid förhör hos en myndighet eller för att hindra honom eller henne från att avge en sådan utsaga.

¹⁶ Senaste lydelse 1975:667.

¹⁷ Senaste lydelse 2009:1281.

Med domstol eller annan myndighet i första stycket avses även en dömande kammare eller ett annat organ i Internationella brottmålsdomstolen.

Är brottet grovt, döms till fängelse, lägst två och högst åtta år.

Om brottet är grovt döms för grovt övergrepp i rättssak till fängelse i lägst två och högst åtta år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas

1. om det har uppkommit eller funnits risk för betydande men för det allmänna eller någon enskild,

2. om gärningen har innefattat våld eller hot av allvarligt slag, eller

3. om gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Om brottet är ringa döms för ringa övergrepp i rättssak till böter eller fängelse i högst sex månader.

16 §¹⁸

För försök eller förberedelse till våld eller hot mot tjänsteman döms till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap., såvida inte brottet, om det fullbordats, skulle ha varit att anse som ringa. För försök eller förberedelse till främjande av flykt döms också till ansvar enligt vad som anges i 23 kap.

För försök eller förberedelse till våld eller hot mot tjänsteman, grovt våld eller hot mot tjänsteman, grov förgripelse mot tjänsteman, övergrepp i rättssak, grovt övergrepp i rättssak eller främjande av flykt döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för stämpling till grovt våld eller hot mot tjänsteman, grov förgripelse mot tjänsteman, övergrepp i rättssak eller grovt övergrepp i rättssak.

18 kap.

7 §

För försök, förberedelse eller stämpling till uppror eller väpnat hot mot laglig ordning, för underlåtenhet att avslöja sådant brott, så ock för försök till brott mot medborgerlig frihet eller svikande av försvarsplikt dömes till ansvar

För försök, förberedelse eller stämpling till uppror eller väpnat hot mot laglig ordning, för underlåtenhet att avslöja eller förhindra sådant brott och för försök till brott mot medborgerlig frihet eller svikande av försvarsplikt döms det till

¹⁸ Senaste lydelse 2012:301.

19 kap.14 §¹⁹

För försök, förberedelse eller stämpling till högförräderi, trolöshet vid förhandling med främmande makt, spioneri, grovt spioneri, grov obehörig befattning med hemlig uppgift, olovlig underrättelseverksamhet mot främmande makt eller olovlig underrättelseverksamhet mot person döms det till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap. Detsamma gäller för försök eller förberedelse till obehörig befattning med hemlig uppgift. Såsom stämpling till högförräderi ska även anses att träda i förbindelse med främmande makt för att förbereda, möjliggöra eller underlätta att sådant brott kan begås.

Den som underlåter att avslöja högförräderi, trolöshet vid förhandling med främmande makt, spioneri, grovt spioneri eller grov obehörig befattning med hemlig uppgift, döms till ansvar enligt vad som anges i 23 kap. Detsamma gäller även om han eller hon inte insett men borde ha insett att brottet höll på att ske.

För försök, förberedelse eller stämpling till högförräderi, trolöshet vid förhandling med främmande makt, spioneri, grovt spioneri, grov obehörig befattning med hemlig uppgift, olovlig underrättelseverksamhet mot främmande makt eller olovlig underrättelseverksamhet mot person döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök eller förberedelse till obehörig befattning med hemlig uppgift. Som stämpling till högförräderi ska även anses att träda i förbindelse med främmande makt för att förbereda, möjliggöra eller underlätta att sådant brott kan begås.

Den som underlåter att avslöja eller förhindra högförräderi, trolöshet vid förhandling med främmande makt, spioneri, grovt spioneri eller grov obehörig befattning med hemlig uppgift döms till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller även om han eller hon inte insett men borde ha insett att brottet var förestående eller pågick.

21 kap.15 §²⁰

För försök, förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja rymning samt för försök, förberedelse eller stämpling till våld eller hot mot förman skall dömas till ansvar enligt 23 kap.

För medverkan till tjänstebrott får åsidosatt tjänsteplikt.

För försök, förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja eller förhindra rymning samt för försök, förberedelse eller stämpling till våld eller hot mot förman döms det till ansvar enligt 23 kap.

dömas endast den som därigenom

¹⁹ Senaste lydelse 2014:383.

²⁰ Senaste lydelse 1986:645.

22 kap.
7 §²¹

För försök, förberedelse eller stämpling till landsförräderi eller landssvek *skall dömas* till ansvar enligt 23 kap. Som stämpling *skall* även anses att träda i förbindelse med fienden för att förbereda, möjliggöra eller underlätta att brott *som nu sagts förövas*. För förberedelse eller stämpling under tid, då *riket* hotas av krig, ockupation eller andra fientligheter, *skall* dömas till ansvar trots att fientligheter inte *utbrutit*.

Den som underlåter att avslöja landsförräderi eller landssvek *skall* dömas till ansvar enligt 23 kap. Till *sådant* ansvar *skall han* dömas även om han inte insett men *bort inse* att brottet höll på att *ske*.

För försök, förberedelse eller stämpling till landsförräderi eller landssvek *döms det* till ansvar enligt 23 kap. Som stämpling *ska* även anses att träda i förbindelse med fienden för att förbereda, möjliggöra eller underlätta att *något av dessa brott begås*. För förberedelse eller stämpling under tid då *landet* hotas av krig, ockupation eller andra fientligheter *ska det* dömas till ansvar trots att fientligheter inte *brutit ut*.

Den som underlåter att avslöja eller *förhindra* landsförräderi eller landssvek *ska* dömas till ansvar enligt 23 kap. Till ansvar *för underlåtenhet att avslöja landsförräderi eller landssvek ska* även *den* dömas som inte insett men *borde ha insett* att brottet var *förestående eller pågick*.

23 kap.
2 §²²

Den som, med uppsåt att utföra eller främja brott,

1. tar emot eller lämnar pengar eller annat som betalning för ett brott eller för att täcka kostnader för utförande av ett brott, eller

2. skaffar, tillverkar, lämnar, tar emot, förvarar, transporterar, sammanställer eller tar annan liknande befattning med något som är särskilt ägnat att användas som hjälpmedel vid ett brott,

skall i de fall det särskilt anges dömas för förberedelse till brottet, om han inte gjort sig skyldig till fullbordat brott eller försök.

I de fall det särskilt anges döms för stämpling till brott. Med stämpling förstås, att någon i samråd med annan beslutar gärningen eller att någon söker anstifta annan eller åtar eller erbjuder sig att utföra den.

Straff för förberedelse eller

ska i de fall det särskilt anges dömas för förberedelse till brottet, om han *eller hon* inte *har* gjort sig skyldig till fullbordat brott eller försök.

I de fall det särskilt anges döms för stämpling till brott. Med stämpling förstås att någon i samråd med *någon* annan beslutar gärningen eller att någon söker anstifta *någon* annan eller åtar eller erbjuder sig att utföra den.

Straffet för förberedelse eller

²¹ Senaste lydelse 1986:645.

²² Senaste lydelse 2001:348.

stämpling *skall* bestämmas under den högsta och får sättas under den lägsta gräns som gäller för fullbordat brott. Högre straff än fängelse i två år får bestämmas endast om fängelse i *åtta* år eller *däröver* kan följa på det fullbordade brottet. Om faran för att brottet skulle fullbordas var ringa, *skall* inte dömas till ansvar.

stämpling *ska* bestämmas under den högsta och får sättas under den lägsta gräns som gäller för fullbordat brott. Högre straff än fängelse i två år får bestämmas endast om fängelse i *sex* år eller *mer* kan följa på det fullbordade brottet.

Om faran för att brottet skulle fullbordas var ringa *eller om gärningen med hänsyn till andra omständigheter är mindre allvarlig, ska det* inte dömas till ansvar.

6 §

Underlåter någon att i tid anmäla eller eljest avslöja brott som är å färde, när det kan ske utan fara för honom själv eller någon av hans närmaste, skall han i de fall särskilt stadgande givits därom dömas för underlåtenhet att avslöja brottet enligt vad som är stadgat för den som allenast i mindre mån medverkat till sådant brott; dock må ej i något fall dömas till svårare straff än fängelse i två år. I de fall då det är särskilt föreskrivet skall för underlåtenhet att avslöja brott ansvar enligt vad nu sagts ådömas jämväl den som ej insett men bort inse att brottet var å färde.

Den som underlåter att i tid anmäla eller annars avslöja ett förestående eller pågående brott ska, i de fall det är särskilt föreskrivet, dömas för underlåtenhet att avslöja brottet enligt vad som är föreskrivet för den som medverkat endast i mindre mån till sådant brott. Högre straff än fängelse i två år får dock inte dömas ut. I de fall det är särskilt föreskrivet ska för underlåtenhet att avslöja brott även den dömas som inte haft uppsåt till men borde ha insett att brottet var förestående eller pågick.

Den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott inom ramen för sammanslutningen ska, i de fall det är särskilt föreskrivet, dömas för underlåtenhet att förhindra brottet enligt första stycket.

Om föräldrar eller andra uppfostrare eller förmyndare, i annat fall än första stycket avser, underlåta att från brott hindra den som står under deras vård eller lydnad, när det kan ske utan fara för dem själva eller deras närmaste och utan anmälan till myndighet, dömes för underlåtenhet att hindra brottet enligt vad i första stycket är

För underlåtenhet att förhindra brott döms också en förälder eller annan uppfostrare eller förmyndare som underlåter att hindra den som står under hans eller hennes vård eller lydnad från brott.

Prop. 2015/16:113 stadgat.
Bilaga 9

Ej må för underlåtenhet att avslöja eller hindra brott dömas, med mindre den gärning som var å färde så fortskridit att straff kan följa därå.

Ansvar för underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott förutsätter att

1. gärningen har fortskridit så långt att den är straffbar, och

2. brottet kan avslöjas eller förhindras utan fara för den handlande eller för någon annan och, i fall som avses i tredje stycket, att brottet kan förhindras utan anmälan till myndighet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

2. Förslag till lag om ändring i lagen (1998:1703) om ändring i brottsbalken

Prop. 2015/16:113
Bilaga 9

Härigenom föreskrivs att 22 kap. 7 § brottsbalken i stället för lydelsen enligt lagen (1998:1703) om ändring i den balken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 kap.

7 §

För försök, förberedelse eller stämpling till landsförräderi eller landssvek *skall dömas* till ansvar enligt 23 kap. Som stämpling *skall* även anses att träda i förbindelse med fienden för att förbereda, möjliggöra eller underlätta att brott *som nu sagts förövas*. För förberedelse eller stämpling under tid, då *riket* hotas av krig, ockupation eller andra fientligheter, *skall* dömas till ansvar trots att fientligheter inte *utbrutit*.

Den som underlåter att avslöja landsförräderi eller landssvek *skall* dömas till ansvar enligt 23 kap. Till *sådant* ansvar *skall han* dömas även om han inte insett men *bortinse* att brottet *höll på att ske*.

För försök eller förberedelse till olovlig kärnsprängning *skall* dömas till ansvar enligt 23 kap.

För försök, förberedelse eller stämpling till landsförräderi eller landssvek *döms det* till ansvar enligt 23 kap. Som stämpling *ska* även anses att träda i förbindelse med fienden för att förbereda, möjliggöra eller underlätta att *något av dessa brott begås*. För förberedelse eller stämpling under tid då *landet* hotas av krig, ockupation eller andra fientligheter *ska det* dömas till ansvar trots att fientligheter inte *brutit ut*.

Den som underlåter att avslöja *eller förhindra* landsförräderi eller landssvek *ska* dömas till ansvar enligt 23 kap. Till ansvar *för underlåtenhet att avslöja landsförräderi eller landssvek ska även den* dömas som inte insett men *borde ha insett* att brottet var *förestående eller pågick*.

För försök eller förberedelse till olovlig kärnsprängning *ska det* dömas till ansvar enligt 23 kap.

3. Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 27 kap. 20 d § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 kap. 20 d §¹

Med hemlig rumsavlyssning avses avlyssning eller upptagning som

1. görs i hemlighet och med ett tekniskt hjälpmedel som är avsett att återge ljud, och

2. avser tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster som allmänheten inte har tillträde till.

Hemlig rumsavlyssning får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. spioneri enligt 19 kap. 5 § brottsbalken,

3. brott som avses i 3 § lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning och det kan antas att brottet inte leder till endast böter,

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år och det är fråga om

a) människohandel enligt 4 kap. 1 a § brottsbalken,

b) våldtäkt enligt 6 kap. 1 § första eller andra stycket brottsbalken,

c) grovt sexuellt tvång enligt 6 kap. 2 § tredje stycket brottsbalken,

d) våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 4 § första eller andra stycket brottsbalken,

e) grovt sexuellt övergrepp mot barn enligt 6 kap. 6 § andra stycket brottsbalken,

f) grovt utnyttjande av barn för sexuell posering enligt 6 kap. 8 § tredje stycket brottsbalken,

g) grovt koppleri enligt 6 kap. 12 § tredje stycket brottsbalken,

h) utpressning, *grovt brott*, h) *grovt* utpressning enligt 9 kap. enligt 9 kap. 4 § andra stycket 4 § andra stycket brottsbalken, brottsbalken,

i) grovt barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § femte stycket brottsbalken,

j) övergrepp i rättssak, *grovt brott*, j) *grovt* övergrepp i rättssak enligt 17 kap. 10 § tredje stycket brottsbalken, enligt 17 kap. 10 § tredje stycket brottsbalken,

k) grovt narkotikabrott enligt 3 § narkotikastrafflagen (1968:64), eller

l) grovt narkotikasmuggling enligt 6 § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

¹ Senaste lydelse 2014:1419.

5. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff,

Prop. 2015/16:113
Bilaga 9

6. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 4, om en sådan gärning är belagd med straff och det med hänsyn till omständigheterna kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i fyra år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

4. Förslag till lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69)

Härigenom föreskrivs att 11 § skattebrottslagen (1971:69) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

För förberedelse till grovt skattebrott döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

11 §¹
För förberedelse *eller stämpling* till grovt skattebrott döms *det* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

¹ Senaste lydelse 2011:513.

5. Förslag till lag om ändring i sjömanslagen (1973:282)

Prop. 2015/16:113
Bilaga 9

Härigenom föreskrivs att 69 § sjömanslagen (1973:282) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

För förberedelse eller stämpling till brott som avses i 68 § eller underlåtenhet att avslöja sådant brott *dömes* till ansvar enligt *vad som stadgas* i 23 kap. brottsbalken. Detsamma gäller försök eller förberedelse till brott som avses i 67 §, om *ej* brottet skulle ha varit att anse som ringa om det fullbordats.

Föreslagna lydelse

69 §

För förberedelse eller stämpling till brott som avses i 68 § eller underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* sådant brott *döms det* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken. Detsamma gäller *för* försök eller förberedelse till brott som avses i 67 §, om *inte* brottet skulle ha varit att anse som ringa om det *hade* fullbordats.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

6. Förslag till lag om ändring i lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Den som bryter mot 1 § döms till fängelse i högst fyra år.

Om brottet har medfört livsfara, allvarlig sjukdom eller i annat fall inneburit ett synnerligen hänsynslöst beteende *skall* det bedömas som grovt. För grovt brott döms till fängelse, lägst två och högst tio år.

För försök, förberedelse och stämpling samt underlåtenhet att avslöja brott döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Om brottet har medfört livsfara, allvarlig sjukdom eller i annat fall inneburit ett synnerligen hänsynslöst beteende, *ska* det bedömas som grovt. För grovt brott döms *det* till fängelse i lägst två och högst tio år.

För försök, förberedelse och stämpling samt *för* underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* brott döms *det* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

¹ Senaste lydelse 1998:407.

7. Förslag till lag om ändring i vapenlagen (1996:67)

Prop. 2015/16:113

Bilaga 9

Härigenom föreskrivs att det i vapenlagen (1996:67) ska införas en ny paragraf, 9 kap. 8 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

8 §

För försök, förberedelse eller stämpling till grovt vapenbrott eller synnerligen grovt vapenbrott döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

8. Förslag till lag om ändring i lagen (2003:148) om straff för terroristbrott

Härigenom föreskrivs att 3 och 4 §§ lagen (2003:148) om straff för terroristbrott ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Följande gärningar utgör terroristbrott under de förutsättningar som anges i 2 § i denna lag:

1. mord, 3 kap. 1 § brottsbalken,
2. dråp, 3 kap. 2 § brottsbalken,
3. grov misshandel, 3 kap. 6 § brottsbalken,
4. människorov, 4 kap. 1 § brottsbalken,
5. olaga frihetsberövande, 4 kap. 2 § brottsbalken,
6. grov skadegörelse, 12 kap. 3 § brottsbalken,
7. mordbrand och grov mordbrand, 13 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken,
8. allmänfarlig ödeläggelse, 13 kap. 3 § brottsbalken,
9. sabotage och grovt sabotage, 13 kap. 4 och 5 §§ brottsbalken,
10. kapning och sjö- eller luftfartssabotage, 13 kap. 5 a § brottsbalken,
11. flygplatsabotage, 13 kap. 5 b § brottsbalken,
12. spridande av gift eller smitta, 13 kap. 7 § brottsbalken,
13. olovlig befattningsmed kemiska vapen, 22 kap. 6 a § brottsbalken,
14. vapenbrott, grovt vapenbrott och synnerligen grovt vapenbrott, 9 kap. 1 § första stycket och 1 a § vapenlagen (1996:67),
15. brott enligt 29 § tredje stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor,
16. uppsåtligt brott enligt 25 och 26 §§ lagen (1992:1300) om krigsmateriel, som avser kärnladdningar, radiologiska, biologiska och kemiska stridsmedel, apparater och andra anordningar för spridning av radiologiska, biologiska eller kemiska stridsmedel samt speciella delar och substanser till sådant material,
17. brott enligt 18, 18 a och 20 §§ lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd, som avser sådana produkter eller sådant tekniskt bistånd som kan användas för att framställa kärnladdningar, biologiska eller kemiska vapen,
18. smuggling och grov smuggling, 3 och 5 §§ lagen (2000:1225) om straff för smuggling, om brottet avser sådana varor som omfattas av 14–17,
19. olaga hot, 4 kap. 5 § brottsbalken, som innefattar hot om att begå någon av de gärningar som avses i 1–18.
19. olaga hot *och grovt olaga hot*, 4 kap. 5 § brottsbalken, som innefattar hot om att begå någon av de gärningar som avses i 1–18.

¹ Senaste lydelse 2014:896.

För försök, förberedelse eller stämpling till samt underlåtenhet att avslöja terroristbrott döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

För försök, förberedelse eller stämpling till samt underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* terroristbrott döms *det* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

9. Förslag till lag om ändring i lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser

Härigenom föreskrivs att 16 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

För försök, förberedelse eller stämpling till och underlåtenhet att avslöja folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelse döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Föreslagen lydelse

16 §

För försök, förberedelse eller stämpling till och underlåtenhet att avslöja *eller förhindra* folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelse döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2015-12-16

Närvarande: F.d. justitieråden Bo Svensson och Olle Stenman samt justitierådet Anita Saldén Enérus.

Bättre straffrättsliga verktyg mot organiserad brottslighet

Enligt en lagrådsremiss den 1 december 2015 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1998:1703) om ändring i brottsbalken,
3. lag om ändring i rättegångsbalken,
4. lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69),
5. lag om ändring i sjömanslagen (1973:282),
6. lag om ändring i lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor,
7. lag om ändring i vapenlagen (1996:67),
8. lag om ändring i lagen (2003:148) om straff för terroristbrott,
9. lag om ändring i lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Mikaela Bexar.

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

17 kap.

1 §

Lagrådet föreslår att första stycket förtydligas enligt följande:

Den som med våld eller hot om våld förgriper sig på en tjänsteman i hans eller hennes myndighetsutövning eller för att tvinga tjänstemannen till eller hindra honom eller henne från en åtgärd i myndighetsutövningen eller för att hämnas för en sådan åtgärd döms för våld eller hot mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller om någon på detta sätt förgriper sig mot en tjänsteman som tidigare har utövat myndighet för vad han eller hon har gjort eller underlåtit att göra i myndighetsutövningen.

2 §

Lagrådet föreslår att första stycket förtydligas enligt följande:

Den som, på något annat sätt än som anges i 1 §, otillbörligen utför en gärning som syftar till att tvinga eller hindra en tjänsteman i hans eller hennes myndighetsutövning eller att hämnas för en åtgärd i myndighetsutövningen och som för tjänstemannen medför lidande, skada eller annan olägenhet, eller hotar med en sådan gärning, döms för förgripelse mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst sex månader.

Prop. 2015/16:113 23 kap.
Bilaga 10 6 §

Lagrådet föreslår att tredje stycket förtydligas enligt följande:

För underlåtenhet att förhindra brott döms också en förälder eller annan uppfostrare eller förmyndare som underlåter att hindra den som står under hans eller hennes vård eller lydnad från att begå brott.

Justitiedepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 25 februari 2016

Närvarande: statsminister Löfven, ordförande, och statsråden Romson, Wallström, Y Johansson, Baylan, Bucht, Hultqvist, Lövin, Regnér, Andersson, A Johansson, Bolund, Kaplan, Damberg, Bah Kuhnke, Strandhäll, Shekarabi, Fridolin, Wikström

Föredragande: statsrådet Hultqvist

Regeringen beslutar proposition Bättre straffrättsliga verktyg mot organiserad brottslighet.